

A N N E R C H

I R

C Y M R U,

I W G A L W

Oddiwrth y llawer o bethau at yr un
peth angenrheidiol er mwyn cadwed-
igaeth eu heneidiau.

Y N E N W E D I G

At y Tlodion annysgedig, fef y Crefftwyr,
Llafurwyr a Bugeiliaid, y rhai o isel radd,
o'm Cyffelyb fy hunan,

H Y N

Er eich Cyfarwyddo i adnabod Duw a CHRIST,
(yr hyn yw bywyd tragwyddol) yr hwn fydd
yn Dduw unig ddoeth. A Dyscu ganddo ef,
fel y deloch yn ddoethach nach Athrawon.

O Waith ELLIS PUGH.

J E R. ii. 13.

*Hwy am gadawfant i, ffynnon y dyfroedd byw, ag
a gloddiasant iddynt ei hunain by lawau, ie byde-
wau wedi eu torri, ni ddaliant ddwfr.*

L L U N D A I N :

Argraphedig yn gan JAMES PHILLIPS,
M.DCC.LXXXII.

44.

120

HANES YR AWDWR.

At y Darllennydd,

ELLIS PUGH a anwyd ymhlwy Dolgelle yn Sir Ferionydd ynghymru yn y Chweched Mis yn y flwyddyn 1656, ei rieni oeddynt bobl grefyddol ac ynteu a adawyd yn ymddifad, fel aderyn y to unig a'r ben y Ty, ei Dad wedi marw cin ei eni ef, ai Fam ychydig ddyddiau a'r ol: A phan i'r oedd yn ei jefengtid yn myned gid'a'r lliaws i ynfyrwydd, rhingodd bodd i Dduw sefyll yn ei ffordd ef ai farn, a pheri iddo ystyried y pethau a berthynai i dragwyddol heddwch ei enaid.^a Ac yn dair ar bymtheg oed ymwelodd Duw ag ef yn fwy hynod, drwy ennyn Sel ynddo i wasanaethu ei Greawdwr yn

^a 1674.

fanylach, gwedi cael ei gyrhaeddyd hefyd drwy dyftiolaeth Sion ap Sion, un or bobl a elwir Quakers.^b Duw, yr hwn a addawodd y byddai yn Dad ir ymddifad, ai ymgeleddod ef ac ai cynhyfcaeddodd ai ras; ac ynghylch y flwyddyn 1680, a roddes iddo ran o weinidogaeth Efengyl Chrïst (er nad oedd un o ddoethion y byd nac wedi cael dysceidiaeth ddynol) gwnaeth ef yn offeryn buddiol i droi amryw oddiwrth oferedd, ac i annog a chadarnhau llawer yn ei taith ysprydol yngwlad ei enedigath, ac yn y wlad yma, lle gorphennodd ef ei ymdaith.

Yn y flwyddyn 1686, efe ai deulu ac amryw ou Cydnabyddiaeth a ddechreuodd eu siwrneu i Bensilvania, a thra yr oeddynt hwy yn aros am y llong i fod yn barod, daeth blinder a thrwbl mawr arno ef, hyd onid aeth ef yn glaf dros rai diwrnodiau, ac yn y Cyfyngder hwnnw Duw a ddanghofodd iddo ef y byddai tralladion a thrwblaethau gyfarfod a nhwy yn eu taith, a bod gan-

^b Amfer ir cedd y bobl hynny dan Erelidigaeth.

ddo ef waith iddo yn y wlad honno, ac y byddai raid iddo ddychwelyd yno drachefn : Ar ol iddynt gychwyn, tymhestloedd, cyfyngderau a blinder a gyfarfu a hwy ; ac wedi bod ar y mor terfysclyd trwy 'r gaiaf, yn y Mis cyntaf hwy aethont i Farbados, lle y cawfont eu derbyn ai croeshawy yn gariadus gan eu cyfeillion, ac yn yr haf ar ol hynny, yn y flwyddyn 1687, y daethont i Bensilvania. Ar ol iddo fyw yno hyd y flwyddyn 1706, perthynas oedd yn aros arno ef am ymweled a thrigolion gwlad ei enedigaeth, yn ol y peth a ddatcuddiafei Duw iddo cin ei ddyfod oddi yno : Ar ol iddo gyflawni 'r gwasanaeth hwnnw yr hyn a fu llefol a chymeradwy gan laweroedd, fe a ddychwelodd at ei deulu yn y flwyddyn 1708, a pherthynas a arhosodd arno i ysgrifennu 'r llyfr fydd yn canllyn i gyfarwyddo 'r Cymru annyscedig ac o isel radd, i adnabod Duw a Christ, y bywyd tragwyddol, yr hwn a ysgrifennodd ef gan mwyaf yn ei glefyd diweddaf.

I'r oedd ei ymddygiad yn ei deulu, yn ei gymmydogaeth ac yn yr Eglwys

yn addfwyn, yn Hawddgar ac yn Hed-
dychol, ai weinidogaeth yn fywiol, yn
llesol ac er adeiladaeth, ac ymarweddiad
diniwed, yn ddiwair ynghyd ac ofn
Duw, yn barchedig ymhlith ei gyfeil-
lion ac o air da ymyfc pob math ar bobl
yn cyffredinol, yn amyneddgar yn ei
glefyd yr hwn a fu faith, yn fodlongar
yn disgwyl amser yr Arglwydd, fe a
hunodd gida ei Dadau y trydydd dydd
o'r deudfed mis 1718, mewn ffafr gid'a
Duw, gan roddi gogoniant iddo ef.

Y Darllennydd Hawddgar, dyma it
beth cyfrif oblegid yr Awdwr yr hwn a
oedd Wr yn ofni Duw ac yn cilio oddi-
wrth ddrygioni. Darllen heb rag-farn,
ystyria yn ddidduedd, a Duw ath gyfar-
wyddo yn y ffordd fydd yn rhyngu bodd
iddo ef,^c fel y bo it yn y diwedd gael
Coron Cyfiawnder, yr hon a rydd yr
Arglwydd, y barnwr cyfiawn, i bawb a
garant ei ymddanghosiad ef

BYDD WYCH.

TYSTIOLAETH.

TYSTIOLAETH.

Y Cyfarfod Misol yng-wynedd yn sir
Philadelphia Ymhensilvania Oblegid
ein Cyfaill ELLIS PUGH, Awdwr
y traethawd fydd yn canlyn.

YR Arglwydd oi fawr drugaredd a
hir gyd-ddygodd, ac a fynych
alwodd a'r ein hol, ac a agorodd ryw
fesur a'r ein golygon i weled y gwagedd
ar oferedd ir oeddym yn ei ddilyn, ac
yn yr amfer hynny mewn dychryn am
ein heneidiau yn ceisio ymbalfalu am y
ffordd i ryngu bodd Duw : Ac yn ne-
chreuad ein cynnilliad ynghyd yn y cy-
flwr yma i ddisgwyl wrth yr Arglwydd,
fe welodd yn dda baratoi ein Cyfaill an
cydwladwr ELLIS PUGH i fod yn
offeryn buddiol yn ei law, in ymgeled-
du

du an hyfforddi, mewn addfwynder, a thynnerwch, i roi ufyddod ir hyn 'r ydoedd Duw wedi ei yspyfu i ni oi ewyllys, ac i ddilyn ac adnabod gwaith ei yspryd ef, yn eglurhau i'ni ddichellion gelyn ein heneidiau, ei ewyllys da, ai ymgeledd gariadus, a fu yn foddion mwy buddiol yn llaw yr Arglwydd ymhlith eraill ac ydoedd wedi ei cymhwyso at yr un gwafanaeth tuag at ein Cyfarwyddo an adeiladu yn ffordd y gwirionedd, Na'r weinidogaeth y buom dani, on iefengtid, oblegid ir oeddym yn credu fod ei ddysceidiaeth ef o dduw, wrth y rhywiogrwydd, y tynerwch, a ydoedd fel gwlith yn descyn a'r ein heneidiau tra byddem yn eistedd tan ei dyftiolaeth; fe barhaodd yn yr un diwidrwydd yn ei wafanaeth, hyd oni chafodd yn ei galon fyned i ymweled ai gyd-genedl yngwlad ei enedigaeth.

I'r ydym yn credu fod ei ymweliad yn gymeradwy lle ir ydoedd drws agored iw dderbyn; wedi ei ddychweliad, ei wafanaeth, ai fynych ymweliad i'ni a fu fuddiol.

I mae gid'a ni grybwyll ychydig ymherthynas dealings yr Arglwydd tuag atto; oblegid yr hyn, i cymerasom ni sylw, fod yr Arglwydd yn agos atto, yn amfer ei brofedigaeth, wedi ei ddychweliad adref, tri oi blant, ymmlodau ei hoedran a fuant feirw ty fewn i'r un mis, y rhai oi jefengctid a rodiasant yn weddus, ac yn obeithiol; fe alarodd nid fel un heb obaith, fe gafodd allu i ddwyn ei brofedigaeth, yr hyn dyfthiolaeth oedd yn gyhoeddys, i gyfur y gwrandawyr, mewn Cynhilliad Cyhoeddus, ymhlith amryw bethau eraill, a ydoedd er adeiladaeth. Efe a ddywedodd, os byddeu iddo allel ymddwyn yn ei brofedigaeth yn gymmeradwy yngolwg yr Arglwydd, y byddau hynny fel meriw escyrn: Ei breswylfod y pryd hynny, ydoedd nes attom, nag or blaen yr hyn a ddygodd ei fywyd ai fuchedd yn fwy hyspysach, ai gyfeillach yn fwy cartrefol i ni. I'r ydoedd ef o yspryd addfwyn a llonydd, yn bwyllig ac yn ara-fedd yn ei farn, yn anaml ei eir iau ai duedd ydoedd i gynnal ac adeiladu caryad ac undeb rhwng pawb, yn fwy enwedig yn nheulu 'r ffydd, yn ei alwedigaeth

gaeth yn oneft ac yn ofalus rhag rhoi achos cyfiawn i anefmwytho neb, yr hyn a ddygodd amriw i ddwedyd am y lles y dderbyniafant o herwydd ei ymddygiad diwair, ai ymddiddannion hoffus tra byddeu yn eu plith, yn eu hamryw deuluoedd, eu coffadwriaeth am dano yn fuan ni wiſc allan.

Yr amfer i daeth rhybudd attom oblegid ymadawiad (o'r bywyd yma) ein Cyfaill Griffith Owen (Gwr haeddol o goffadwriaeth yn yr Eglwys a'r wladwriaeth, yr hwn y mae ei enw, o arogl da, yn y lle amlwg i'r ydoedd ef yn byw, o ran ei fucheddol ymarweddiad, yn ei alwedigaeth ymhlith y bobl o bob gradd) y pryd hynnu y cymerodd dolur ef, yr hwn bob yn chydig a brifiodd yn Glefyd marwolaeth iddo, yr hyn afiechyd a barhaodd ynghylch blwyddyn a thri mis heb allel fawr ddilin ei alwedigaeth: Yn y cyfamfer ei fywyd naturiol oedd yn gwanychu, ond ei ganwyll (ſef goleuni ei Enaid) ydoedd yn llewyrchu yn oleuach fel y gall y darllenydd di-duedd ganffod, a theimlo ei gariad ai Ewyllys da, yn y traethawd fydd yn canlyn,

megis

megis ei ewylllys diweddaf, o Anher-
 chiad cariadus at ei Gyd-Genedl y
 Cymru yngwlad ei enedigaeth, yr hyn
 a ysgrifenodd ef ai law yn ei jaith ei hun,
 yn amser ei hir Glefyd, y pryd ir
 ydoedd gwrthrych ei olwg tu ac at yr
 hyn oedd yn perthyn i dragwyddoldeb,
 yn fwyaf pennodol at y rhai neu er mwyn
 y rhai i'r ydoedd anherchiad i fywyd
 tros for a thir yn cyrraedd er annogaeth
 a chyfarwyddyd i'r rhai ydoedd yn
 ymosyn y ffordd i Zion, y Jerusalem
 Newydd, Dynas y Brenin mawr yr hon
 i mae jechydwriaeth yn gaerau ac yn
 rhag-fur iddi, am ogoniant yr hon i
 mae llawer yn fon ac yn ysgrifenu am
 dani, Ymhlith proffeswyr Cred, Drwy
 Studio a rhag fyfyrrio, i grynhoi drwy
 rym Dysceidiaeth, a doethineb Dynol,
 i ddal allan harddwch a godidowgrwydd
 hon, sef priod yr oen. Cei weled os
 Darllenni yn ddi-duedd, yr hwn a bro-
 fodd ac a deimlodd ef o ddaionus air
 y bywyd ac o'r ffordd fydd yn arwain
 at y Tad, yn yr hon (i'r ym ni yn cre-
 du) y gorphwyfodd ac y rhoddodd ei
 ben i lawr mewn heddwch.

Yn amser eiddolur, tra bu ef yn gallel rhodio o amgylch, yn agos at ei ddiwedd, fe ymwelodd a'ni, sef y Cyfarfod Diwaethaf y bu ef yn ein plith yn wan yn ei gorph, etto yn wrefog yn ei yspryd, gida llawer o rowiogrwydd a thynnerwch, fel un yn cymeryd ei ffarwel diwaethaf, gan ddywedyd iddo gael ei ddymuniad gan yr Arglwydd i ddyfod i ymweled a'ni un waith ychwaneg. Gan fynych gosio ini am ymgadw yn yr undeb a'r Cariad a chadw allan on plith hyd y gallem bod ymryson a gwahaniaeth, a phan ymddanghosei dim ac a fae yn tueddu at hynny, gosod Dwylo yn ebrwydd, iw Ddiweddu, ac na byddeu i neb ymddiried iw law, iw lygad, nag iw glorian ei hun mewn barn.

I'r ydoedd ef wedi ei gymhwyso i gyngkori Eraill o herwydd bod ei fywyd ai ymarweddiad yn gyfattebol iw Dyftiolaeth, ymhlith ei deulu yn dyner ac yn ofalus iw Cyngkori i fyw yn ofn Duw.

I'r ydoedd ein golwg ni arno, am meddwl am dano, i fod fel un wedi gorphen

phen ei waith, a bod amser ei ymdat-
todiad yn agos, ac y gallei fe ddywedyd
yngeiriau Paul, yn ol ei fefur, myfi
ymdrechais ymdrech deg, mi orphenais
fy ngyrfa, mi gedwais y ffydd, o hyn
allan rhoddwyd Coron Cyfiawnder i w
chadw i'mi yr hon a rydd yr Arglwydd
y Barnwr Cyfiawn i'mi yn y dydd hwn-
nw, ac nid yn unig i mi, ond hefyd i
bawb a garant ei ymddanghosiad ef.

A Seiniwyd yn enw y Dywe-
dedig Gyfarfod gan

John Hugh,
Edward Foulk,
John Humphrey,
Edward Robert,
Hugh Griffith,
Meredith David,
Thomas Pugh,
Rowland Ellis,

David Meredith
Thomas Evan,
Robert Evan,
Owen Evan,
Cadwalader Evan,
Robert Jones,
Evan Evans,
John Evans.

d
g
w
g
C
h
y
d
h
y
a
r
y
d
y
c
d

Annerch ir Cymru.

Y N y dechreuad fe a greawdd Duw bob peth wrth ei fodd ei hunan, a dyn ar ei ddelw ei hun, uwchlaw yr holl greaduriaid, mewn Cyfiwr pur, yn gymwys i wafanaethu ac i anrhydeddu ei greawdwr : ond y Sarph, yr yspryd Cyfrwys gelyniathol, a dwyllodd Efa, a hi awelodd fod y Ffrwyth gwaharddedig yn beth dymunol, felly Adda ag Efa a dorrasant y gorchymmyn, trwy yfyddhau i'r un drwg, ac anyfyddhau i Dduw, yno pechod a llygredigaeth a gymerodd afel ar ddynol ryw. Ond eu Tad trugarog a ymwelodd hwy gydag awel y dydd, yw Ceryddu, ac iw ymgleddu, yr hwn a ddywedodd, y cae had y wraig figo pen y Sarph ; felly ffrwd o lygredigaeth pechod ac anyfyddod a ddilynodd blant dynnion fel gwahan glwyf, ond had y

B 2

wraig

wraig oedd y'r help a'r ymddiffyn, a roddes Duw iddynt, fel y gallent orchfygu Satan, yr hwn had iw Chrïst, yr vn, Yr hwn a laddwyd, er Seiliad y byd (o lygredigaeth ynghalonnau dynnion) ag efe a, ordeinwyd hefyd i farw yn gorphorol ynghyflawnder yr amser, i brynnu dynnion, ac yw dwyn adref at eu Tad, ac i wneuthyr eu Cymmod, Canys efe a roddwyd yn oleuni i'r Cenhedloedd, ac yn Jechydwriaeth hyd eithof y ddaiar.^d Ac er i Satan, a llygredigaeth wneuthyr y dynnion yn anghymwys, ac yn anabl o honynt eu hunain i wneuthyr dim gwasanaeth Cymmeradwy iw gwneuthyrwr, etto drwy help y Gair tragwyddol, ar goleuni yr hwn a oleuodd bob dyn a'r a ddaeth i'r byd; fe ddarfu i'r gwyr duwiol, yn yr oesoedd gynt wasanaethu Duw wrth ei fodd, Canys y grefydd i'r oedd yr Arglwydd vn ei channol, oedd crefydd Job oblegid fe a ddywedodd wrth Satan;^e A roddai ti dy galon neu a ddeliaist ti ar fy ngwas Job, nad oes gyffelyb iddo ar y ddaiar,

^d Esay 49. 6.^e Job 1. 8.

yn wr perffaith ac vniawn, yn ofni Duw,
ac yn Cilio oddiwrth ddrygioni.

Ac fel y dywedodd y gwr doeth, Swm
y Cwbl a glybuwyd, yw ofna Dduw, a
Chadw ei orchymmynion: Canys hyn
yw holl ddyled dyn. Ond pob math ar
bechodau, a drygioni a dyfodd ymhlith
dynnion, y pryd y Cydnabyddent fod
rhyw wafanaeth yn ddyledus i'r Arglw-
ydd, oddia'r eu dwylaw, Satan a ddy-
fcau iddynt ddychymmyg rhyw lun,
rhyw Eulyn o wafanaeth, ac addoliad,
Rhai fel hyn, ac eraill mewn modd
arall, i geisio bodloni Duw, heb ei ofn
ef, Na rhoddi yfydd-dod iddo.

Pawb yn derchafu ei heulynod eu
hunain, ac yn ymgrymmu iddynt, felly
y byd a lanwodd, o goel grefyddau ac
ympinniwnau; ar diafol fel hyn a rod-
des ddynnion ar waith I gasgau eu gi-
lydd, ac i ryfela a thywallt gwaed eu
gilydd; felly efe a wnaeth y byd yn
Anialwch, ac yn dywyllwch, a llywod-
raethod ynddo. Am hynny i galwyd
ef, Tywyfog y byd hwn;^f Hefyd tywy-
fog llywodraeth yr awyr, yr yspryd

^f Job 14. 30. Ephes. 2. 2.

Sydd yn gweithio ymhlant yr anufydd-dod.

Ac fel yr oedd Satan yn torri i mewn i bob gwinllan, Am hynny ir oedd Cwyn yr Arglwydd trwy ei Brophwyd yn Erbyn plant Israel.^s Hwyl a'm gadawfant i, ffynnon y dyfroedd byw, ac a gloddiasant iddynt eu hunain bydewau wedi eu torri, y rhai ni ddalient dwfr. Canys gwell oedd ag ydyw etto gan Ddynnion, ynghyflwr natur, eu dyfroedd ffaidd eu hunain, na dwfry bywyd, yr hwn i mae Christ yn ei roddi ir sawl fydd yn dyfed atto ef, yr hwn ddwfr fydd n golchi, ag yn Jachau yr Eneidiau: ond i mae 'r gelyn yn gosod dynnion ar waith i gloddio Pydewau am ddyfroedd mierwon, a gwenwynig, yr hwn i mae ef yn ei wneuthyr yn felys, ag yn ddymunol i Chwantau cig a gwaed. Ond er hyn i gid, yr oedd Duw yn Parhau yn ei gariad, ai drugaredd, tuag at waith ei ddwyllaw, gan foreu godi, a danfon ei Brophwydi iw galw, ac iw gwahodd trwy gyhoeddi iddynt Ammo lau hedd-wch, os dychwelent atto ef, oddiwrth

eu ffyrdd drygionus, megis ac y gwelir.

^b Oh deuwch ir dyfroedd, bob un y mae fyched arno, ie yr hwn nid oes arian ganddo: deuwch, prynnwch, a bwyttewch; ie deuwch, prynnwch win a llaeth heb arian, ac heb werth. Paham y gweriwch arian am yr hyn nid ydyw fara, ach llafur am yr hyn nid yw yn digoni? gan wrando, gwrandewch arnafi, a bwyttewch yr hyn fy dda; ac ymhyfryded eich enaid mewn brasder, Gogwyddwch eich Clust, a deuwch attaf; gwrandewch a bydd byw eich enaid; ac mi a wnaif gyfammod trawyddawl a chwi, sef siccer drugareddau Dafydd. Ceisiwch yr Arglwydd tra y galler ei gael ef; gelwch arno tra fyddo yn agos. Gadawed y drygionus ei ffordd, ar gwr anwir ei feddyliau, a dychweled at yr Arglwydd, ac efe a gymmer drugaredd arno, ac at ein Duw ni, O herwydd efe a arbed yn helaeth. Canys nid fy meddyliau i, yw eich myddyliau chwi; ac nid eich ffyrdd chwi, yw fy ffyrdd i, medd yr Arglwydd.

^b Esay 55, 1, 2, 3, 6, 7, 8.

Ac

Ac i mae tyftiolaethau y gwir Brophwydi yn ygflawn or un fath wahoddiadau, ar yr un ammodau, Sef troi at yr Arglwydd, oddiwrth anwiredd. Ond gwell oedd gan ddynnion ei ffyrdd eu hunain, ai meddyliau eu hunain, ai Prophwydi eu hunain, na rhai 'r Arglwydd. Canys ir oedd y gwir Brophwydi yn cyhoeddi gwaeau a dinistr yn ei herbyn am ei pechodau, oni ddychwelent at yr Arglwydd, oddiwrth ei drwg fucheddau; ond yr oedd y gau Brophwydi yn crio heddwch ir annuw olion, gan ddywedyd, onid yw 'r Arglwydd yn ein plith? ni ddaw drwg arnom; Cleddyf a newyn ni bydd yn y tir hwn.

Ac fel i mae yn naturiol i gig a gwaed, goelio 'r goreu am danynt eu hunain: A choelio 'r gwaethaf am y rhai a ddywedo yn ei herbyn; am hynny hwy a gashaent y gwir Brophwydi ac au herlidient, gan i lladd megis gau Brophwydi. Felly y bu yn nyddiau Ahab, yy oedd Meibion Israel wedi gwrthod Cyfammod yr Arglwydd, a destrywio ei

ei allorau ef,ⁱ a lladd ei Brophwydi ef
 ar Cleddyf; a phentyrru iddynt eu
 hunain finteioed o gau Brophwydi:
 Felly nid heb achos yr oedd yr Argl-
 wydd yn Cwyno, Gwrandewch Nefoedd,
 Clyw ditheu ddaiar, Canys yr Arglwydd
 a lefarodd; megais a meithrinais feibion,
 ahwy a wrthryfelasant i'm herbyn. Yr
 ych a edwyn ei feddiannudd, a'r affyn
 bresfeb ei berchennog; ond Israel nid
 edwyn, fy mhobl ni ddeall. Ond er
 hynny, y Duw hwyrfry dig i ddig a
 mawr ei drugaredd, efe a ddanfonodd
 ei unig anedig Fab at y gwinllanwyr
 gwrthryfelgar i gael ei ladd; yr hwn
 a fy fodlon i farw dros bechaduriaid,
 iw gollwng yn rhydd o'u Caethiwed;
 yr hwn, pan ei ganwyd yn Bethlehem
 Judea, fe a ddanfonodd yr Arglwydd
 ei Angel i yspysu, ir bugeiliaid, nid ir
 gwyr doethion a dyscedig, llawn o gy-
 fiawnderau hunanol, ond ir rhai tlodion,
 truain, anllythrennog, y rhai o isel
 radd,^k Y Cyfryw oedd yn gwiliad eu
 praidd liw nos. Ar Angel a safodd

ⁱ Bren. 19, 20.

^k Luke 2. 9, 10, 11, 12,
 13, 14, 15, 16, 17.

gerllaw iddynt, a gogoniant yr Arglwydd a ddifcleiriodd o'u hamgylch, ac ofni yn ddirfawr a wnaethant. Ar Angel a ddywedodd wrthynt, nag ofnwch; Canys wele yr wyfi yn mynegi i chwi newyddion da, O lawenydd mawr, yr hwn a fydd ir holl bobl. Canys ganwyd i chwi heddyw geidwad yn ninas Dafydd, yr hwn yw Christ yr Argrwydd. A hyn fydd arwydd i chwi, Chwi a gewch y dyn bach, wedi ei rwymo, mewn cadachau, ai ddodi yn y prefeb. Ac yn daifymmwth yr oedd gyda'r Angel llaws o lu nefol, yn moliannu Duw, ac yn dywedyd. Gogoniant yn y goruchaf i dduw, ac ar y ddaiar tangnheddyf, i ddynion ewyllys da. A bu, pan aeth yr angylion ymmaith oddi wrthynt ir nef. Y bugeiliaid hwythau a ddywedasant wrth eu gilydd, Awn hyd Bethlehem, a gwelwn y peth hyn a wnaethpwyd, yr hwn a yspysodd yr Arglwydd i ni. A hwy a ddaethant ar frys, ac a gawsant Mair a Joseph, ar dyn bach yn gorwedd yn y prefeb. A phan welsant, hwy a gyhoeddasant y gair a ddywedafid wrthynt am y bachgen hwn. A phawb ar au Clywsant, a ryfeddasant

ryfeddasant am y pethau a ddywedafid gan y bugeiliaid wrthynt. Eithr Mair a gadwodd y pethau hyn oll, gan eu hyftyried yn ei Chalon. Ar bugeiliaid a ddychwelasant, gan ogoneddu, a moliannu Duw am yr holl bethau a glywsent ac a welsent, fel y dywedafid wrth ni.

Dymma 'r fath bobl a bregethasant Christ ar ei Enedigaeth, i Ryfeddod eu gwrandawyr, y rhain a gredasant, ac a dderbynniasant y gennadwri nefol, ac a wnaethant frys i fyned yw weled ef; a Chwedi ei weled, hwy a gredasant ynddo, ac a ddychwelasant dan ogoneddu a moliannu Duw. Ni thramgwyddodd y bugeiliaid ddim wrth ei ymdanghosiad ef, er ei fod yn isel, yn gorwedd yn y preseb, mewn Cadachau; ond nid dyna 'r fath frenin, yr oedd y gwyr doethion, ar penaithiaid yn ymosyn am dano. Pan ddaeth yr amser i'r Jesu i gyflawni ei weinidogaeth i bregethu, ac i wneuthyr gwrthiau, nis galle 'r byd dderbyn mono ef, nai adnabod, oblegyd nid eu ffordd hwy, oedd ei ffordd ef. Ond pwy ai derbyniodd? Y rhai tlodion Annyficedig, pyscodwyr, ar gwyr
o'

o' ifel radd ; y rhain hefyd, a ddewisodd yntef iddo yn ddyfscybllion ; yr oedd y rhain heb eu llenwi a Chyfiawnderau hunanol, na thyb uchel am danynt eu hunain, nag am eu Crefydd ; i'r oedd ganddynt le i dderbyn teyrnas Dduw : Am hynny hwy a adawsant bob peth ac a ddilynnasant Christ, yr hwn a ddaeth i rod-di-wedd ar yr amryw Offrymmau, Aberthau, a Defodau, y rhai oedd gyf-godau yn arwyddo ei ddylodiad ef, yr hwn ydyw 'r Aberth mawr tragwyddol, yr hwn Sydd yn rhoddi diwedd ar y Cwbl, gan eu Cyflawni ai un Aberth ei hunan ; a'r hwn y prynnodd ef holl ddynol ryw, drwy ddwyn i mewn y Cyfammod newydd, a gweinidogaeth fwy nefol, a mwy ysprydol. Ond er bod yr Archoffeiriaid, ar ysgrifennyddion, ar Phariseaid yn darllen, ac yn disgwyl am ddyfodiad Christ, er hynny nid oeddynt hwy yn ei adnabod ef, nai dderbyn, na chredu, oblegyd nad oedd ef wrth ei bodd hwy ; Canys 'roedd efe, yn tyftio yn eu herbyn hwynt ai ffyrdd anwreddus. Ac er iddo wneythyr yn euplith wrthiau nefol, sef Jachau pob math o ddoluriau, a Chyfodi 'r meirw ;

ond

ond er hynny nid oedd lle yw air ef
 ynddynt: Canys yr oeddynt hwy yn
 llawn o ddoethineb dynol a daiarol, ac
 ni fynnent ddyfod atto ef, fel y Caent
 fywyd; ond fwy-fwy ei gasgau, a my-
 ned yn elynnion iddo. Ac mewn gwir-
 ionedd hwn yw 'r maen a wrthodwyd
 gan yr adeiliadwyr ymhob oes. Dymma
 'r gair a wnaethpwyd yn gnawd, ac a
 drigodd yn ein plith ni (sef y pyscod-
 wyr anllythrennog, tlodion, o isel radd,)
 Ac ni a welsom ei ogoniant ef, gogo-
 niant megis yr unig Anedig oddiwrth y
 Tad, yn llawn gras a gwirionedd.¹
 Ond medd rhyw un, pa fodd y daeth
 y gwyr Anyfcedig hynny i adnabod
 Christ? Ar gwyr dyscedig heb ei ad-
 nabod ef? Yr ateb yw, am fod y pys-
 codwyr yn tlodion yn eu hyfpryd.
 Am hynny i'r oedd teyrnas nefoedd i
 fod yn eiddo iddynt.^m Y rhai tlodion
 fydd yn adnabod newyn a tyched am
 gyfiawnder, i mae addewidd iddynt,
 gael eu diwallu; mae rhain yn adna-
 bod eu hachubwr wrth ei ras, ei rin-
 wedd ai ysprydoliaeth nefol; Canys yr

¹ Job 1. 1.^m Mal. 5. 7.

oedd Duw yn ei ddatcuddio ef iddynt. Canys pan ddywedodd Petr,ⁿ Tydi yw Christ, Mab y Duw byw, yr ateb oedd. Nid Cig a gwaed a ddatcuddiodd hyn iti, ond fy nhad yr hwn fydd yn y nesoedd.

I'r oedd y rhain yn weigion, ag mewn teimlad ou heisiau, a fyched eu heneidiau; am hynny 'r oeddynt hwy yn barod i ddyfod at y ffynnon, ac i yfed or dwfr bywiol, yr hwn oedd felys iddynt. Ac am hynny 'r oeddynt hwy yn Caru Christ, ac yn glynu wrtho, ac yr oedd ef hefyd yn adnabod ac yn gwybod pwy oedd y rhai Clwyfus ac arnynt Eisiau meddyg.

Am hynny i'r oedd ef yn eu galw hwynt. Ac wedi iddynt adnabod e werthfawrowgrwydd ef, yr oeddynt yn gallu dywedyd.^o At bwy yr awn ni gennit ti y mae geiriau bywyd tragwyddol.

Ond y gwyr doethion, a dyscedig, y oeddynt hwy yn llawn ion, ac nid oed ganddynt mor lle i dderbyn; yr oeddynt hwy yn iach, ag nid oedd arnynt

ⁿ Matth. 16. 17.

^o Joan 6. 68.

Eisiau meddyg, nid oeddynt hwy y
chwaith yn ymofyn, Am beth mor wael,
ag mor ddyrmygus ag oedd Christ yn
eu golwg hwynt,^p Am hynny eisieu bod
ei ymddanghosiad ef oddiallan yn fwy
gogoneddus i ateb eu meddyliau hwynt,
hwy ai gwrthodasant ef, yr hwn oedd y
maen i fod yn ben ir gongl, ag oedd
ffynnon y dwfr byw, a goleuni 'r
bywyd.

Onder hynny fe gafodd Christ ddily-
nwyr, y rhai oblegid y tlodi ysprydol a
henwed o'r blaen, a wnaeth iddo ef eu
dewis hwy; A nhwythau i ddewis
yntef: ir Cyfryw rai y dyscodd ef gy-
fraith y Cyfammod newydd, yr hon
fydd yn rhagori a'r un Moses, gan
bregethu iddynt efengyl teyrnas Dduw,
ai roddi ei hunain allan iddynt hwy,
yn fford, yn oleuni, yn yspryd, yn
fywyd, yn arweinydd, yn ffynnon, yn
winwydden, ac yn fugail, yn y Cyfryw
fford nas gallei, ac nis gall y byd dder-
byn mono, ond yn hytrach ei wrthod a
dywedyd yn ei erbyn, megis ac y gwe-
lir heddyw ymlhith proffeswyr Cred.

^p Psal. 112. 22. Mat. 21. 42. Dat. 7. 17.

Christ a ddywedodd,¹ Myfi yw 'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd; nid yw neb yn dyfod at y tad, ond trwof fi. Ond hwy a ddywedant, yr yscrythur ydyw y ffordd, fydd i'n harwain ni at y tad, ar yscrythur yw y gwirionedd Sydd i'n dysgu ac i'n Cyfarwyddo, ac i ddywedyd i ni ewyllys Duw, ai orchymmynion, ac felly yr ym ni yn gobeithio Cael bywyd.

Ond pa yscrythyrau Sydd yn dywedyd i ni fod y bywyd yn sefyll yn y traethawd, nag yn yr ysgrifen? Ond yw 'r holl yscrythyrau yn Cyfarwyddo, ac yn galw pobl at Christ? Ac yntef yn galw atto ei hunan? Efe a ddywedodd wrth yr Iddewon, yr rhai oedd yn Cwerylu yn ei erbyn ef.² Chwiliwch yr Scrythyrau, Canys ynddynt hwy yr ydych chi yn meddwl Cael bywyd tragwyddol; A hwynt hwy yw y rhai sy'n tyftiolaethu am danafi. Ond ni fynnwch chi ddyfod attafi, fel y Caffoch fywyd.

Ac onid ydyw proffeswyr yr oes hon yn gymmwys o'r un feddwl a'r proffeswyr hynny; nhwy a fynnant gael bywyd yn 'r Scrythyrau, ond ni fynnant

¹ Joan 14. 6.

² Joan 5. 39, 40.

ford, hwy mo Grist, yr hwn ydyw 'r bywyd,
 r neb yr Jesu a ddywedodd, ' Goleuni y byd
 Ond ydwyfi; yr hwn am dilyno i, ni rodia
 yw y mewn tywyllwch eithr efe a gaiff oleuni
 r yf. y bywyd. Ond hwy a ddywedant mae
 yfscu 'r scrythur yw 'r goleuni goreu yr hwn
 i ni y dyleu pawb ei ddilyn, yr hwn Sydd
 felly (meddant hwy) yn ddigonol i arwain
 d. dynion i iechydwriaeth. Ond dyma
 dy. dywyllwch, Cabled a Chyfeiliornedd,
 yn y Sef doddi 'r Scrythur, o flaen, ag uwch-
 l yw law Christ, ai gwneuthur yn fwy d go-
 , ac nol i arwain i jechydwriaeth? Yr hyn
 f yn nis gallant moi wneuthur allan. Ond
 lodd Christ a roddwyd yn ben, uwchlaw pob
 l yn peth, ir Eglwys. Ond Cyd-ddygwch
 wch a myfi, i ddadleu ychydig ymhlaid y
 y yr gwirionedd yngeiriau yr Scrythyrau.
 rag- Yn y lle Cyntaf, ir wyfi yn Coelio, nad
 fy'n oes neb a gais wadu, ond bod yn rhaid
 wch i bawb Sydd tan enw Christion, gyfad-
 vyd. deu, mae Christ ydyw 'r gair yr hwn a
 hon wnaethpwyd yn gnawd, ac a drigodd
 ffes- ymhlith ei Apostolion. ' Beth gan
 by- hynny, ond hwn oedd y gair oedd or
 nant dechreuad gida Duw? " A Duw oedd y

* Joan viii. 12. ' Joan i. 14. " Joan i. 1, 3,
 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12.

gair. Trwyddo ef y gwnaethpwyd pob peth. Ynddo ef yr oedd y bywyd, a'r bywyd oedd oleuni dynion. Yr oedd gwr wedi ei anfon oddiwrth Dduw, a'i enw Joan : hwn a ddaeth i ddwyn tyftiolaeth am y goleuni. Nid efe oedd y goleuni, eithr efe a anfonafid, fel y tyftiolaeth ei am y goleuni. Ond pa ham nas gellir dywedyd yr un modd? Mae 'r Scrythur wedi ei danfon oddiwrth Dduw i ddwyn tyftiolaeth am y goleuni; ond nid yr Scrythur yw y goleuni; eithr hi anfonwyd fel y tyftiolaeth ei am y goleuni; ond hwn ydoedd y gwir oleuni, yr hwn Sydd yn goleuni pob dyn a'r Sydd yn dyfod i'r byd; y hyn nis gellir moi ddywedyd am y Scrythur, Canys nid oes ond rhan fach or byd wedi derbyn 'r Scrythurau, llawer o'r rheini etto heb dderbyn y gwir oleuni, yr hwn Sydd yn goleuni pob dyn, gan lewyrchu yn y tywyllwch ynghalonau dynion; ar tywyllwch heb ei amgyffred ef, ar byd heb ei adnabod nai dderbyn. Ond Cynnifer ac ai dderbyniasant ef, efe a roddes iddynt allu fod yn feibion i Dduw, Sef ir Sawl gredant yn ei enw ef. Ond i mae pr

fiad yn dywedyd i ni y gall dynion dder-
 byn yr Scrythyrau, ai darllen, heb
 dderbyn gallu i fod yn blant i Dduw;
 Canys mae 'r gallu, ar bywyd ynghrist,
 yr hwn yw y gwir oleuni; y Sawl Sydd
 yn derbyn y goleuni yma, ac yn rhodio
 ynddo; mae y rhain yn cael cymdeithas
 ai gilydd: a gwaed Jesu Christ Sydd yn
 ei glanhau hwynt, oddiwrth bob pechod.
 Ond i mae Proffeswyr Cred, y rhai Sydd
 yn derchafu 'r Scrythyrau uwchlaw
 Christ, mewn ymrafaelion yn erbyn eu
 gilydd; i mae'nt hefyd yn gwrthod y
 ffynnon lle a gallent gael eu golchi.
 Ond hwn iw 'r un i mae 'r byd yn ei
 gafau? A hon yw 'r ddamnedigaeth,
 ddysod goleuni i'r byd, a charu o ddy-
 nion y tywyllwch, yn fwy na'r goleuni;
 Canys yr oedd eu gweithredoedd hwy
 yn ddrwg. O herwydd pob un ac Sydd
 yn gwneuthur drwg, Sydd yn casau 'r
 goleuni, ac nid yw yn dyfod i'r goleuni,
 fel nad argyoedder ei weithredoedd, Ond
 yr hwn Sydd yn gwneuthur gwirionedd,
 Sydd yn dyfod i'r goleuni, fel yr eglur-

▼ Joan 3. 19, 20, 21.

haer

haer ei weithredoedd ef, mai yn Nuw y gwnaed hwynt.

Mae yn eglur yma yr achos pa ham y mae dynion yn Caru y tywyllwch, am fod yn esmwythach iddynt bechu yn y tywyll, a Chafau y goleuni, am ei fod yn amlygu eu holl weithredoedd drwg hwynt, ac yn eu hargyoeddi yn ei Calonnau eu hunain. Ac yn gymaint nad ydynt hwy yn adnabod mo hono ef, nai rinweddau ddim pellach, na rhyw beth yn eu haryoeddi, ac nad ydynt yu bwriadu mor dychwelyd wrth ei gerydd ef, ond i gasglu rhesymmau i ddywedyd ac i ddadleu yn ei erbyn ef, nad yw ef ddim ond goleuni naturiol; ac nad yw ef yn ddigonol i arwain i iechydwriaeth. Ond mewn gwirionedd, os nad yw Chrifft, fel i mae efe, yn Dduw, a phob gallu ynddo; ac fel i mae efe yn air tragwyddol, yn ysprybwglan, yn fywyd, ac yn oleuni, a phob gwir ddoethineb, a gwybodaeth wedi ei dryfori ynddo, yn abl i arwain i iechydwriaeth; nis gwn i pa beth Sydd abl ond hwn, yr yspryd yr hwn Sydd yn tywys i bob gwirionedd, yr hwn yr oedd

oedd Christ yn dywedyd an dano,*
 Yspryd y gwirionedd, yr hwn ni ddich-
 on y byd ei dderbyn; am nad yw yn ei
 weled, nag yn ei adnabod ef. Ond
 chwi ai hadwaenoch ef, o herwydd y
 mae yn aros gyd'a chwi, ac ynoch y
 y bydd efe. Nis gadawaf chwi yn
 ymddifaid: mi a ddeuaf attoch chwi.
 Y dydd hwnw y gwybyddwch fy mod
 i yn fy Nhad, a Chwithau ynofi, a min-
 nau ynoch Chwithau.

Ond ni fyn proffeswyr yr oes hon
 fod mo Grift yn ei bobl. Pa fodd wrth
 hynny i mae'nt yn eiddo Christ; oble-
 gid,[†] yr hwn Sydd heb yspryd Christ
 ganddo, nid yw hwnnw yn eiado ef.
 Ac os yw Christ ynoch, i mae'r Corph
 yn farw O herwydd pechod; eithr yr
 yspryd yn fywyd, o herwydd Cyfiawn-
 der. Canys pan ydyw Christ yn dyfod
 i gymmeryd meddiant ynghalonnau dy-
 nion, i mae efe yn gosod i fynu ei deyr-
 nas, ai gyfraith, ai lywodraeth, Sef
 Deddf yspryd y bywyd, yr hon Sydd
 yn rhyddhau oddiwrth ddeddf pechod
 a marwolaeth. Yno i mae diafol yn

* Joar 14. 17, 20.

† Rhuf 8. 9, 10.

Colli ei deyrnas, ac yn Colli ei ddeiliaid, yn Colli ei lywodraeth ynghalon-
 nau dynion pan ydyw Chrïst yn dyfod
 iw fwrw ef allan, ac i gymmeryd y
 meddiant. Am hynny mae 'r hen elyn
 Cyfrwys yn rhoddi ei holl ddichellion a
 waith, i gadw plant y byd yn ei deyr-
 nas dywyll, gan ganiadhau iddynt bob
 math ar foddion oddiallan iw trwffio eu
 hunain i ymddangos yn grefyddol, ac
 iw gwneuthur yn rhyfygus, ac yn hy-
 derus oi bod yn y ffordd.

Hwy a gant y faint a fynnon't o drad-
 dodiadau, a defodau Eglwyfig: hwy a
 gant ddarllen yr Scrythyrau, a phob
 llyfrau a'r a fynnon't; a hwy a' gan-
 Son am Grist: idddo ef farw trostynt
 ai gyfodi, ai dderchafu i'r nefoedd, a
 fod ef yn eistedd ar ddeheu-law 'r mawr-
 redd. Canys i mae gan Satan ddigon
 o brofiad, nad ydyw hyn i gid yn abl
 ddwyn ei weision ef allan oi law; am
 hynny fe a ganiadheiff iddynt gael po-
 peth ond adnabyddiaeth o Grist oddi
 fewn, gobaith y gogoniant. Fe a ddy-
 wedodd yr Apostol,^z Profwch Chwy

^z 2 Cor. 13. 6.

chwi eich hunain, a ydych yn y ffydd ;
holwch eich hunain, ai nid ydych yn
eich adnabod eich hunain sef bod Jesu
Christ ynoch, oddieihw i chwi fod yn
anghymmeradwy. Fe a wyr Satan hyn,
ond nis mynnai ef iw ddeiliaid, moi
bod yn ei wybod. Am hynny dynion
ai Cyfrifant eu hunain, eu bod yn y
ffydd, ac yn ddigon Cymmeradwy, er
nad ydynt yn adnabod Christ ynddynt,
yn oleuni i oleuo arnynt, ac i ddangos
eu Cyflwr iddynt ; fel ac i mae efe yn
yspryd y gwirionedd iw tywys i bob
gwirionedd ; fel i mae ef yn fywyd
tragwyddol, i fywhau, ac i iachau yr
eneidiau Clwyfus, llwythod a blinde-
rog : Ac iw symmyd o deyrnas y tywy-
llwch iw deyrnas ef ei hunan, i fod dan
ei lywodraeth ef, fel y byddo iddo dri-
go ynddynt hwy, a nhwythau ynddo yn-
tef. Dymma lle i mae Satan yn Colli
r maes, ai ddichellion yn cael eu heg-
luro. Canys ped fae gan ddyn yr holl
lyfrau, a'r holl wybodaeth a'r Sydd yn
y byd, a gwybod gwyddorion pob prof-
fess, ai tryfori hwynt yn ei ben ; ond
etto, heb i Grist gymmeryd gafail ar ei
galon ef a meddiant ynddi, mae yno er
hynny

hynny igid, le i ddiafol i nythu, ac i weithio, ac i gadw meddiant; Canys pa le nad yw Christ yn cael lle i weithio ar galonnau dynion, mae Satan yn Sicerddigon o fod yno yn gweithio; Canys efe ydyw 'r yspryd Sydd yn gweithio ymhlant yr anufyddod: i mae ef yn eu harwain i bob drygioni.

Ond y rheol a addawodd Christ roddi yw ddilynwyr i rodio wrthi, Ac i fod gida hwynt hyd ddiwedd y byd, Oedd ei yspryd ef ei hunan.^a Wele 'r wyf gyda chwi hyd y diwedd. Mi a weddiaf ar y tad, ac efe a rydd i chi ddiddanudd arall, fel yr arhofo gyda chwi yn dragywyddol; Sef yspryd gwirionedd, yr hwn oedd yn aros gyda hwynt, ac i fod ynddynt; y Diddanudd yr Yspryd Glan, yr hwn oedd iw dysgu ai tywys i bob gwirionedd, ond hwn ydyw 'r un peth angenrheidiol, heb pa un ofer yw i ddyn feddwl y geill e wneuthur dim at waith ei Jechydwriaeth? I mae hwn hefyd yn ddigonol o hono ei hunan, i arwain ei ddilynwyr hyd wir lwybrau 'r bywyd. Efe Sydd

^a Joan 14. 46.

yn rhoddi gallu iddynt i fod yn feibion
 Dduw.^b Canys y Sawl a arweinir gan
 yspryd Duw, y rhai hyn Sydd blant i
 Dduw. Ond y dynion tywyll a ddy-
 wedant, y Sawl a arweinir gan yr Scry-
 thur, Sydd blant i Dduw. Drachefn,
 Os ydych yn marweiddio gweithredoedd
 y Corph trwy 'r yspryd, byw a fyd-
 wch. Ond hwy a ddywedant, mai
 trwy 'r Scrythur y mae marweiddio
 gweithredoedd y Corph. Ond trwy 'r
 yspryd yr oedd Duw yn egluro iw bobl
 y pethau ni welodd llygad, ac ni chly-
 wodd clust, ac ni ddaeth i galon dyn,
 y pethau a ddarparodd ef i'r rhai a'i
 Carant ef.^c Felly pethau Duw, nid ed-
 wyn neb, ond yspryd Duw. Am hyn-
 ny, i mae gormod o broffeswyr Cred-
 heb adnabod, na deall mor Scrythyrau,
 na'r pethau a ddarparodd Duw, i'r rhai
 a'i Carant ef, am na dderbynniant hwy
 moi yspryd ef.^d Ond eb'r yr Apostol,
 Nyni a dderbyniafom nid yspryd y
 byd, ond yr yspryd Sydd o Dduw; fel
 y gwypgom y pethau a rad-roddwyd i

^b Rhyf. 8. 14, 13. ^c 1 Cor. 2. 9, 11.

^d 1 Cor. 2. 12, 14.

ni gan Dduw. Eithr dyn anianol ni
yw yn derbyn y pethau Sy o yspryd
Duw; Canys ffolineb ydynt ganddo ef
ac nis gall eu gwybod; oblegid yn ys-
prydol y bernir hwynt. Ac fel y dywe-
dodd Christ,* Yr yspryd yw'r hwn
Sydd yn bywhau. A'r bywyd trag-
wyddol ydyw adnabod y Tad ar mab

A pha fodd iw adnabod ef? On-
trwy ddatcuddiad ei yspryd ef ei hunan
yn y dyn oddifewn. Canys oddi mewn
i mae ei Sainct ef, ai ddilynwyr, yn
adnabod ef yn oleuni i oleuo eu llw-
brau,^f yn fywyd iw heneidiau, yn ffyn-
non o ddwfr bywiol yn tarddu i fywyd
tragwyddol, i yfed o honi, fel na S-
chedant yn dragwydd. Ac oddi mewn
i mae ef yn diddanu, ac yn Cyfuro
Eneidiau lluddiedig a diffygiol gan dai-
ei pererindod, dyma 'r bywyd tragwy-
dol, yr hwn Sydd iw gael yn rhad,
Sawl a agoro ddryfau ei Calonau,
dderbyn brenin y gogoniant i mewn.

Mae 'r dwfr bywiol yma iw gael
rhad, ir tlodion annysgedig, Crefstwr
a llafurwyr, bugeiliaid, a physcodwyr

* Joan 6. 63. Pen. 17. 3.

^f Joan 4. 14.

end iddynt droi eu meddyliau i'r ty
 newn iddynt eu hunain; ac yno ymd-
 carostwng o flaen eu Duw, yn yr ysty-
 naeth oi drugareddau, ac oi waredigae-
 thau, ei gariad ai hir ymaros tuag at-
 ynt; gan ddisgwyl ei fod yn rasol
 iddynt. Canys agos ydyw 'r Arglwydd
 at y rhai ai Ceisiant ef, tra y galler ei
 gael; ac a alwant arno tra byddo yn
 agos. Gan hynny onid iw rhagor-
 faint o adnabod ffynnon y dyfroed
 hwy ynnom ein hunain, gennym ni, y
 bugeiliaid ar Crefft wyr tlodion, yn hy-
 trach nar gwyr o ddyfc, y rhai Sydd
 wedi ymlenwi a gwybodaeth, yr hwn
 Sydd yn ymchwyddo; nag ir gwyr ma-
 rion, oblegid mae yn waith mawr id-
 dynt hwy ddyfod i lawr mor isel, i gym-
 meryd ei dyscu gan beth mor fychan
 yn ei golwg hwy, ac ydyw hedun teyr-
 nas Dduw.

Canys mae ef yn rhy gyffredin ynd-
 dynt hwy yn lleiaf o'r holl hadau; felly
 mae 'n bosibl ir bugail ar ol ei braidd,
 ar Crefftwr wrth ei alwedigaeth ddyfod
 at y ffynnon yma, ac yfed o honi, i
 ddiddanu ac i ddwfrhau eu heneidiau

Sychedig.^s Canys y rhai newynog
 lanwodd yr Arglwyd a phethau da; ac
 efe anfonodd ymmaith y rhai goludog
 yn weigion; ond y truan ar Cystuddie
 dig i mae ef yn edrich arno. Ac i mae
 Duw yn preswylia gyda 'r Cystuddie
 dig, ar isel o yspryd, i fywhau y rha
 isel o yspryd, ac i fywhau Calon y rha
 Cystuddiedig. Felly gweddi dlawd
 Publican aeth i glustiau 'r Arglwyd
 yn fwy Cymmeradwy na'g un y Phari
 sead. Mewn gwirionedd pan ddel
 rhai tlodion hyn yn gydnabyddus a
 ymweliadau ysprydol ymma yn eu Ca
 lonnau, mae eu heneidiau hwynt yn
 Cael eu bywhau, ai hadnewyddy, a
 ennyn ynddynt zel dduwiol am wafa
 naethu 'r Arglwydd. I mae 'rhain yn
 dyfod i adnabod Christ oddimewn yn
 rhoddi bywyd yn eu heneidiau; yn
 hwy a allant fod yn gywir dystion
 mai ynddo ef y mae 'r bywyd. Ac
 megis ac y dywedodd Joan y discyb
 anwyl,^h Yr hwn Sydd yn Credu ym
 mab Duw, Syad gandda dystiolaeth

^s Luc. 1. 53. Esa. 66. 2. Esa. 57. 15.
 Math. 18. 10. ^h 1 John 5. 10, 11, 12.

ganddo ei hun : Yr hwn nid yw yn Credu
 ; a Dduw, ai gwnaeth ef yn gelwyddog,
 olegid na Chredodd y dyftiolaeth a dy-
 ftiolaethodd Duw am ei Fab. A hon
 yw 'r dyftiolaeth, roddi o Dduw
 i ni fywyd tragywyddol : Ar bywyd
 hwn fyad yn ei Fab ef. Gan hynny y
 rhai fydd yn dal allan, fod y bywyd
 tragywyddol yn yr Scrythyrau, ac yn
 en Sacramentau, mae y rhain heb gredu
 dyftiolaeth Dduw am i fab, ond Ceisio
 i wnaethur ef yn gelwyddog ; am na
 Chredant fod y bywyd tragywyddol yn
 ei Fab ef ; Drachefn Yr hwn y mae y
 mab ganddo, mae bywyd ganddo : A'r
 hwn nid yw ganddo Fab Duw, nid oes
 ganddo fywyd.

Gwelwn ymma, nad oedd yr Apostol
 yn Son am ddim iw ddodi gida Christ
 i wneuthur i fyny y bywyd ; ond yr
 hwn y mae y mab ganddo y mae by-
 wyd ganddo ; oblegid i mae pob peth
 angenrheidiol i fywyd, ac jechydwria-
 eth, wedi eu tryfori yn y mab. Dra-
 chefn yr hwn nid iw ganddo Fab Duw,
 nid oes ganddo fywyd. Ac mewn gwi-
 rionedd y rhai fydd heb y bywyd, mae
 'rheini etto yn feirw mewn Camwed-
 dau a phechodau, heb eu cyd-fywhau
 gida Christ, pa bethau bynnag a'r fydd

ganddynt,ⁱ nid ydynt hwy ond petha
meirwon; mae hyn yn Cyttuno yn dd
ddigon a hen ddihareb y Cymru, He
Dduw, heb ddim, ond Duw a digon
Ond fe a ddywed rhai pobl driain anwy
bodus, nis gwyddom ni ddim, nid o
gennym ni ond Coelio y gwyr o ddyf
y peth a ddywedont hwy i ni, oblegi
i maent hwy yn darllen ac yn gwy
bod.

Ond nid dyna 'r ffordd itti i ddyf
byth yn un o ddefaid Chrïst, oblegi
ped fuase y pyscodwyr a'r gwyr anll
thrennog gynt, yn Coelio y gwyr
ddyf, ni buafent byth yn Credu yng
hist, nag yn dyfod yn ddilynwyr idd
Ac er bod dysgawdwyr yn yr oes hon
yn proffesu eu bod hwy yn credu yng
hist, ond er hynny os dilyni di eu hat
rawiaeth hwy, ni ddeui di byth i ymosf
am yspryd Duw ith arwain, fel y dely
di yn blentyn i Dduw; hefyd nis de
bynni byth mo Grist, goleuni y bywy
yr hwn fydd yn rhoddi gallu ir Sawl
derbynnio ef, i fod yn feibion i Ddduw
trwy gael eu geni, nid o waed, nag

ⁱ Eph. 2.

ewylllys y Cnawd, nag o ewylllys gwr,
 eithr o Dduw. Am hynny, gwell itti
 o lawer, gymmeryd Cyngor yr Apostol,^k
 O bydd a'r neb o honoch eisieu doethi-
 neb, gofynned gan Dduw, yr hwn Sydd
 yn rhoi yn haelionus i bawb, ac heb
 ddannod, a hi a roddir iddo ef. Pob
 rhoddiad daionus, a phob rhodd berf-
 faith, oddi uchod y mae, yn descyn
 oddiwrth Dad y goleuni, gyda 'r hwn
 nid oes gyfnewidiad, na Chyscod troe-
 digaeth.

Ond pan ydyw 'r Arglwydd yn de-
 chreu ei waith a'r galonnau dynion,
 gan ddangos iddynt eu cyflwr pecha-
 durus, a chodi ynddynt ofn am eu henei-
 diau, a dym uniad am adnabod y ffordd
 i gael heddwch gida Duw yn eu Cy-
 dwybod, mae 'n hawdd gan amryw ymg-
 ynghori ai dysgawdwyr, neu a'r rhai i
 byddont yn edrych arnynt yn ddoethion,
 ac yn abl i roddi Cyngor. Ac ond odid
 iawn, na Chant gyfarfod a meddyginia-
 eth lawer gwaeth na'r Clwyf, o eisieu bod
 y meddygon yn adnabod gwaith Duw a'r
 eu heneidiau eu hunain ; hwy a fyddant
 tebyg yw Cynghori i gymmeryd gofal

^k Joan. 1. 12, 13. Jaco. 1. 5.

rhag meddyliau trymmion, rhag i Satan ei temptio i annobaith, ac iw colli eu hunain, gan ei perfwadio nad rhaid iddynt ofn am eu heneidiau os ydynt yn byw fel eu Cymmydogion, neu eu gwahodd i gymmeryd y Sacrament, a Chrio iddynt heddwch, a thywallt rhyw ddwfr i ddiffodd y tan yr oedd Duw gwedi dechreu ei ennyn, trwy ddechreu ei farn yn erbyn pechod yn eu Calonau.

Canys Sion a waredir drwy farn : ond pa beth a wneiff y dyn, pan yw ef yn dyfod i ofni am ei jechydwriaeth, a'i bechod yn dyfod yn faich iddo, ac nis gwyr efe pa fodd i gael esmwythdra; ond a'r y Cyfryw rai yr oedd Christ ei hun yn galw ? Gan ddywedyd, ¹ Dewch attafi bawb ac y Sydd yn flinderog, ac yn llwythog; ac mi a esmwythaf arnoch. Cymmerwch fy iau arnoch, a dyscwch gennif, Canys addfwyn ydwyf, a gostyngedig o galon; a chwi a gewch orphwystira i'ch eneidiau. Ar lawl fydd yn adnabod Christ trwy yspryd ei ras yn eu dyscu ac yn eu tywys i bob gwirionedd, fe a wyr y rhain nad oes yn

¹ Math. 11. 28.

un dysgawdwr tebyg iddo; Canys efe
 yw 'r enneiniad at ddyscediaeth pa un
 yn unig, yr oedd yr Apostol yn Cyfar-
 wyddo y Seinctiau,^m yn yr amfer yr
 oedd Anghristiau lawer wedi myned
 allan i geisio twyllo, a hudo y gwir
 gristnogion. Am hynny i'r roedd yn
 dywedyd wrthynt, Mae gennych chwi
 enneiniad oddiwrth y Sanctaidd hwnnw,
 a chwi a wyddoch bob peth. Os erys
 ynoch, yr hyn a glywsoch or dechreu-
 ad, Chwithau hefyd a gewch aros yn y
 Mab ac yn y Tad. Ac iw Siccrhau
 a'r y graig ddisigl, fel y gallent wrth
 sefyll pob tymmheftloedd, gwyntoedd,
 a llif ddyfroedd; ac i atgofio iddynt
 ei twr Cadarn, a'i hymddiffynfa. Mae
 'r Enneiniad a dderbynniasoch ganddo
 ef, yn aros ynoch chwi, ac nid oes ar-
 noch eisieu dyscu o neb chwi; eithr fel
 y mae yr un enneiniad, yn eich dyscu
 chwi am bod peth, a gwir yw, ac nid
 yw gelwydd; ac megis i'ch dyscodd
 chwi, yr arhoswch ynddo. Felly mae
 'r enneiniad yn aros, yn y gwir Grist-
 nogion, a hwythau yn aros ynddo yntef,

^m 1 Joan 2. 18. 20.

a thrwy hynny yn cael aros yn y Mab
 ac yn y Tad, y 'rhain yw y canghen-
 nau sydd gwedi cael eu himpio yn y
 wir winwydden, wrth ba rai i mae ef yn
 dywedyd.ⁿ Arhoswch ynofi, a mi ynoch
 chwi. Megis na all y gangen ddwyn
 ffrwyth o honi ei hun, onid erys yn y
 winwydden, felly ni ellwch chwithau
 onid arhoswch ynofi. Gwelwn yma
 mor angentheidol i bob gwir Griftion
 adnabod ei fod yn cael ei impio yngh-
 rift y wir winwydden. A chwedi ei
 impio, aros ynddo, yn y dyn oddi
 mewn, sef yn ei ras ef, ac yn ei ysp-
 ryd, yn ei ysprydoliaeth, yn ei natur
 bur ef, yn ei rinwedd, ai gariad, ai gym-
 deithas. Dyma y nodd jachusol, y
 hwn i mae y winwydden yn llawn o
 hono, yr hwn sydd yn derchafu i fyn-
 ir caughtennau, i beri iddynt dyfu, a
 blodeuo, a dwyn ffrwythau peraid-
 cymmwys ir llafurwr, y rhai sydd yn
 tarddu yn naturiol oddiwrth y gwreid-
 din anllygredig: y cyfryw ffrwythau
 nis gall dyn moi dwyn allan trwy ddim
 moddion eraill, er iddo arferu ei hol-

ⁿ Joan. 15. 4.

deallt, ai nerth i geisio agweddu ei weithredoedd i ateb yr Scrythyrau, a thorri ymaith ei bechodau, y 'rhai fydd yn tarddu yn naturiol oddiwrth wraidd y winwydden wyllt, yr hwn a fynn dar-
ddu allan drwy y canghennau, gwne-
dd dyn a fynno, nis iddo gael ei dorri ymmaith o'r winwydden wyllt, ai impio yn y wir winwydden.

Ond wedi i rai dynnion ymdrechu, a llafurio yn erbyn pechod, a methu cael yr oruchafiaeth, mae 'n gorfod iddynt ymroi i angori yn y Sugn-draeth, a'r lle anobeithiol, gan gredu nad oes dim gallu iw gael i ladd y pechod; Ond bod yn rhaid i'r Sainc, a phobl Dduw, fyw ynddo holl ddyddiau eu bywyd, a hynnu o achos, eifieu iddynt ddyfod at Grist ynddynt eu hunain, i gael ei yspryd ef, yr hwn fydd yn tywys i bob gwirionedd, i fod yn llyw, ac yn gwm-
pas iddynt i hwylio eu pererindod wrtho.

Canys y 'rhai fydd yn cymmeryd eu harwain ganddo ef, i mae efe yn eu tywys i'r porth-ladd dymunol, lle i mae efe yn rhoddi iddynt esmwythydra a gorphwysfa, sef ynddo ei hunan, yr
hwn

hwn iw 'r wir winwydden, am yr hwn i la
y dywedpwyd. Yr hwn fydd yn aros i la
ynddo ef, nid yw yn pechu. Dra-odd
chefn eb'r ef,* Myfi yw'r wir winwydd i la
den, Chwithau yw'r canghennau, ym i la
hwn fydd yn aros ynofi, a minneu ynddo ef,
yntef; hwnnw fydd yn dwyn ffrwyth i la
lawer; O blegid hebofi ni ellwch chw i la
wneuthur dim. Ond trieni ydyw na i la
bae 'r Athrawiaeth yma yn cael myne i la
ir pulpydau yn Eglwysydd Cred, i oleu i la
dynion, ac i ddangos iddynt ffordd i la
jechydwriaeth, ond i mae 'r diafol ydym
ofalus am ei chadw allan, rhag colli ef i la
deyrnas, ai lywodraeth. Canys fel i la
ddwedodd yr Arglwydd drwy y proph i la
wyd.^p Pe safaseu y prophwydi yn i la
nhyngor, a phe traethafent fy ngeiria i la
im pobl, yna y gwnaethent iddyn i la
ddychwelyd oi fford ddrwg, ac odd i la
wrth ddrygioni eu gweithredoedd. On i la
mae llais Christ, a'i Brophwydi, a i la
Apostolian yn rhedeg fel afon, yr i la
ffordd yn gyson ac yn gyttunol. On i la
mae llais y byd yn llawn o gymmysged i la
ynddo ei hunan, ac yn llwyr wrthne i la

* Joh. 3. 6. Joh. 15. 5. ^p Jere. 23. 22. ^a Joa

i lais y gwir Fugail, ond yn llais diei-
 thr. Am hynny mae y defaid yn ffoi
 oddiwrtho, oblegid nad adwaenant lais
 dieithraid. Efe ydyw drws y defaid,¹
 ar rhai fydd yn myned i mewn drwyddo
 ef, hwy a gant fywyd; ond y cyfryw
 fydd yn dringo ffordd arall, lladron ac
 chwyseilwyr ydynt. Efe a ddywedodd.
 Y mae fy nefaid i yn gwrando fyllais i,
 ac mi a'u hadwen hwynt, a hwy a'm
 canlynant i. A minneu ydwyf yn rhod-
 di iddynt fywyd tragwyddol. Onid
 dymma fwm crefydd y gwir Gristion, a
 li efylwedd jechydwriaeth; yr un peth an-
 el genrheidiol? Sef adnabod llais Christ
 oddifewn, yr hwn yw 'r gwir Fugail,
 yn faddilyn ef ymhob peth; a chael by-
 iriaeth tragwyddol ganddo. Dymma
 dymfyd y gras a ymddanghosodd, sef
 oddi Gras Duw yr hon fydd yn dwyn Jechy-
 dwriaeth i bod dyn.² Gan ein dyscu
 , a mi i wadu anwuwioledeb a chwantau by-
 r ddol, a byw yn sobr ac yn gyfiawn, ac
 Onid dduwiol yn y byd fydd yr awron.
 fged Gwelwn mai dymma 'r un oedd yn
 nebod dyscu yr Apostolion.

. 22. ¹ Joan 10. 5, 27, 28.

² Tit. 2. 11, 12.

Fe a ellir gweled hefyd, fod y rhai
 fydd yn cymmeryd arnynt, en bod hwy
 yn dyscu gan y'r Scrythur, yn methu
 gwadu annuwioldeb a cwantau bydol;
 maent hefyd yn cyfaddef nad yw eu
 bywyd au buchedd hwynt, yn debyg
 fywyd y gwir duwiol gynt, am ba rai
 mae 'r Scrythur yn mynegi i ni, eu
 bod yn cael eu harwain gan yspryd
 Duw a'i ras; ond yr achos o hynny
 ydyw, eifieu eu bod hwy yn dyfod
 gymmeryd eu harwain gan yr un yspryd
 ai dyscu gan yr un gras; canys mae
 un nodd yn y wir winwydden, i beri
 i'r canghennau ddwyn yr un ffrwy
 thau da.

Mae 'r un rhinwedd yn y gras i ddyf
 eu bucheddu yn dduwiol; mae 'r un
 gallu yn yr yspryd glan i dywys i bob
 gwirionedd: A chwedi ei roddi i blant
 Duw, i fod gyda hwynt hyd y di
 wedd. Ond mawr ydyw twyll yr he
 elyn cyfrwys, i gadw dynnion yn e
 dyrnas dywyll, gan beri iddynt goeli
 nad oes mo yspryd Duw yw gael, i ar
 wain ei bobl yn yr oesoedd hyn: pa
 beth gan hynny a ellir wrth hynnu
 feddwl? Os nad yw yspryd Duw yn

arwain

rhain harwain neb yn y dyddiau hyn; nid oes
 gan Dduw yn y dyddiau hyn, ddim
 plant, na dim pobl ar y ddaiar; mae 'n
 dol wir ddigon, mai hynny ydyw ewyllys
 eu diafol; canys oni bydd yspryd Duw yn
 ysgarwain y dyn, efe a arweinir gan ei
 rai chwantau enawdol, a chan yspryd y
 eu byd ymma, sef yspryd Satan, yr hwn
 bydd yn tywys i bob anwiredd a drygio-
 ni: Canys mae yspryd dyn yn ddarof-
 yngedig i gymmeryd ei arwain gan ryw
 yspryd; ac nid oes ond dau yspryd a
 e' dwy annian, sef y drwg ar da, i reoli
 beirion calonnau dynion: am hynny fe a wyr
 wy y gelyn, nad oes dim yn tynnu dyn al-
 lan o'i gyrraedd ef, ond yspryd Duw:
 dyf Am hynny i mae yn dallu ac yn lly-
 un gadtvnu trigolion y ddaiar, y rhai fydd
 bob wedi meddwi gan win putteindra Ba-
 lan bylon gan bortreiadu o'i blaen, a dan-
 di gos iddynt ffyrdd eraill i fod yn blant
 her i Dduw, heb law cael eu harwain gan
 ei yspryd ef.

eli Ond mae 'r ffyrdd hyn mor ddi-
 ar groes, wedi y del dyn o hyd iddynt, fe
 pa eill bechu y faint a fynno i fodloni
 ei chwantau cnawdol, ac i wafanaethu
 yn diafol; ac er iddo ganiadhau iddynt

gael yr Scrythur iw darllen, ni chan niadheiff byth iddynt ddyfod at y pet y mae 'r Scrythur yn galw atto; can y mae 'r Scrythur yn galw pawb at Grif ac at yr adnabyddiaeth o hono ef, fel a i mae ef (megis ac y dywedpwyd o blaen) iw Sainct yn yfpryd, yn fywyd yn oleuni, yn ras yn ffynnon, yn win wydden, yn fugail, i weithio yr ened gaeth newydd.

Mae 'n wirionedd fod yr Scrythura gwedi eu doddi allan gan ysprydoliaet Duw, ac a darddodd oddiwrth ei yfpryd ef, yr hwn oedd yn y gwyr du wiol a'r prophwydi, Christ ei hun a Apostolion, y 'rhai oedd yn yr yspryd a thrwy 'r yspryd, ac y mae eu tyftio laethau hwynt yn wir, ac yn fuddiol cyngor, a chysur, ac adeiladaith i bo ymdeithydd fydd ai wyneb tua Chae falem newydd. Ond mae 'n bosibl dyn ynghyflwr natur, yr hwn fydd a gyflawni ei chwantau, allu pechu taint a fynno, er bod y Bibl ganddo e yr hyn nis galleu ped fae Christ drw ei yspryd wedi cymmeryd gafail a mediant ar ei galon ef, ai enaid.

Ond fe a alleu y dywed rhyw un, ped
 ae'r Scrythur wedi cael gafel ar galon
 yn, hi a fyddau yn help iddo i beidio
 phechu. Ond pwy a egur y galon
 dderbyn yr Scrythur, ond yr Arglw-
 ydd? Efe a agorodd galon Lydia i dder-
 yn yr hyn a ddywedpwyd gan Paul:
 Ynddo ef yn unig y mae'r gallu i agor
 galonnau dynion. Canys lle i mae Sa-
 tan yn cadw meddiant, ni chaiff dim da
 dyfod i mewn, hyd oni ddel yr hwn
 ydd gryfach nag ef, iw fwrw ef allan,
 ac i gymmeryd meddiant, ac i agoryd
 y galon i dderbyn i mewn bob daioni,
 y rhai i mae Duw wedi ei ganiadhau iw
 bobl er adeiladaith.

Ac mewn gwirionedd pan ydyw
 Christ trwy yspryd ei ras, yn cym-
 meryd gafail ar galonnau dynion, mae
 ofn Duw yn dyfod i gael lle ynddynt,
 iw dychrynny ac i beri iddynt grio am
 help i ymadel a drygioni, ac i mae'r
 Arglwydd yn agos ac yn barod i sefyll
 gyda hwynt, yn erbyn profedigaethau
 Satan; ac fel y bont yn ffyddlon, mae
 efe yn cyfrannu iddynt o yspryd y gras,
 iw lefeinio, ai newid, ai gwneuthur yn
 greaduriaid newyddion; mae'r rhain yn

cael fwy fwy or natur nefol, yr ho
 fydd yn y winwydden, i newid eu na
 turiaeth au holl ferchiadau, gan dd
 fcu iddynt garu Duw, a charu po
 daioni, a charu pob dyn; caru eu ge
 lynnion, a gweddio drostynt, a gwneu
 thur daioni i bawb. Mae ef yn dyfo
 iddynt hefyd gafau pob drygioni, a ch
 lio oddiwrtho, megis oddiwrth ely
 marwol, yr hwn fydd am dorri 'r he
 ddwch rhyngddynt hwy a'r Arglwydd
 yr hwn heddwch y maent hwy yn e
 briffio uwchlaw pob peth arall: i
 cyfryw rai i mae iau Christ yn esmwyth
 ai faich ef yn ysgafn, ac i mae 'n esm
 wythach iddynt gadw gorchymmynio
 Duw, nai torri; canys mae eu torr
 yn torri 'r heddwch.

Ac mewn gwirionedd dymma 'r gre
 fydd yr oedd, ac i mae Duw 'r Nefoed
 yn ei chanmol, ai llwyr berchennog
 fel y dwedpwyd or blaen. A ddelia
 ti a'r fy ngwas Job nad oes gyffely
 iddo ar y ddaiar, yn wr perffaith a
 uniawn, yn ofni Duw, ac yn cilio oddi
 wrth ddrygioni. Onid dymma fwm
 cwbl a glybuwyd, a holl ddyledswydd
 dyn? Ar dyn fydd ganddo 'r grefydd
 ymma

ymma, pa gwr bynnag or byd i mae ef yn trigo, o ba iaith, a llwyth, a chenedl bynnag, o ba broffess bynnag ar i byddo, dymma 'r dyn y bydd ei Lamp ef yn goleuo ar y pen diweddaf, ar drws yn agored. Ond y dyn fydd heb ofni Duw, na chadw moi orchymynion, na chilio oddiwrth ddrygioni, er iddo wneuthur proffess uchel o Grif-tianogaeth ac ymffroft am ei ffydd, ei gred, ei grefydd, ai weithredoedd, mewn hyder mawr rhyfygus. Ond pan edrycho hwn yn wyneb angydd, ei lamp ef a fydd yn diffodd, ar hyder yn cwmpo i lawr; Canys mae colyn angydd yn pigo, ar pechod yn cnoi 'r gydwybod, ar wisg yn fud 'r heb ei golchi nai channu yngwaed yr Oen,^s fel y bydd yr enaid yn gynnwys i sefyll o flaen yr orsedd-iaingc, gyda 'r Sainc yn y gwisgoedd gwynnion. Ond yn awr, o ddyn pechadurus, mae 'n ofid itti gofio dy fyrdd ath weithredoedd, a chofio hefyd fel i bu 'r Jesu yn curo wrth ddrws dy galon, tra i parhaodd dydd dy ymweliad, gan alw am edifeirwch a gwell- iad buchedd, a thydi heb wrando arno, ond

ond myned ar ol dy chwantau nwyfus,
i foddi dy enaid yn y pwll diwaelod.

Y Drydydd BENNOD,

Lle y danghosir pa beth yw 'r Greadachubol.

MEwn gwirionedd, mawr yw y rhyfyg i mae diafol yn ei weithio, yn y fath ffieiddia o bechaduriaid, gan beri iddynt goelio eu bod yn yr unniawn ffordd, ai bod yn y wîr Eglwys, lle nad oes dim perygl o gollu iechydwrïaeth; am hynny fe a gair clywed y meddwon a'r godinebwyr, a phob math o' ddrwg weithredwyr, yn ymfroftio o'i crefydd, ac yn dadledu drosti yn wyneb uchel, er na bydd ganddynt ddim crefydd oll: ac i mae 'n gyffredin pa fwyaf cyfeiliornus, mwyaf y fydd ei rhyfyg ai gau hyder canys par fwyaf pechadurus, mwyaf deillion ydynt, lleiaf yw eu Cariad tuag at eu cyd-greaduriaid, creulona yw eu barn yn erbyn pob proffess arall, ac yn ddidrugaredd

ddidrugaredd, offrwrm y Cwbl ir tan
 uffernol, ond hwynt hwy eu hunain :
 fe a ellir gweled hynnu yn amlwg ddi-
 gon yn aelodau Eglwys Rufain, ac i
 mae yn ymlyfco i mewn drwy 'r nat-
 tur lygredig i broffeffau eraill, i wneu-
 thur pechaduriaid yn rhyfygus ; canys
 er bod gormod o ddynion yn anghy-
 fnewidiol, etto er hynny hwy a fynnant
 fod ganddynt grefydd, am hynny hwy
 a fwriadant ryw adeiladaith yw cyfcodi
 eu hunain tano, ac i addo y nef iddynt
 eu hunain, er eu bod yn wafanaethwyr
 llygredaith.

Ac i Suo iddynt eu hunain, i gael
 cyfscu yn esmwyth mewn pechod ac an-
 wiredd. Gan hynny fe a ddywed rhai
 yn dra hyderus.

I mae gennym ni ffydd ynghrist, yr
 hwn a fu farw drosom ni, ac an pryn-
 nodd wrth ddioddef y groes ; ac efe a
 gymmerodd ein pechodau ni arno ef ei
 hun, ac eu cyfrifwyd yn bechodau iddo
 ef, yr hwn oedd ddibechodd : Felly fe
 a gyfrifir i ninnau gael bod yn gyfran-
 nogion oi gyfiawnder yntef, er na byddo
 ynom ni ddim cyfiawnder. Ond dym-
 ma athrawiaeth a llawer o ryfyg ynddi ?

I wneuthur

I wneuthur dynion yn hyfach ac yn fwy
hyderus am gael pechu digon yn rhad
ar goft yr Arglwydd, gan dafu eu holl
fydreddi au pechodau ffiaidd ar Grist
yr hwn a fu farw dros bechaduriaid, er
eu gwaredu allan ou pechodau, ai gol
chi, ai glanhau; canys efe ydyw
ffynnon a gyfododd i dy Juda, ac i bres
wylwyr Jerufalem, i olchi ymmaith be
chod ac anwiredd.

Ond wrth yr athrawiaeth hon ni dda
eth Christ i olchi dynion oddiwrth eu
pechodau, ond yn hytrach iw cyfiawn
hau hwy ynddynt, fel y gallont bechu
faint a fynnon, yn hyf ac yn ddiofn
ai tafu ar Grist, yr hwn a ddywedod
wrth Petr Oni chafi dy olchi di, nid oes
itti ddim rhan ynosi: etto mae 'n bof
sibl, y bydd y dyn yn barod i ddywe
dyd, er fy mod i yn bechadur aflan
etto 'rwyfi yn credu ynghrist, ei gen
hedlu ef or Ysryd Glan, ai eni o for
wyn bur; ei wrthiau ef ai ddioddefaint
ei adgyfodiad ai escynniad i'r nefoedd,
eistedd ar ddeuheu-law y mawredd.

Mae hynn yn wir ddigon ynddo
hunan, ac i mae dilyn-wyr Christ yn
meddiannu 'r jechydwiaeth a ddarparodd

efe iddynt trwy ei ddioddefaint; ond mae Satan yn gwybod hyn igid; ac i'r oedd y cythreiliaid yn addef mai efe oedd Mab Duw,¹ er nad oedd iddynt hwy ddim a wnelent ac ef; ond ceisio foi oddiwrtho. Ond fe a ddywed y dyn, 'rwyfi yn credu i Grist, trwy ei farwolaeth, fy mrhynnu i, a thalu 'r gwerth drosof: Mae 'n ddigon, fod y brenin nefol wedi prynnu holl ddynol ryw, a thalu drostynt, i'r diben, i'w gollwng hwy yn rhydd ou pechodau, ai tynnu o deyrnas Satan, ac oi gadwynau ef; ai fymmyd yw deyrnas ei hun, fel i byddont yno dan i faner ef, ai gyfraith, ai lywodraeth.

Ond pa gyfran fydd itti yn y brenin ymma, nag yn ei deyrnas, tra i byddych di yn byw mewn anufyddod ir Brenin ai lywodraeth, mwy nac fydd i'r Pagan, Indian ar Barbarian, yr hwn fydd wedi ei brynnu, a'r un gwaed wedi talu drosto? Ond fe a ddywed y dyn yn bryfyr, yr wyfi wedi clywed neu ddarlun am fy mhrynnedigaeth, fel ei goddodd Christ drosofi; ac ir ydwyf yn

¹ Math. 8. 29.

credu hynny igid: minneu a allaf ddy-
 wedyd, myfi a glywais fod Brenin yn
 Frainc, mewn awdurdod yn rheoli ac
 yn gosod ei gyfreithiau ymhlith ei ddei-
 liaid, a hwythau tan ei faner ef yn mil-
 wrio mewn ufyddddod ir Brenin ai or-
 chymmynion: Ond er fy mod i yn cre-
 du hyn i gid, etto nid oes genifi ddim
 meddwl i fod byth yn un oi ddeiliaid ef
 nag i ddyfod tan ei faner ef, i fod yn
 ufydd iddo: Pa hawl gan hynny fydd
 i mi yn y Brenin hwnnw, nag yn ei
 deyrnas nai gyfreithiau? Oblegid i
 wyfi wedi ymrwymo dan Frenin arall
 yr hwn (mae 'n bosibl) fydd iddo e
 yn elyn pennaf? Ac am hynny, nid oes
 i mi ddim rhan, na chyf-ran yn
 Brenin hwnnw, nag yn ei deyrnas, na
 lywodraeth, Ond fe a ddywed y dyn,
 mae 'r Scrythur yn dywedyd, yr hw
 a gredo ac a fedyddir, a fydd Cadwe
 dig: gan hynny yr wyfi yn credu
 Onid yw hyn yn rhan o waith fy jech
 ydwriaeth? credu ynghrist mewn gw
 rionedd ydyw 'r wir ffordd achubol,
 sylfaen jechydwriaeth, wrth ba un
 mae 'r wir fedydd wedi ei chlymma
 Os wyti yn credu ynghrist, mae

rha

haid itti goelio Christ, onid 'e pa fodd
 gelli di ddywedyd dy fod yn credu
 addo; canys pan oedd ef yn pregethu
 ar y mynydd, ac yn gosod allan gy-
 fraith y cyfammmod newydd, yr hon
 oedd i fod yn gyfraith i bob gwir Grist-
 ion; hefyd y ffrwythau ysprydol ir
 oeddynt yw dwyn allan, fel ir adwaenyd
 pawb wyrth ei ffrwt au, canys y ffrwy-
 thau yw y rhagoriaeth oedd, ac fydd
 rhwng y gwir gristianogion, ar gau grif-
 tianogion; yr oedd gau gristianogion,
 gau brophwydi, a gau athrawon, i
 ddyfod i mewn i blith y gwir gristia-
 nogion.

Am hynny yr oedd ef yn amlygu
 oeddynt y ffordd yw hadnabod.^u Wrth
 y ffrwythau yr adnabyddwch hwynt.
 A gasgl rhai rawn win oddi ar ddrain,
 neu ffigys oddi ar ysgall? Felly pob
 pren da fydd yn dwyn ffrwythau da,
 ond y pren drwg fydd yn dwyn ffrwy-
 thau drwg. Ac er cadarnhau, a Sicc-
 hau y dystiolaeth, fe a ddywedodd dra-
 hefn. Ni ddichon pren da ddwyn
 ffrwythau drwg, na phren drwg ddwyn

^u Math. 7. 16, 17, 18, 19. 21. 26.

ffrwythau da. Pob pren heb ddwy
ffrwyth da, a dorrir i lawr ac a deff
yn tan. Ond pa beth a ddywed y dy
anfucheddol, fydd yn Son ei fod ef y
credu ynghrist, wrth y pethau hyn
Os wyti yn credu ynddo ef, mae
rhaid itti goelio a chredu 'r pethau hyn
Ac os credi 'r pethau hyn, mae
rhaid itti wellhau dy fuchedd, a gwe
dio a'r Dduw am ras, i dorri ymma
dy bechodau, a dwyn ffrwythau add
i edifeirwch; heb hynny nid oes ym
itti ddim addewid, ond dy dorri i lawr
a'th dafu i'r tan, lle i mae diafol
angylion. Gwel ymma ymhellach. N
pob un fydd yn dywedyd wrthif, Arg
wydd, Arglwydd, a ddaw i mewn
deyrnas nefoedd, ond yr hwn fydd y
gwneuthur ewyllys fy Nhad, yr hwn
fydd yn y nefoedd. Ac yn niwedd
bregeth, wedi iddo ofod allan y gyfraith
nefol, efe a ddywedoedd wrthynt. Po
un a'r fydd yn gwrando fy ngeiriau
hyn, ac heb eu gwneuthur, a gyffell
bir i wr ffol, yr hwn a adeiladodd ei
ar y tywod. Yr hwn dy a Syrthiodd
pan ddaeth gwyntoedd a themheftloed
dymma fel y syrth gobaith yr anuwio

yr amser rheitiaf, pan ddel clefyd
 geu, gwascfa a chledi, yno y galwant
 no, Arglwydd, Arglwydd, oni ddar-
 ef i ni gyfaddef dy enw? Ond hyn
 dd yr ateb, Ni's adnabum chwi eiri-
 d; ewch ymaith oddiwrthif, chwi
 eithred-wyr anwiredd: Ond mewn
 wirionedd y rhai fydd yn gwir gredu
 nghrist, mae'r rheini yn ei ddewis ef
 fod iddynt hwy yn Dduw, yn Dad,
 a Dywyflog ac yn fugail: yn Dduw iw
 ni ac iw anrhydeddu; i ymddarost-
 ng ger ei fron ef, a rhoddi iddo'r
 goniant, parch ac ufyddod, ac iw
 ru ef a'r holl galon ac a'r holl enaid,
 a'r holl feddwl, canys hwn ydyw'r
 orchymmyn mwyaf: yna fe a eill y
 fryw un gredu yn yr Arglwydd, ac
 nddiried ynddo, a hyderu ar ei dru-
 reddau ef, y bydd iddo wrando ei
 eddi ef yn nydd cyfyngder, ai gadw
 oddiwrth awr y brofedigaeth yr hon a
 law ar yr holl fyd, i brofi y rhai fydd
 a trigo ar y ddaiar: hefyd mae efe
 Dad iddynt, yr hwn fydd yn eu
 orthi ac yn eu hymgleddu ac yn cy-

* Mat. 22. 37.

* Dat. 3. 10.

frannua iddynt holl angenrheidiau
Cyrph ar Eneidiau : maent hwythau
blant ufydd yn derbyn ei drugaredd
ef oddiwrth ei law, mewn iselder a
olchgarwch, gan eu gymeryd yn rhwy
medigeth arnynt i fendithio ei en
mawr ef am y cwbl oi drigareddau.

Mae ef iddynt hwy yn Dywyflog
gwisco ac arfogaith ysprydol, sef ga
Duw yr hwn ydyw cleddyf yr yspry
tarian y ffydd, helm yr jechydwriaeth
felly gallont orchfygu diafol ai ho
gynllwynion ; mae 'r Arglwydd hefyd
yn myned gida hwynt i bob brwydr
ac i mae y rhain wrth filwrio tan ei f
ner ef, yn derbyn ffydd a chrediniaeth
am oruchafiaeth a thragwyddol wob
mae y rhain yn weision tan eu meistr
gan fwriadu bod yn ufydd ac yn ffydd
lon yn ei gwafanaeth iddo ef, fel i bydd
do iddo yntef ei trefnu ai llywodraethu
a gosod pob un ar ei waith pennodol
ac fel y cadwant eu lle, maent yn cre
du ac y ymddiried yn eu Harglwydd,
bydd iddo ef eu gwobrwyo yn helaeth
ty hwynt iw teilyngdod.

Ac i maent yn ei gymeryd yn fugail
i wrando ar ei lais, ac iw ddilyn, gan
ymade

nadel ai holl chwantau cnawdol, a
 ewis dwyn y groes; canys y rhai a
 edasant ynddo ef, hwy a adawsant
 ob peth iw ddilyn ef. Ond ofer ir
 yn annuwiol son am ei ffydd ynghrist,
 yntef yn gwrthod Christ i fod yn
 rglwydd iddo, ond gwrthryfela beu-
 ydd yn ei erbyn ef, gan ddewis gwa-
 naethu diafol; canys ffydd fydd yn
 el ei gweithio drwy gariad; a cha-
 ad yn cael ei gweithio drwy gadw
 orchymmynion Duw, megis ac y dy-
 edodd Christ. O cherwch fi, cedwch
 y ngorchymmynion. Yr hwn fydd
 m gorchymmynion i ganddo, ac yn eu
 adw hwynt, efe yw 'r hwn fydd yn fy
 ngharu i: a'r hwn fydd yn fy ngharu
 a gerir gan fy Nhaid i:'. A minneu
 i caraf ef, ac a'm hegluraf fyhun iddo.
 Os ca'r neb fi, efe a geidw fy ngair,
 a'm Tad a'i ca'r yntef, a nyni a ddeuwn
 atto ac a wnawn ein trigfa gydag ef.
 Felly mae holl weision Christ yn caru
 Christ, gan gadw ei orchymmynion ef,
 ac yntef yn ei caru nhwythau, ac yn
 cyfrannu iddynt ffydd a nerth yn ar-

⁂ Joan 14. 15. 21. 23.

F 3

fogaith

fogaith ysprydol, fel y gallont wrth sefyll eu cnwantau cnawdol a phrofedigaethau Satan.

Ond y dyn fydd yn gwneuthur fwr am ei ffydd, ai gred, ai gristianogedd newydd, ond heb ddyfod tan gyfraith y cyfammmod newydd, ofer yw 'r cwbl iddo. Ac fel y dywedodd yr Apostol am y rhai oedd o'r enwaediad, fel a i'r oeddynt yn rhwym i gadw y Ddeddf. Eithr os troseddwr y Ddeddf ydwyth aeth dy enwaediad yn ddienwaediad. Felly y gellir dywedyd wrth y dyn anfucheddol, os troseddwr cyfraith Christ ydwyt ti, fe aeth dy gristianogaeth yn anghristianogaeth. Drachefn Os y di-enwaediad gan hynny a geidw gyfiawnderau y Ddeddf, oni chyfrifir ei ddienwaediad ef yn enwaediad? Felly y cenhedloedd y rhai fydd heb dderbyn fawr wybodaeth, trwy ddarllen na thrwy bregethiad; ond etto yn adnabod Duw yn ysgrifennu ei gyfraith yn eu calonau, a thrwy help y gras yn bucheddu yn dduwiol.

Oni chyfrifir ei hangristianogaeth
 drwy yn gristianogeiddrwydd? Ond ni
 chaniadheiff propheswyr cred y geill neb
 fod yn gyfrannog o'r jechydwriaeth a
 ddarparodd Christ iddynt; ond y rhai
 aglybu am ei ddioddefaint ef. Pa fodd
 wrth hynny y daeth y dynion, drwy
 oll gyrrau 'r byd, i fod yn gyfranno-
 gion o'r farwolaeth a ddaeth drwy Adda.
 Rhai ni chlywsant cirioed son am
 Adda, nag am ei gwymp? Ond yr had
 arphedd a aeth allan ar led i glwyfo
 i archolli: Ond had y wraig (sef
 Christ Jesu) a roddwyd i iachau ac i
 eddyginiaethu; a llawer a gadd eu
 iachau yn yr oesoedd gynt, cyn iddo
 fymddangos yn y cnawd, ac a ddae-
 nant yn gyfrannogion o'r jechydwria-
 eth, yr hon a ddarparodd ef iddynt yn
 ddioddefaint,^a canys yr oedd Job yn
 wybod fod ei brynwr ef yn fyw, ac y
 fai ef yn y diwedd ar y ddaiar. Felly
 oedd ef yn cwyno yn amser ei gy-
 ngder am ddyddiau a fuafeu arno.
 Oh na bawn i fel yn y misoedd o'r
 blaen;^b Fel yn y dyddiau pan gadwei

Oni ^a Job. 19, 25. ^b Job. 25. 2, 3, 4, 5.

Duw fi.^c Pan wnai efe iw oleuni lewyr-
 chu ar fy mhen, wrth oleuni yr hwn y
 rhodiwn drwy dywyllwch : Pan oeddwn
 yn nyddiau fy jeuenctid, a dirgelwch
 Duw un y mhabell : Pan oedd yr Hol-
 lalluog etto gida mi. Felly i'r oedd
 gan Job ffydd ynghrist, yr hwn i'r oedd
 ef yn ei adnabod yn brynwr iddo ac yn
 oleuni yn tywynnu arno i oleuo ei
 lwybrau, fel y gallai rodio drwy dyw-
 yllwch, gan ei adnabod ef yn graig yn
 hwn oedd yn tywallt iddo afonydd
 olew.

Dymma graig yr oesoedd, am yr hwn
 yr oedd Dafydd yn dywedyd. O Argl-
 wydd, fy nghraig a'm prynwr.^a A
 gorfoledd Abraham oedd, weled dydd
 Christ; ac efe ai gwelodd hefyd ac
 lawenychodd. Ac mewn gwirionedd
 yr oedd ac i mae y bobl dduwiol ym
 hob oes, ac ymhob cwr ir byd yn g-
 frannogion o Grist; canys y rhai fydd
 yn cael eu golchi oddiwrth eu pecha-
 dau, y rheini fydd yn cael y bydd oddi-
 wrth yr hyn a wnaeth ef drostynt, trwy
 iddynt ei adnabod ef ynddynt eu

^c Psal. 19. 14. ^a Joan 8. 56.

main yn oleuni, i oleuo eu llwybrau,
 yn fywyd i fywhau eu heneidiau, yn ras
 ddyfscu iddynt fyw yn dduwiol; yn
 ffynnon o ddwfr buwiol i ddiodi y dyn
 oddi fewn, ac i olchi eu gwisgoedd;
 drwy y moddion hyn y daeth miloedd
 yn gyfrannogion o Grist ai ddiodde-
 faint ai brynnedigaeth: A hynny cyn
 iddo ymddangos mewn cnawd, i gy-
 flawni yr hyn i'r oedd ei Dad gwedi ei
 ordeinio iddo; sef iw rododi ei hun yn
 aberth dros holl ddynol ryw, ac i ddat-
 cuddio ei weinidogaeth ysprydol ef ei
 hun, yn fwy eglurach, yn fwy goleu a
 disglair, gan ei thynnu oddi tan y cyf-
 odau a'r arwyddion, y rhai oedd yn
 arwyddocau ei ddyfodiad ef, i ofod i
 ynu gyfraith y cyfammod newydd,
 ac iw ysgrifennu ynghalonnau pobl, ai
 yfscu hwynt ei hunan; ond mae yn
 wirionedd mai yr un goleuni fydd iw
 oleuo, yr un yspryd iw harwain ac
 y bywhau, yr un gras iw dyfscu, yr
 ffynnon i yfed o honi, yr un ffydd,
 hon oedd gan Abraham Tad y ffyd-
 doniaid, yr hon a dderbynniodd ef
 oddiwrth Dduw, am ei ffyddlondeb ai
 ffyddod, pryd i'r oedd ef etto yn y
 di-

di-enwaediad. Felly yr oedd gan Grifft ddefaid ymhob oes, ac ynghyrrau y byd, etto heb eu clafclu i'r un gorlan, ond er hynny yn adnabod ei lais ef yn eu tywys i'r dyfroedd i gael eu golchi. Canys fe a welodd Joan yn y nefoedd, Dyrfa fawr, yr hon ni allei nob ei rhifo, o bob cenedl, a llwythau, a phobloedd, ac jeithoedd, yn sefyll ger bron yr Oen, wedi eu gwisgo mewn gynau gwynion, a phalm-wydd yn eu dwylo, ac yn moliannu Duw a'r Oen. Ac un o'r henuriad a ddywedodd wrth Joan. Y rhai hyn yw y rhai a ddaethant allan o'r cystudd mawr; ac a olchasant eu gynau, ac a'u cannasant hwy yngwaed yr Oen. O herwydd hynny y maent ger bron gorsedd-faingc Duw, yn e wafanaethu ef ddydd a nos yn ei deml a'r hwn fydd yn eistedd ar yr orfedd-faingc a drig yn eu plith hwynt.

Gwelwn yma yr achos pa ham yr oedd y rhain wedi dyfod i gael y braint uchel o Sefyll ger bron yr orfedd-faingc; ond o herwydd iddynt olchi eu gynau a kannu y'ngwaed yr Oen; canys y gol

chiad yma fydd yn gwneuthur dyn yn
 Grifftion, gan roddi iddo ran ynghrist
 ei wneud yn gymwys i foliannu Duw
 yn dragywydd. Am hynny ymddarost
 ynged pob perchen Enaid o flaen Duw,
 a doded ei enau yn y llwch; rodded i
 lawr ei holl ryfyg. Edrych am dy fod
 yn ofni Duw ac yn cilio oddiwrth ddry-
 gioni; a bod dy galon di a'th enaid yn
 dyfod i gael eu rhwymo tan ei gyfraith
 ef, fel nas gellych di wneuthur mor
 drwg yr hyn fydd yn ei ddigio ef, ac
 yn torri heddwch dygydwybod.

Dyma 'r gyfraith oedd wedi rhwymo
 Joseph i fod yn was i Dduw; ac nis
 gallei ef fodloni mor chwantau ena-
 idol, i wheuthur ewyllys diafol, ac i
 ddigio ei Dad nefol, pryd i'r oedd gw-
 nag ei Feistr yn daer arno ar bob cy-
 lystra am orwedd gyda hi: yr hyn yr
 oedd Joseph yn edrych arno yn farwo-
 eth iw enaid, am hynny efe a ddy-
 wedodd,^f Pa fodd y gallaf wneuthur y
 lawr ddrwg hwn, a phechu yn erbyn
 Duw? O gwelwn gymmaint yr oedd
 Joseph yn rhagori ar bropheswyr Chris-

^f Gen. 39. 9.

tianogaith yr oes hon; canys llawer
o honynt a fyddau llawen or fath gy-
flystra i wneuthur drygioni ac i fodloni
eu chwantau cnawdol, heb fawr feddwl
am yr enaid, nag ofn rhag digio.
Holl alluog, yr hwn sydd beunydd yn
eu porthi ai aml drugareddau, gan eu
magu, ai meithrin: ond mewn gwirio-
nedd y cyflwr pechadurus anghyfnewi-
diol ydyw y ffordd lydan sydd yn ar-
wain i ddestryw, proffessed dynion y
peth a fynnont. Ac fel y dywedodd yr
Apostol,^g Yr wyf yn deall mewn gwir-
fionedd nad ydyw Duw dderbyniwr
wyneb, ond ym-mhob cenhedl, y ne-
sydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu
cyflawnder, sydd gymmeradwy ganddo
ef. Felly trwy'r moddion yma y soni-
wyd am danynt, i mae ein prynedigael
yn dyfod yn gyflawn jechydwrieth i ni
dyma hefyd phiol yr jechydwrieth y
hon sydd yn cael ei chynnig; ac onid
yfir o hōni ni jacheir mo'r enaid:^h a
dyn sydd ar pethau hyn ganddo, mae
Christ ganddo, hwnnw a eill ddywe-
dyd mewn gwirionedd, Myfi wyf eiddo

^g Act. 10. 34, 35.^h Can. 6. 3.

awer fy anwylyd, a'm hanwylyd yn eiddo
gy-annau.

Y Bedwaredd BENNOD.

*Lle y danghofir yr help fydd yn erbyn
pechod.*

PUR a Sanctaidd ydyw 'r holl al-
luog Dduw yr hwn nid iw yn ewyl-
l fyddio anwiredd, ar drwg ni thrig gyda ef,
yr hwn fydd yn casau holl weithredwyr
anwiredd.ⁱ Pwy a escyn i fynydd yr
Arglwydd? A phwy a saif yn ei le
sanctaidd ef? Y glan ei ddwylo, a'r
hur ei galon. Am hynny mae efe yn
galw am Sancteiddrwydd, gwasanaeth
c ufydddod oddiwrth ei bobl, gan dref-
nu iddynt allu cyflawni yr hyn i mae ef
yn ei ofyn ar eu dwylo; yr hwn fydd
yn gwneuthur ei blant yn greaduriaid
newyddion, trwy ei puro hwy a dini-
trio ynddynt waith y gelyn, yr hwn
ydyw pechod, fef yr unig beth fydd yn
gwneuthur yr ysgariaeth rhwng dynion

ⁱ Psal. 5. 4, 5. Psal. 24. 3, 4.

ai gwnaethurwr : ond mae llawer o ddy Pa
 nnion yn caru pechod, ac yn caru by eu
 ynddo, ac heb geisio help gan Dduw doe
 orchfygu. Rhai eraill yn ceisio ymlad yn
 ac ef yn eu nerth eu hunain, ac telly y w
 methu ei orchfygu; am hynny mae ndr
 rhan fwyaf yn syrthio i'r un farn, na by
 oes dim goruchafiaeth iw gael yn erby mae
 pechod, ond bod yn rhaid i'r Sainc ych
 gwir bobl Dduw fod yn bechaduriaid ol
 holl ddyddiau eu bywyd; ond dym ala
 athrawiaeth heb ddim Efengyl yndd A
 ond profiad bechaduriaid? Y maent y ed
 dywedyd hefyd fod gweithredoedd ge ef
 rau y Sainc yn Bechod. yn

Ond i mae yn perthyn i ni yma y ppr
 y lle cyntaf ystyried yn ddisrifol, y u c
 beth ydyw pechod, ac oddiwrth b rai
 wreiddin, pa yspryd a pha annian i mae
 efe yn tarddu ac yn cenhedlu; onid y gw
 yn rhaid i bechod fod yn rhyw ddrwg fol
 os nad yw ef yn ddrwg, pa fodd y gel ad
 lir ei alw ef yn bechod? Ond os ydyw On
 ef yn ddrwg, mae yn rhaid iddo fod y r u
 tarddu oddiwrth y gwreiddin a'r yspry Yr
 a'r annian ddrwg, ac yn rhyw ran r w
 ffrwythau teyrnas diafol, y rhai fydd yr u
 gid yn anghymmeradwy gida Duw P

ddy Pa beth gan hynny a ellir ei feddwl wrth
 byn eu hathrawiaeth? Sef bod gweithre-
 duw oedd gorau y Sainct a phobl Dduw,
 n bechod, wrth hynny mae yn rhaid
 ly yw gweithredoed gorau hwynt fod yn
 nae yddwg; mae hon yn athrawiaeth anscry-
 naent yn taflu Tom ar yr Efengyl, i
 nct ychwyno gwaith Duw a ffrwythau ne-
 riai ei deyrnas ef, y rhai oedd yn tarddu
 dym allan drwy ei Sainct ef ai Brophwydi
 ndd i Apostolion ar holl rai duwiol, y rhai
 nt y oedd wedi eu himpio yn y winwydden,
 d gof Christ, ai geiriau ai gweithredoedd
 yn tarddu oddiwrth y gwreiddin a'r
 a yspryd a'r annian nefol, felly yr oedd
 l, p eu dyfroedd hwy yn lan, yn tarddu o'r
 a b graig lle nid oes dim ammhuredd; ond
 i mae 'n bosibl y cyfaddefant fod geiriau
 d yw gweithredoedd y prophwydi a'r Apo-
 rwg stolion a'r gwreiddin pur. Ac os cy-
 gel addefant hynny, minneu a ddywedaf.
 ydyw Ond yr un ydyw Duw iw bobl? Ond
 d yw yr un ydyw Christ, Craig yr oesoedd?
 pryw Yr yn ydyw dwfr y graig, yr un iw
 an r winwydden, a'r un nodd fydd ynddi;
 ydd yr un yspryd i dywys i bob gwirionedd,

yr hwn fydd i fod gida dilynwyr Christ
hyd ddiwedd y byd.

Hefyd yr un ydyw defaid Christ, yr
un bugail i maent yn ei ddilyn; yr un
Duw fydd yn dyscu ei bobl ei hunan
tan y cyfammod mewydd, ac i fod gyda
hwynt hyd y diwedd,^k fel y byddo iddynt
ei adnabod ef or lleiaf o honyn
hyd y mwyaf, yn Dduw ac yn ddydd
gawdwr iddynt; felly yr wyf yn ho-
pa fodd y mae gweithredoedd gorau
Sainct yn bechod? Yn gymmaint a bo-
yn rhaid iddynt darddu o'r un graig a
o'r un ffynnon.

Ond fe a alleu y dywed rhyw un, d-
ydyw y cwbl o bethau Duw ynddyn-
eu hunain, ond ein bod ni yn llygredig
a'n llestri ni yn troi blas y pethau
a dywallter iddynt, ac yn ei gwneuthur
yn llygredig ac yn bechadurus; fe-
ellir caniadhau hyn am yr hen lestr
budron: y dynnion anghyfnewidiol fydd
etto yughyflwr natur, heb eu hail en-
ond I mae Christ yn gwneuthur ei Sain-
ai ddilynwyr yn llestri newyddion cym-
mwys i dderbyn ac i gadw gwin newydd

^k Jer. 1. 34.

deyrnas Dduw : Canys efe a ddywedodd.
 Ni rydd neb win newydd mewn hen go-
 strelau : Os amgen,¹ y gwin newydd
 addryllia 'r costrelau : ac a red allan,
 'r costrelau a gollir ; eithr gwin newydd
 ydd raid ei roi mewn costrelau newydd-
 ion. Ond mewn gwirionedd, mae 'n
 rhaid i'r rhai fydd yn dadleu dros be-
 chod, yr hyn yw gwasanaeth diafol, a
 ffrwythau ei deyrnas ef, angori yn ei
 athrawiaeth ef, yr hon athrawiaeth fydd
 gwedi tywyllly cred, a meddwi trigoli-
 on y ddaiar, gan beri iddynt goelio nad
 oes mo yspryd Duw yn y dyddiau hyn i
 arwain plant Duw, ac nad iw Christ yn
 ei Sainet, nai yspryd ef ganddynt, ac
 nas gwiw i ddynnion ddisgwyl am ad-
 rabod Christ ynddynt eu hunain, yn
 bywyd iw bywhau, yn eleini iw goleuo,
 yn arweinydd iw tywys i bob gwirio-
 nedd ; na chwaith yn ffynnon i olchi ac
 addiodi yr eneidiau : Am hynny nid
 oes dim help i ddynnion ond byw mewn
 pechodau holl ddyddiau eu bywyd.

Diben a phwrpas diafol yn yr ath-
 rawiaeth neu 'r bregeth ymma ydyw

¹ Marc. 2. 22.

golchi Christianogion ymmaith oddia
y ddaiar, ac i gau allan Christ ai deyr
nas ai frenhiniaeth ai lywodraeth o blit
ac o galonnau dynnion, fel y gallo e
ei ofod ei hun i fynu, a Siccrhau e
deyrnas dywyll ai frenhiniaeth ai lywo
draeth ynghalonnau dynnion : Ac mew
gwirionedd efe a gariodd ei waith yn
blaen mewn mesur helaith, yn y nos
dywyllwch, yr hon a ddygodd ef
mewn dros broffeswyr cred gan e
gwneuthur yn ddieithraid i Grist, a
iw waith ef yn eu heneidiau eu hunain
gan ddyfscu iddynt gloddio pydewau a
ddyfroedd meirwon, a gwrthod a dibri
fio ffynnon y dwfr byw ; a hau yn e
plith bob math a'r au athrawiaeth, ga
beri iddynt goelio fod yn rhaid iddynt
ei wasanaethu ef (sef Satan) a by
mewn pechod holl ddyddiau eu bywyd
gan addo iddynt gael myned i'r nefoed
ar ol marw. Felly rhai a ddywedant
mae ewyllys Duw ydyw bod pechoda
yn aros yn y Sainct, iw cadw yn dda
rostyngedig : i mae hyn, nid yn unig
yn anscrythyrol, ond yn llwyr wrthne
bol i nattur Duw, ac yn groes i bol
rheswm da ; canys pechod ydyw 'r unig
bet

beth fydd yn gwneuthur yr ysgariaeth
 rhwng dynion ai gwnathurwr, ac i mae
 Duw trwy 'r holl fscrythur, yn galw ei
 bobl allan oddiwrth bechod, i Sancteid-
 drwydd a pherffeithrwydd a glendid
 dwylo a phurdeb Calon, fel y gallont
 sefyll gidag ef yn ei le Sanctaidd ef :
 Felly mae natur Duw, pur a Sanctaidd,
 yn casau pob math o anwiredd, pechod
 a drygioni, yr hyn ni thrig gidag ef.

Pa fodd gan hynny, y mae Duw yn
 ewyllysio bod pechod yn cyd breswyllo
 gyd ac ef yn ei Sainct?^m Ond ewyllys
 Duw ydyw Sancteiddio ei bobl; ond
 ewyllys diafol ydyw cadw dynnion yn
 bechaduriaid tra y byddont ar y ddaiar;
 canys i mae pob pechod yn rhyw fefur
 o wasanaeth iddo ef, ac yn tueddu at
 ei fodloni ef: a chin belled a hynny,
 mae ef yn erbyn Duw, ac yn tueddu
 at ei ddigio ef ai anfodloni. Ond mawr
 ydyw 'r camgymeriad? Sef cymmeryd
 ewyllys diafol yn lle ewyllys Duw, mae
 y rhain yn eu hamlygy eu hunain yn
 ddieithraid i'r Arglwydd, ac iw natur
 bur ef, yr hwn fydd burach 'o olwg
 nag y geill ef edrych ar anwiredd: ac

^m 1 Thess. 4. 3.

lle

Ile i mae Duw yn preswyllo, i mae ef bresennoldeb ef yn dan yfol i ddifa pob Sothach ac amhuredd; canys mae ef yn eistedd fel purwr arian ynghalonnau eu Sainct, iw puro ac iw golchi oddiwrth bob pechod: Ac nid y ddadl ydyw fod pechod yno fi neu fod pechod yno tithau, ond yr achos o hynny ydyw eisieu bod Christ wedi cael ei berffain waith ynom ni, gwaed pa un fydd yn glanhau oddiwrth bob pechod.

Ond lle i maent yn dywedyd mai bud diol yw ir Sainct fod pechod ynddyn iw cadw yn ifel ac yn ddarostyngedig nid yw hyn ond anwybodaeth, canys mae 'n groes i bob rheswm, fod pechodau yn cymhwyso dynion i deyma Dduw, a gwael iw 'r ymddiffyn, sef rhoi y naill bechod yn help rhag pechod arall: Ond mewn gwirionedd yspryd Enwaediad o eiddo 'r Jesu fydd yn dyscu iw bobl ef eu gwadu eu hunain, a dwyn y groes: A phan nesaf byddont at ysprydd a natur Christ ynddynt eu hunain, mwyaf dirymmus yn eu golwg eu hunain, i wneuthur dim honynt eu hunain, canys maent hwy yn gwybod nas gwiw iddynt ymdrechu yn

eu nerth eu hunain yn erbyn gallu an-
 wiredd, i dorri ymaith eu pechodau,
 heb gael Christ gyda hwynt yn gym-
 north cyfamferol; a chael eu gwisgo ai
 spryd ef, ai arfogaeth nefol, fel y
 gallont wrthsefyll holl gynllwynion dia-
 bol: ac fel ac y maent yn dyscu gan
 Grift, yr hwn a ddywedodd,^a Cym-
 merwch fy iau arnoch, a dyscwch
 gennif, canys addfwyn ydwyf, a gostyn-
 gedig o galon. Felly efe fydd yn dys-
 cu iw ddilynwyr i rodio yn isel, gan eu
 gwadu eu hunain, ai gwneuthur yn fy-
 chain ac yn dlodion yn eu golwg eu
 hunain: Ond Satan a phechod fydd yn
 gwneuthur neu yn dyscu dynion i fod
 yn feilchion, yn uchel ac yn ddercha-
 sedig, yn fawr yn eu golwg eu hunain,
 ac yn well na neb arall; drachefn, lle
 y maent yn dywedyd fod y Sainc a
 gwir blant a phobl Dduw yn pechu be-
 unydd, mewn meddwl, gair a gweith-
 red, ond da y fyddau i'r cyfryw rhai
 ystyried, pa obaith, pa addewidion, pa
 Siccrwydd fydd ganddynt eu bod yn
 blant i Dduw, ymhellach nai bod hwy
 yn rhyfygu i galw eu hunain felly.

^a Math. 11. 29.

Pa fodd y geill y rhain feddwl eu bod hwy yn caru Duw, nag yn ynnill cariad Duw tua'g at eu heneidiau, tra y byddont yn pechu beunydd yn ei erbyn ef ar feddwl gair a gweithred? Canys lle y mae pechod yn tarddu allan beunydd mewn gair a gweithred, mae y dyn hwnnw bob amser yn gwasanaethu diafol, ac nid yw ef yn gallu caru Duw na chadw moi orchymmynion ef, oblegid nis gellir gwasanaethu Duw a Mammon. Fe a ddywedodd Christ.^o O cherwch fi, cedwch fy ngorchymmynion. Yr hwn fydd a'm gorchymmynion i gaddo, ac yn eu cadw hwynt, efe yw'r hwn fydd yn fy ngharu i: a'r hwn fydd yn fy ngharu i, a gerir gan fy Nhad i. A minneu a'i caraf ef, ac aim hegluro fy hun iddo. Gwelwn yma y nod y oedd Christ yn ei roddi ar ei ddefaid felly y bywyd tragwyddol iw ei adnabod ef, a gwrando ar ei lais, ai ddilyn ai garu, a chadw ei orchymmynion, a dyn a ddel i adnabod y pethau hyn yd cael ei cario yn y blaen yn ei galon mae hwn yn dyfod i gael Siccrwydd a cariad.

Etifeddiaeth; ond dyma yr hyder
 edd gan y Sainc yn y brif Eglwys,
 egis ac y dywedodd Joan y Discybl
 nwl,^p Wrth hyn y gwyddom yr ad-
 aenom ef, os cadwn ni ei orchymmy-
 on ef; yr hwn fydd yn dywedyd mi
 hadwaen ef ac heb gadw ei orchym-
 ynion ef, celwyddog yw, a'r gwirio-
 edd nid yw ynddo; eithr yr hwn a
 adwo ei air ef, yn wir yn hwn y mae
 Mariad Duw yn berffaith; wrth hyn y
 o. Gwyddom ein bod ynddo ef.

Ond pa fodd y gall dyn feddwl ei
 d yn Nuw, neu fod cariad Duw ynd-
 o ef, neu ei fod yn was neu yn blen-
 n iddo, tra i byddo ef yn gwasanae-
 u Satan (gelyn Chrif, a gelyn pob
 glurioni) ac yn pechu beunydd yn erbyn
 Arglwydd, mewn meddwl gair a
 weithred? A Chrif a ddywedodd dra-
 defn,^q Os car neb fi, efe a geidw fy
 gair, a'm Tad ai car yntef, a nyni a
 euwn atto, ac a wnawn ein trigfa
 yd ag ef. Gwelwn yma o enau y
 wirionedd ei hun, fod yn rhaid i'r rhai
 carant ef, gadw ei air ai orchymmy-

^p 1 Joan. 2, 3, 4, 5.

^q Joan. 14. 23.

nion ef, yna mae addewid hyfryd i
 cyfryw, o ynnill cariad Duw tua'g atto
 ac i Dduw a Christ ddyfod i breiswyl
 gydag ef yn ei galon: a phan ydyw
 Tad a'r Mab yn dyfod i drigfannu yn
 ghalon y gwir grifftion, pa fodd i ma
 yno le i ddiafol? Mae yn rhaid iddo
 ef fyned allan, canys mae un cryf
 nag ef, wedi cymmeryd meddiant,
 dyfod i reoli yn y galon: yno i ma
 plentyn Duw, yn cael ei arwain ga
 yspryd Duw, yr hwn nid yw yn a
 wain neb i wneuthur drwg, nag i be
 chu yn ei erbyn ef ei hunan, ond
 tywys i bod gwirionedd, gan eu rhydd
 hau oddiwrth fod yn weision i becho
 am hynny hwy a wyddant eu bod
 Dduw, am iddo roddi iddynt hwy
 yspryd, yr hwn fydd yn gweithio yn
 dynt gafineb yn erbyn pob drygion
 (sef gwoith Satan) ac i mae yn dyfod
 iddynt garu Duw, a charu eu gilydd
 a charu daioni pawb, gan eu rhwymu
 wafanaethu eu Tad nefol, ac i gael
 ei orchymmynion ef; am hynny y d
 wedodd yr Apostol,^r A'r hwn fydd

^r Joan. 8. 32.^s 1 Joan 3. 24.

dw ei orchymmynion ef, fydd yn trigo
 nddo ef, ac yntef ynddo yntef : ac
 rth hyn y gwyddom ei fod ef yn
 ros ynow, fef o'r yspryd a roddes efe
 i. Felly gwir blant Duw, y rhai
 dd gwedi eu geni oi yspryd ef, mae
 yn aros ynddynt, a hwythau yn cael
 ros ynddo ef, fef yn ei yspryd ef, yn ei
 as ef, yn yr annian anllygredig a'r
 natur bur o eiddo eu Tad nefol, a thra
 byddo y gwir grifftion yn aros yn y
 yfiwr ysprydol ymma, mae ei eiriau ef
 i weithredoedd yn cael eu cenhedlu yn
 r annian ar natur dda, ac yn cael eu
 arrio allan drwy arweiniadau yspryd
 Duw ; ac mewn gwirionedd nid oes
 im o'r rhain yn bechod, ond dymma'r
 ffrwythau da, yr hwn i mae pob pren
 da iw ddwyn, a phob cangen o'r win-
 yddden, tan boen ei torri ymaith,ⁱ
 Canys ni ddichon pren da ddwyn ffrwy-
 thau drwg, na phren drwg ddwyn
 ffrwythau da. Felly naill ai gwnewch
 pren yn dda, ai ffrwyth yn dda : ai
 gwnewch y pren yn ddrwg, ai ffrwyth
 yn ddrwg : Canys y pren a adwaenir

ⁱ Mat. 7. 28. Mat. 12. 23.

H

wrth

wrth ei ffrwyth. Gan hynny mae pre-
 niau Duw, sef ei blant ef, yn dwyn
 ffrwythau dda; beth gan hynny, onid
 oes yma le cymmwys i'r darllenydd,
 wneuthur ymofyniad, ai nid yw plant
 Duw, yn pechu dim un amfer, neu
 ydyw ef yn ei torri ymaith pryd
 pechant? Yn wir, mae yn rhaid caniad-
 hau, fod y plant weithiau yn pechu,
 ac nid iw eu Tad yn eu bwrw ymaith.
 Canys pechu a'r ryw amserau, mewn
 profedigaeth a ddelo yn ddi-rybydd, ac
 i ryw beth anaroglus yn fyrbwyll dorri
 allan, ar air neu weithred, yr hyn a
 fyddo yn anfodloni eu Tad, ac yn
 briwo eu cyflyrau nhwythau: ond nid
 y rhain ydyw gweithredoedd gorau y
 plant, ond eu gweithredoedd gwaethaf.
 Ac mewn gwirionedd i mae rhagoriaeth
 mawr, rhwng hyn, a bod yn pechu be-
 unydd mewn meddwl gair a gweithred,
 a bod eu gweithredoedd goreu yn be-
 chod; canys pa le i mae y plant hyn-
 ny er eu bod yn aros yn nhŷ eu Tad ac
 yn ei wafanaeth ef nad ydynt ar ryw
 bryd, mewn rhyw beth, yn anfodloni
 eu Tad, ac yn derbyn cerydd addysc,
 iw gwnenthur yn swy gofalus na wne-
 lont

ont felly mwy. Felly y mae plant
 Duw yn dyscu beunnydd garu Dduw,
 yn cynyddu mewn Gras a gwybo-
 aeth, a rhinweddau ysprydol : Ac y
 naent yn myned bellach bellach oddi-
 wrth bechod, a ne's ne's at Dduw, trwy
 ddnabod gwaed Jesus Christ y Mab yn
 glanhau oddiwrth bob pechod, ond
 dadleuwyr yma, y rhai fydd yn dal
 fod gweithredoedd goreu y Sainc
 bechod, hwy a geifant ddyfod at y
 chrythrau i wirio eu hathrawiaeth
 an ddwyn i mewn eiriau y Prophwyd
 say,^k pryd i'r oedd efe yn gweddio
 dros feibion Israel ; ac fel y mae yn
 yffredin, pan fyddo gweifion Duw yn
 weddio dros gynlleidfa, eu doddi eu
 unain gyd'a hwynt wrth eiriol dro-
 ynt, er eu bod etto yn bechaduriad,
 eu fel i'r oedd y bobl hynny, wedi
 llo oddiwrth yr Arglwydd, am hynny
 oedd ef yn cwyno. Yr ydym ni oll
 megis peth aflan, ac megis brattiau
 adron yw ein holl gyfiawnderau, a
 megis deilen y Syrthiafom ni oll : a'n
 anwireddau, megis gwynt, a'n dug

^k Esay 64. 6.

ni ymaith. Gwelwn yma fod y rhai wedi Syrthio, au hanwireddau wedi e carrio hwy ymaith oddiwrth yr Arglwydd. Ac nid oes a alwo ar dy enw nac a ymglyfyd i ymaflyd ynot : Canwy Cuddiaist dy wyneb oddiwrthym, difeithaist ni o herwydd ein hanwireddau.

Felly yr oedd eu pechodau hwy wedi digio Duw, ac yn peri iddo guddio dy wyneb oddwrthynt, ai cyfiawndera hwynt y rhai oedd fel brattiau budron a'r Arglwydd yn blino arnynt : Y cyfryw oedd eu haberthau ai hoffrymmau ai newydd-loerau, ai Sabbothau, ai gwyliau gosodedig, ai defodau allanol, drwy ba rhai yr oeddynt hwy yn meddwl eu bod yn bodlani yr Arglwydd, ga bentyrru iddo offrymmau heb ufyddod, a'r ba rai nid oedd efe yn edrych ond yn hytrach blino yn ei dwyn, chwyno yn eu herbyn, megis ac gwelir drwy yr un Prophwyd, gaddwedyd.¹ Beth yw lluosogrwydd eio aberthau i mi, medd yr Arglwydd. Llawn ydwyf o boeth aberthau hyrddod, ac o frasder anifeiliaid breision

¹ Efsay 1. 11, 12, 13, 14, 15.

waed buſtych hefyd, ac wyn a bychod,
 id ymhyfrydais ynddynt. Pan ddeloch
 ymddangos ger fy mron, pwy a gei-
 odd hyn ar eich llaw, ſef ſengi fy
 ghynteddau? Na chwanegwch ddwyn
 ſſrwm ofer, arogl darth fydd ſſiaidd
 ennif, ni allaf oddef y newydd-loerau
 r'r Sabbothau; cyhoeddi cymanfa,
 awiredd ydyw, ſef yr uchel-wyl gy-
 rfod. Eich lleuadau newydd ach
 wyliau goſodedig, a gaſaodd fy enaid;
 maent yn faich arnaf, blinais yn eu
 wyn. A phan eſtynnoch eich dwylo,
 i o guddiaf fy llygaid rhagoch: He-
 d pan weddioch lawer, ni wrandawaf:
 ich dwylo fydd lawn o waed.

Ond dyma y cyſiawnderau y rhai
 dd acg fydd, yngolwn yr Arglwydd
 brattiau budron, ſſiaidd ac anaroglus,
 r ba rai nid yw yn edrych? Yr oedd y
 bobl hynny, yn bwriadu bodloni yr
 arglwydd, ai traddodiadau, ai defodau
 lanol, yr hyn yr oeddynt yn ei gyfri
 waſanaeth iddo. ac yn ddyledſwyd-
 au arnynt hwythau eu cyſlawni. Ond
 blegid eu bod hwy yn genedl becha-
 rus, yn bobl lwythog o anwiredd,
 chwedi gwrthod yr Arglwydd a digio

Sanct Israel, a chilio yn ol : am hynny
 nid oedd yr Arglwydd yn edrych ar eu
 hofrymmau, nag yn eu derbyn, ond yn
 hytrach eu casau a blino yn eu dwyn.
 Ac er mae y rheini oedd eu gweithre
 doedd goreu hwynt, ai cyfiawnderau,
 rhai i'r oeddynt yn ymddiried ynddynt
 ond nid oedd dim o honynt yn gyme
 radwy gid'a Duw, am hynny yr oedd
 ef yn cuddio ei wyneb, oddiwrth
 bobl hynny, oblegid fod eu hanwired
 wedi eu carrio hwy ymaith oddiwrth
 ef, i wrthryfela yn ei erbyn, ac i
 ddigio ef beunydd. Felly pan weddi
 lawer, nid oedd ef yn gwrando arnynt
 canys drygionus oedd en calonau, a
 dwylo yn llawn o waed. Ond pa bet
 ydyw y cyfiawnderau yma, iw cyffely
 bu i gyfiawnder Christ ? Yr hwn fydd
 yn cyfiawnhau ei ddilynwyr tan y cy
 fammod newydd, trwy eu golchi a
 glanhau, eu puro ai Saincteiddio gan
 ei ras ai ai yspryd, ai cymhwyso
 wafanaethu Duw mewn newydd de
 buchedd. Pa beth hefyd ydyw gwe
 thredoedd goreu, y dynion drygionus
 hynny iw cyffelybu i weithredoedd
 goreu plant yr enedigaeth newydd

wyn a defaid Christ, canghennau y
wir winwydden, y rhai fydd yn dwyn
ffrwythau ysprydol, y rhai fydd yn
tarddu oddiwrth y gwreiddin peraid, y
pur ac anllygredig ? A'r cyfryw y mae
Christ drwy ei yspryd yn eu tywys i
bob gwirionedd.

Ond y mae ganddynt un gwrthreswm
arall, yr hwn y maent yn ei ybied ei fod
yn gadarn, ac yn amhossibl ateb iddo,
a hynny oddiwrth eiriau yr Apostol
Joan, yr hwn a ddywedodd fwyaf ag
ag egluraf yn erbyn pechod o'r holl
Saint, y rhai yr ydym ni yn darllen
am eu tyftiolaethau.^m Os dywedwn nad
oes ynom bechod, yr ydym yn ein
twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw
ynom. Beth gan hynny, onid oedd yr
Apostol yn y lle yma, yn ei ddodi ei
hunan gida'g eraill, sef yr holl rai oedd
wedi derbyn y ffydd gristianogol ; ac i
mae yn bosibl ddigon, fod amryw o
honynt yn jevange ac yn weiniaid, ac
heb adnabod moi pechodau, neu heb
ddyfod yw cyfaddef ; am hynny fe a
ddywedodd.ⁿ Os cyfaddefwn ein pe-

^m Joan 1. 8.

ⁿ 1 Joan 1. 9, 7.

chodau,

chodau, ffyddlon yw efe a chyfiawn, fel ymaddeuo i ni ein pechodau, ac i'n glanhao oddiwrth bob anghyfiawnder. Felly diben yr Apostol oed eu cynghori i gyfaddef eu pechodau drwy edifeirwch, fel y byddau i'r Arglwydd eu maddeu iddynt, ai glanhau oddiwrthynt; ac nid i fyw ynddynt eu holl ddyddiau, fel y dywedod ef o'r blaen, Os rhodiwn yn y goleuni megis y mae efe yn y goleuni, y mae i ni gymdeithas a'n gilydd, a gwaed Jesu Christ ei Fab ef fydd yn ein glanhau ni oddiwrth bob pechod. Felly, yr oedd efe am iddynt hwy gael eu golchi ai glanhau, eu puro ai Saincteiddio: Gan hynny, nid wyf yn gweled dim achos i ganiaddhau, fod Joan y Discybl anwyl, ei hunan, yn bechadur, mwy - nag ir oedd Jaco yn felldithiwr, er ei fod yn ei roddi ei hunan gyda'g eraill, y pryd yr oedd efe yn dywedyd am y tafod.* Ag ef yr ydym yn bendithio Duw, a'r Tad: ag ef hefyd yr ydym yn melldithio dynion a wnaethpwyd a'r lun Duw. O'r un genau y mae yn dyfod allan fendith a

* Jac. 3. 9, 10.

melldith ; fy mrodyr ni ddylai y pethau hyn fod felly. Gan hynny pwy a ddi-chon feddwl nad oedd Jaco yn lan oddiwrth y phechod hwnnw, yr hwn yr oed ef yn ei farnu yn ei frodyr ; a di ammeu, yr oed Joan gwedi ei olchi ai glanhau oddiwrth ei bechodau, er bod y rhai i'r oedd ef yn ysgrifennu attynt, heb eu puro yn gwbl, ond rhai wedi eu glanhau mewn mesur helaeth, ac erail mewn mesur llai ; rhai yn fychain ac yn weiniaid, yn dechreu ei pererindod ; am hynny yr oedd ef yn dywedyd, Sydd yn ein glanhau ni.

Felly i mae ef yn myned yn y blaen, yn ei ail Bennod. Fy mlhant bychain, y pethau hyn yr wyf yn eu scrifennu atoch, fel na phechoch : Ac o phecha heb, y mae i ni eiriolwr gyda 'r Tad, Jesu Christ y cyfiawn. Gwelwn ymma y cam ddefnydd y mae dynion yn ei wneuthur o eiriau Joan, yr hyn i'r oedd ef yn ei Scrifennu at ei gyfeillion, iw persweidio, na byddau i ddynt bechu, y maent hwy yn eu cymmeryd yn achlysur i fyw mewn pechodau, ac i ddadleu drostynt : Ond os pechau neb drwy ryw brofedigaeth, yr oedd ef yn dangos iddynt

iddynt yr help a'r ymddiff yn oedd
 iddynt hwy iw gael, fef rhodio yn
 goleini, fel y byddeu i waed Jesu Grifft
 ei glanhau o diwrth bob pechod : Felly
 y mae ef yn myned rhagddo.^p Pob un
 ac fydd yn gwneuthur pechod, fydd
 hefyd yn gwneuthur anghyfraith, oble-
 gid anghyfraith yw pechod. Wrth hyn
 y mae 'n eglur, a phwy a ddichon wadu
 fod pechod yn torri cyfraith Dduw, y
 hon y mae ef yn ei scrifennu ynghalon-
 nau ei bobl, yr hon i mae pob gwir
 grifftion, yn rhwym iw chadw ai chy-
 flawni tan boen ei dorri ymaith. A
 chwi a wyddoch ymddangos o honaw ef
 fel y deleai ein pechodau ni : Ac ynddo
 ef nid oes bechod. Felly dyna y diben
 o ymddanghosiad Christ yn y cnawd,
 ac hefyd yn ei yspryd, ynghalonnau ei
 bobl, fef i ddelea eu pechodau hwy, ac
 iw gwared allan o honynt, ai gwneu-
 thur yn eu mesurau, i debygu iddo ef
 ei hun, yn yr hwn nid oes bechod ;
 drachefn, Pob un ac fydd yn aros ynddo
 ef nid yw yn pechu. Pob un ac fydd
 yn pechu, ni's gwelodd ef, ac ni's ad-

^p 1 Joan 3. 4, 5, 6, 7, 8, 9.

abu ef. Hynny ydyw tra yr arhofo
 yn yn yspryd Chrif, fef yn yr annian
 r natur dda, nid yw ef ddim yn pechu :
 ond y rhai fydd yn ymfodloni i drigo
 beunydd mewn pechod, mae y rhain
 eb adnabod na dyfod atto ef yr hwn
 dd iw golchi. O blant bychain, na
 wylled neb ohwi : yr hwn fydd yn
 wneuthur cyfiawnder, fydd gyfiawn,
 egis y mae yntef yn gyfiawn. Yr
 wn fydd yn gwneuthur pechod o ddi-
 al y mae : Canys y mae diafol yn
 echu o'r dechreuad : i hyn yr ym-
 angosodd Mab Duw fel y dattedai
 ithredoedd diafol. Felly fel ac y
 ae Satan yn pechu beunydd oi dde-
 reu hyd ei ddiwedd, a'r dynion fydd
 gwneuthur felly, y maent hwy yn
 oygu iddo, i'r hwn y maent yn wei-
 n ac yn ddeiliaid. Ond gwaith Chrif
 yw dinistrio ei waith ef, a rhyddhau
 nion o'i garcharau ac oi wafanaeth.
 b un a aned o Dduw, nid yw yn
 neuthur pechod : oblegid y mae ei
 d ef, yn aros ynddo ef, ac ni all efe
 chu, am ei eni ef o Dduw.

Felly mae pob gwir grifftion mewn
 yw fefur wedi ei eni o Dduw, ai had
 ef

ef i aros ynddo, ac yntef i aros yn
 Nuw; a thra i'r arhofo 'r dyn ynddo
 ef ni all ef mor pechu: ac fel
 dywedod Christ ei hunan.^a Yr hwn
 fydd yn gweuthur gwirionedd, fydd yn
 dyfod i'r goleuni, fel yr eglurhaer
 weithredoedd ef, mae yn Nuw y gwnaeth
 hwynt. Ar gweithredoedd fydd yn cael
 eu gwneuthur yn Nuw, mae y rheini
 gid yn bur, Canys nid eill dim drwg
 gael moi genhedlu ynddo ef: am hynny
 ni all y Christion mor pechu yn yspyr
 ac yn annian ac yn natur Duw. Ond
 yn gymmaint a bod llawer o naillduaeth
 a gwahaniaeth ympiniwnau; a pho
 cynilleidfa yn gyffredin yn eu cyfri
 hunain yn wir eglwys, a phawb eraill
 yn y twyllwch ar cyfeilliornedd; a
 mai ordeinhadau a thraddodiadau
 heglwys hwy un unig, ydyw y gw
 wafanaeth a'r dyledswyddau fydd yn
 bodloni Duw: Am hynny y maent
 barod i ddywedyd, gan ein bod ni
 Sainct ac unig bobl Dduw, yn ffae
 cael goruchafiaeth dros bechod, ofer
 i bawb eraill son am berffeithrwyd

^a Joan 3. 21.

ac y mae rhai mor hyf ac mor ddi-
 wilydd ac y dywedant, ni bu neb
 rioded berffaith a'r y ddaiar. Mae y
 hwn yn anystyriol, yn dod i Dduw y
 lwydd, yr hwn a ddywedodd am Job,
 fod ef yn wr perffaith; ag os oedd
 Job yn berffaith, fel y mae yn ddiam-
 eu ei fod ef, ag amryw eraill cyn
 fod Christ yn y cnawd, pa faint mwy
 hynny y mae Duw 'r nefoedd yn
 alw ac yn disgwyl am berffeithrwydd
 y cyfammmod newydd, pryd y mae
 yn tywallt o'r yspryd yn fwy helae-
 ach i galonnau ei bobl, a scrifennu
 ei gyfraith.

Pa fodd gan hynny i mae perfeith-
 wydd wedi dyfod yn amhossibl dan y
 cyfammmod newydd? A ddywedwn ni
 Christ yn rhoddi ar ei ddilynwyr
 achiau amhossibl iddynt byth eu dwyn,
 hwn a ddywedodd, ' Mae fy iau i yn
 mwyth, ac y mae fy maich i yn yf-
 : felly efe a orchymmynnodd
 dynt.' Byddwch gan hynny yn ber-
 faith, fel y mae eich Tad yr hwn fydd
 yn y nefoedd yn berffaith. Felly y mae

* Matth. 11. 30. Matth. 5. 48.

I perffeithrwydd

perffeithrwydd yn bosibl i blant Duw
 ei gyrraidd atto yn y bywyd hwn
 canys mwy yw yr hwn fydd ynddy
 hwy, na'r hwn fydd yn y byd.* Mae
 a chryfach ydyw gallu Duw yr hwn
 fydd yn helpu ei blant ai bobl, i or
 fygu pob pechod a drygioni, a rh
 iddynt allu yw ddilyn ef ac yw wa
 naethu mewn ufyddod, perffeithrwy
 a saincteiddrwydd a glendid dwylo, na
 ydyw gallu diafol, yr hwn fydd y
 tywys ac yn arwain ei ddilynwyr i b
 chod a drygioni. Ond y mae dyn
 wrth ddadleu dros bechod, fod yn rh
 trigo ynddo, yr hwn ydyw gwaith
 gelyn a chwant cnawdol, drwy ba
 y maent yn gwrthryfela yn erbyn Duw
 ac yn erbyn eu henei diau eu hunai
 maent yn llwyr wadu y cyfammod,
 hwn yr aethant dano, wrth eu bedy
 dio, lle y mae y dyn yn addaw yn
 wrthod a diafol ai holl weithredo
 rhodres a gor-wagedd y byd anw
 pechadurus chwantau'r cnawd, a chad
 gwynfydedig ewyllys Duw, ai orchym
 mynion, a rhodio ynddynt holl ddy

* 1 Joan 4. 4.

au ei fywyd. Ond dyma y radd uchaf
perffeithrdd, i mae neb yn son am
no? Ac er siccrhau yr achos, mae'r
n i ddywedyd, drwy help Duw felly
gwnaf. Trwy ei help ef mae yn
ffibl it ti, ond hebddo, i mae yn
hffibl.

Ond pa ham y mae dy ffydd di yn
yr yn ffael, a'r gobaith o ynnill y
wydr yn erbyn gelyn dy enaid yn
wympo i lawr? A wyt ti yn amm-
us nad eill Duw dy helpu i ymwr-
od a diafol, ac a'th holl chwantau
awdol, ac i gadw ei orchymmynion
? Canys nid yw y Tad tyner a
rugarog, yn rhoddi dim gorehym-
ynion na beichiau a'r ei blant nai
eision ond yr hyn a allant yn efmwyth-
gyflawni, ond cymmeryd ei help ef;
olegid efe a weithia y gwaith ynddynt,
hwn nas gallant hwy moi wneuthur,
nab arall ond efe yn unig.

Onid wyt ti yn dywedyd yn dy Cate-
chism? Mai'r gras ysprydol oddi mewn
dyw marwolaeth i bechod a genedi-
aeth newydd i gyfiawnder. O na
hadwau y dynion at yr egwyddorion
ywir, a cheisio yn ddifrifol ras gan

Dduw i dorri ymaith, ac i ladd
 pechodau : ond eifieu bod proffesw
 yr oes hon yn adnabod Christ drw
 yspryd ei ras, ai a wdurdod nefol y
 eistedd a'r ei orfeddfainge yn eu calon
 nau, i farnu pechod i farwolaeth. An
 hynny mae cnawd yn eistedd ar
 faingc, ac yn safio pechod ac yn dadle
 drofto.

Ond pan ddel dyn i ymwrando
 gydwybod, fe a geiff deimlo mai pecho
 fydd yn torri ei heddwch ef, ac y ma
 yr un tyft oddi mewn yn mynegu idd
 fod gras Duw yn abl iw helpu ef,
 ymwrthod a phob pechod a drygioni
 yr oedd y grediniaeth dda hon, gan
 prydydd yr hwn a ddywedodd mew
 ffordd o weddi.

'Rwi yn bwriadu, rhag dy gas,
 Ond cael dy ras i'm helpu,
 Lle bu'm i yn pechu am gwar yn fyth
 Na wnelwyf byth ond hynny :

Ni's gallai ddim o'm rhan fy hun
 Ond fel y mochyn eil-waith,
 Ymdroi 'n y dom, Duw gwaredd f
 O bob drygioni diffaith.

Fell

dd e Felly yr oedd hwn yn credu, ond
 fefwy el gras Duw iw helpu, fod yn bosibl
 drw do orchyfgu pechod, a pheidio a
 fol y wneuthur anwiredd mwy; ac hefyd
 calon as gallei ef ddim o hono ei hunan,
 Ar ad llithro beunydd, oni byddeu i'r
 ar arglwydd ei waredu ef o bob drygioni.
 laddle nd i mae rhai pobl yn ymddangos yn
 fefyddol, gan eu gosod eu hunain ar
 do a ith, i ysgythru pren anwiredd, gan
 echo isio torri ymaith y canghennau, fel
 y ma byddant yn tyfu, dymma 'r llafur a'r
 idd andrech anobeithiol, y maent hwy yn
 ef, gyfri ei fod yn fuddiol iddynt, fod
 gioni addo holl ddyddiau, eu bywyd, a ga-
 gan el y pren yn fyw, ac i ddwyn cang-
 mew ennau, fel y caffont waith beunydd
 w ysgythru: Beth gan hynny, a ydynt
 wy yn tybied, os bydd marw'r pren,
 ad oes ganddynt ddim mwy iw wneu-
 hur tua'g at waith eu hiechydwrriaeth:
 fyth nd mewn gwirionedd, adnabod y gras
 r: sprydol oddi mewn yn marweiddio y
 ren, gan ladd ei wraidd ef, dyma
 hun chydwrriaeth yr enaid, fel y byddo lle
 d f bren y bywyd, sef y gwirionedd,
 d f hrist oddi mewn i dyfu yn yr enaid,

ac i ddwyn allan ei ffrwythau da hunan.

Gan hynny rhodded pob gwir gristion ei fwyall ei hun i lawr, a gweddied Dduw am ras, i farweiddio ac i lad ei holl chwantau cnawdol, ac i roddo iddo oruchafiaeth dros ddiafol, ai holl demtasiwnau, pechod a drygioni. Ond i'r wyfi yn credu fod rhai pobl, wedi iddynt geisio help gan Dduw yn erbyn pob anwiredd a chwantau cnawdol, a iddo ef wrando arnynt, a chyfrannu iddynt fefur oi ras ai yspryd, fel a y byddau eu geiriau ai gweithredoedd mewn mesur yn tarddu oddiwrth yspryd Duw, ac oddi wrth y natur aannian dda : Ond er hynny, i mae eiddo egwyddorion yu eu rhwymo, i gyfyngu y cwbl o'u geiriau ai gweithredoedd bydded ddrwg bydded dda, yr un ffordd yn bechod ; ac yn hynny y maent yn gwneuthur cam ar Arglwydd, a charu a nhwy eu hunain, eifieu bod eu egwyddorion yn caniadhau iddynt wneuthur rhagor rhwng ddrwg a da, a dyfod ffeithiau genau yr Arglwydd ; canys pan ydynt plentyn Duw yn pechu, i mae ef yn adnabod, yn fuan, gerydd oddiwrth eiddo
Dad

Dad, fel cwmwl yn dyfod arno, briw a blinder am fod ei Dad yn cuddio ei wyneb, ond pan wnel ddaioni, mae ei Dad yn gwenu arno, gan ei wobrwyo a chysur a diddanwch, a llefaru iddo heddwch, yna fe a wyr y plentyn nad pechod oedd yr hynn a wnaethei ef y pryd hynny.

Y bummed B E N N O D.

Yngkyleb Bedydd.

FE a ddywedod Christ wrth Nicodemus,¹ Yn wir, yn wir, meddaf i ti, oddieithr geni dyn drachefn, ni ddichon efe weled teyrnas Dduw : Canys yspryd ydyw Duw ; am hynny mae yn rhaid i blant Duw, gael eu geni o'r yspryd : yr hyn a aned o'r cnawd, fydd gnawd ; a'r hyn a aned o'r yspryd, fydd yspryd : Na ryfedda ddywedyd o honofi wrthit, y mae yn rhaid eich geni chwi drachefn.

¹ Joan 3. 3.

Ond

Ond dymma yr enedigaeth, ni's geill dynion ynghyflwr natur, mwy na Nicodemus, moi hadnabod nai hymgyffred, ni's y del yr Arglwyd i ddechreu gweithio, yn eu heneidiau hwy eu hunain; canys trwy foddion ysprydol y mae Duw yn gweithio yr enedigaeth newydd ynghalonnau ei bobl: Felly fel y mae ef yn air tragwyddol, mae ef fel tan a gordd, i ddryllio, ac i agoryd y calonau caledion, ac yw meddalhau; efe hefyd ydyw ffynnon y dyfroedd byw, yr hon y mae dynion yn ei gwrthod: Ac y mae rhinwedd y dwfr i olchi ac i jachau: Bonu dymma y pethau nis geill y dyn annianol mou hymgyffred, oblegid yn ysprydol y bernir hwynt; ac nid yw cnawd yn cael mor lle iw ofod ei hun ar waith, am hynny mae yn rhaid i'r dynion digyfnawidiol, gael pob peth yn gnawdol ac yn allanol, fel y gallo cig a gwaed eu hymgyffred, a dychymygion a rheswm ddynol, ymdrin a llafurio ynddo: ond yr Arglwydd mewn cyd-ddygiad iw bobl ef ei hunan, sef plant Israel, efe a draddododd iddynt amryw ordeinhadau a defodau, sef golchiadau puredigaeth, offrymmau

offrymmau ac aberthau, y rhai oedd bethau oddi allan, yn arwyddo y sylwedd oedd iw ddatcuddio ynghyflawnder yr amferoedd; ac ir oedd y cyfscodau a'r arwyddion hynny, i aros ac I sefyll hyd amser yr adferiad, sef Christ i ddyfod i ofod i fynu weinidogaeth ac addoliad mwy sylweddol ac ysprydol: Ac i'r oedd eu golchiadau hwynt yn myned tan enw bedydd, ond yn ddiweddaf o'r holl arwyddion a'r cyfscodau hynny, fe a ddanfonodd yr Arglwydd Joan i drochi y bobl yn yr Jorddonen, gan gyffesu eu pechodau, er paratoifford i Grist.

Ac yno Joan a ddywedodd.^a Myfi yn ddiau ydwyf yn eich bedyddio chwi a dwfr i edifeirwch, eithr yr hwn fydd yn dyfod ar fy o'l i, fydd gryfach na myfi, efe ach bedyddia chwi ar yspryd glan ac a than. Felly ir oedd rhagor rhwng bedydd Christ a bedydd Joan, canys nid oeddynt o'r un natur, nag o'r un defnydd, oblegid ir oedd un yn bedyddio a dwfr allanol, a'r llall yn bedyddio ac yspryd Duw, ac a than

^a Mat. 3. 11.

ysprydol ;

ysprydol ; i'r oedd un yn golchi y corph, a'r llall yn golchi yr enaid ; felly yr oedd Christ yn gorchymmin i'w ddiscyblion,^w Nad ymadawent o Jeru-
salem, eithr disgwyl am addewid y Tad, yr hun, ebr ef, a glywsoch gennyfi : oblegid Joan yn ddiau a fedyddiodd a dwfr, ond chwi a fedyddir a'r yspryd glan, cyn nemawr o ddyddiau. Y mae y ddwy dystiolaeth ymma yn cyttuno yn dda ai gilydd, a phob un yn gwneuthur bedydd Christ a bedydd Joan, yn ddau fedydd ; bedydd Joan oedd gyfod allanol yn arwyddo, ond bedydd Christ oedd y sylwedd, a'r peth achubol : yr oedd bedydd Joan ai weinidogaeth yn sefyll yn unig mewn grym, yn yr amser yr oedd Christ yn rhodio ar y ddaiar, am hynny fe aeth Christ i'w fedydd ef, er cyflawni y weinidogaeth ; eithr Joan a orafunodd iddo ef, gan ddywedyd, I mae arnaf fi eisieu fy medyddio genit ti ; ac a ddeui di ataf fi ? Ond yr Jesu a attebodd, Gad yr awrhon, canys fel hyn y mae yn weddus gyflawni pob cyflawnder ; yna

^w Acts 1. 4, 5.

Joan a adawodd iddo. Ac fel yr oedd
 Joan ai fedydd ai weinidogaeth i leihau
 ac i fyned heibio, felly yr oedd Christ
 ai fedydd ai weinidogaeth i gynnyddu,
 ai gosod i fynu i sefyll hyd y diwedd ;
 am hynny bedydd Christ oedd yr unig
 fedydd, yr hwn oedd ac fydd yn gwared
 ac yn achub yr eneidiau ; am hynny y
 dywedodd yr Apostol.* Un Arglwydd,
 un Ffydd, un Bedydd. A phan nad
 oedd ond un Bedydd i sefyll i fynu
 mwy nag i'r oedd ond un Arglwydd ac
 un Ffydd, ac un Duw ? Di-ammeu
 ydyw mae Bedydd Christ oedd y Bedydd
 hwnnw ; Ond efe a ganiadhaodd yr Jesu
 yw ddifcyblion fedyddio a dwfr, er cy-
 flawni gweinidogaeth Joan, hyd oni
 ddelei 'r amser i fedyddio a'r Yspryd
 glan : Ac fel yr oedd y difcyblion yn
 caru Joan ac yn perchi ei weinidogaeth
 ef, ac yn naturiol i hynny, wrth yr
 ordeinhadau Iddewaidd, felly hwy a
 wnaethant arfer o hono yn rhydd did,
 ymhlith y rhai oedd yn credu ; ond
 hwy a wyddent nad hwnnw oedd Be-
 dydd yr yspryd glan, megis ac yfylwodd

* Eph. 4. 5.

Petr pan oedd ef yn pregethu yn nhy Cornelius, a'r yspryd glan yn descyn ar y bobl,^y Yna y Cofiais air yr Arglwydd, y modd y dywedasei efe, Joan yn wir a fedyddiodd a dwfr, eithr chwi a fedyddir a'r yspryd glan. Ond pan ddaeth tywyllwch i mewn i blith y Christianogion, a cholli o honynt y golwg ar Grift oddi mewn, ac a fedydd yr Yspryd glan, yna nid oedd dim ond derchafu yr arwydd yn lle'r sylwedd, ai gosod i fynu megis Corn jechydwriaeth, a doddi iddo enw mawr yn yr eglwys, trwy gyfri mai dyna'r moddion fydd yn gwneuthur dyn yn Griftion; ond rhai fydd yn arfer y ffordd o fedydd dwfr, fel ac i'r oedd yr Apystolion yn ei arfer, heb roddi mor pwys arno, ond yw gyflawni o herwydd eu bod yn coelio i fod yn ddyledswydd arnynt: Nid wyfi yn barnu mor cyfrywrai, ond y peth niweidiol ydyw, pan yw dynion yn darchafu rhyw draddodiad allanol, gan bwyso arno am jechydwriaeth, mae eu Zel hwynt yn myned yn fawr am dano; a phan fwyaf

fyddo eu Zel, mwyaf y maent yn ei
 gwneuthur yn eulyn ; ac yna nis gallant
 ddef cymmaint a gofyn o ba le y
 gaeth ? Pa scrythur fydd am dano ?
 Mae yn y Zel dywyll ymma fustl a
 gwaed ac ymddial ; a'r fath Zel a hon a
 y yn achos i ferthyron Jesu yn fynych
 golli eu gwaed ; canys cennadwri y
 cennadon y byddei Duw yn eu danfon
 oedd dwyn eu tyftiolaeth yn erbyn
 pob math o eulynod : A phan ddaeth
 y Christianogion i gwbl goelio fod y
 bedydd dwfr yn angenrheidol i jechy-
 dwriaeth, hwy a farnasant fod yn an-
 ghenrhaid fedyddio plant bychain, rhag
 ddynt farw cyn cael bedydd, a bod yn
 golledig, ond pan welfant fod yn beth
 niweidiol i rai plant bychain gweiniaid
 eu trochi tros eu pennau yn y dwfr,
 yna hwy a ddychymmygasant ffordd
 arall i fedyddio, yr hon fydd lygredig
 ac anscrythyrol ; ac er i'r Protestaniaid
 dystio nad oedd y bedydd dwfr ddim
 yn anghenrhaid i jechydwriaeth, ac
 megis ac y cyfaddefiff y bobl weddol ac
 ystyriol, yn eglwys Loegr, nad ydyw
 y Bedydd dwfr yn gwneuthur dim i'r
 Enaid ; ond er hynny efe a ymlysgodd
 K i mewn

i mewn yw plith, oddiwrth Eglwys
Rufain, yn yr un ffordd lygredig, hy
onid ydyw y dynion tywyll ymhlich
Protestaniaid, yr un llais a'r Papist.

Oh ! Oh ! Y Bedydd Sanctaidd, Oh
gwnewch y dyn yn Gristion ; am hynny
pan enir plentyn i'r byd, mae yn rhai
gwneuthur brys i fyned ac ef, fel
dywedant, yw wneuthur yn Gristion
Yn awr gan hynny, o ddyn anystyriedig
a elli di oddef ychydig i ni fwrw golw
a thrin tippyn bach ar y peth hwn,
edrych a oes bywyd ynddo, ac hynny
ym-mha le y mae ef yn gyttunol a
fscrythyrau ? Hwylt hwy a ddywedant
mae dau Sacrament a ordeiniodd Christ
yn ei Eglwys, pryd nad ydym ni yn
darllen i Grist eirioed son am Sacra
ment, ac nad oes dim o'r fath air
Sacrament yn yr holl Scrythur : Ond
hwy a ddywedant nid yn yr enw
mae 'r peth yn sefyll, ond y peth y
ym ni yn ei feddwl am y Sacrament
hwn, yw 'r Bedydd ; beth gan hynny
a ydyw y ffordd hon o fedydd yr ydym
ni yn awr yn son am dano, yn fwrw
cyttunol ar Scrythyrau na'r gair Sa
crament.

ament? Mae hynny etto heb ei
neuthur allan.

Drachefn hwy a ddywedant yr ydym
oll wrth naturiaeth wedi ein geni
blant digofaint, a thrwy fedydd y
wneir ni yn blant y gras. Yr wyfi
llwyr wadu nad yw'r plant bychain
newydd eni, ddim yn blant digofaint,
hefyd nad trwy'r fath fedydd a
wn, yr ym ni yn awr yn fon am dano,
gwneir neb yn blant y gras. Onid
plant bychain newydd eni yn ddi
bechod? Canys cyn dyfod pechod,
a edrychodd Duw ar y cwbl ar a
maethai, a da oeddynt yn ei olwg ef:
ond hwy a ddywedant pan bechodd
adda, fe ddygodd i mewn bechod, ar
holl hiliogaeth, ac y maent yn gy-
rannogion oi bechod ef, a bod plant
adda yn dyfod wrth naturiaeth yn be-
chaduriaid; mae hynny iw ganiadhau;
ond eu geni hwy yn blant digofaint, a
bod Duw yn cyfri pechod iddynt cyn
ddynt bechu; mae hynny yn cael ei
wadu, canys fe a ddywedodd yr Apo-
tol,^z Lle nid oes deddf, nid oes gam-

^z Rhuf. 4. 15.

wedd. Gan hynny nid yw cyflyrau plant newydd eni yn ymgyffred, na yn gallu cyrraedd dyfod dan yr addeddf, am hynny ni chyfrifir iddyn gamwedd.^a Eithr ni chyfrifir pechod pryd nad oes deddf. Felly lle nid oes gamwedd na pechod, pa wedd y gallwn ni feddwl fod damnedigaeth? Ond rhai fydd yn dal allan golledigaeth plant bychain, hwy a dybiant fod ganddyn sail am dano oddiwrth eiriau 'r Prophwyd, yr hwn a ddywedodd.^b Mewn anwiredd i'm lluniwyd, ac mewn pechod y beichiogodd fy mam arnaf. Ond yw 'r pechod yma yn hytrach i'w gyfrif i'r rhieni, nag i'r plentyn? Canys nid yw ef yn dywedyd, fy mam a feichiogodd arnaf yn bechadur, ond mewn pechod y beichiogodd fy mam arnaf: Ac ymae 'r Scrythur yn dywedyd mae^c yr enaid a becho, hwnnw a fydd marw y mab ni ddwg anwiredd y Tad, a'r Tad ni ddwg anwiredd y Mab: Ond am yr anwiredd a wnelo 'r dyn ei hun y bydd efe marw. O myfi a dybygwn

^a Rhuf. 5. 13.^b Pſal. 51. 5.^c Eſec. 18. 20, 26.

yflyrau bod geiriau Christ ei hunan yn abl i
 , na bi bodlonrhwydd i bob dyn ystyriol
 yr u diduedd ; ac i roi y ddadl yma allan
 ddyn bob amheueth, yr hwn oedd yn
 echod rhawrhau cyflyrau 'r plant bychain, gan
 d oeddywedyd wrth ei ddiscyblion,^d Oddie-
 gallwch i'ch troi chwi, a'ch gwneuthur fel
 Ond plant bychain, nid ewch chwi ddim i
 plan newn i deyrnas nefoedd. Gwelwn yma
 ddyn bod Christ yn perchennogi cyflyrau 'r
 Pro plant bychain, uwchlaw cyflyrau ei
 Mew ddiscyblion, pryd ir oeddynt hwy yn
 echod ymfyn pwy a fyddau fwyaf yn nhe-
 Onid deyrnas nefoedd, ac yntef wedi galw atto
 gyfrinachgennyn, ai osod yn eu canol hwynt,
 d ym eise a ddywedodd ymhellach. Pwy
 godd bynnag gan hynny ai gostyngo ei hunan
 chod fel y bachgennyn hwn, hwnnw yw 'r
 Ac ymwyaf yn nheyrnas nefoedd. Edry-
 e' ym chwch na ddirmygoch yr un o'r rhai
 rwy bychain hyn : Canys yr ydwyf yn dy-
 , ai wedyd i chwi, fod eu hangelon hwy
 Ond yn y nefoedd, bob amser yn gweled
 hun wyneb fy Nhad, yr hwn fydd yn y
 gwn nefoedd. Dyma farn y brenin, yr hwn
 a wyr yn well na dynion, pwy fydd

^d Matth. 18. 3, 4. 30.

gymmwys i fyned i mewn iw deyrnas ef.

Efe hefyd ydyw drws y defaid ; ac efe a edwyn ei eiddo ei hun, a phwy ydyw 'rhai fydd yn myned i mewn trwyddo ef. Os bydd neb mor anwybodus a meddwl fod y plant hynny, y rhai i'r oedd Christ yn eu llwyr berchen-nogi, wedi eu bedyddio ? Nid oedd dim bedyddio plant bychain yn yr amferoedd hynny ; ac nid oes dim achos i neb feddwl fod cyflyrau plant bychain, yn waeth yr amferoedd hyn, na'r pryd hynny. Felly gorchymmyn Christ oedd, edrychwch na ddirmygoch yr un o'r rhai bychain hyn, angelion pa rai fydd yn gweled wyneb Duw : Ond nid yw'r dynion tywyll yn cymmeryd fawr sylw beth a ddywedo Christ : Ond yr egwyddorion y byddant hwy wedi eu derbyn trwy draddodiad oddiwrth fla-enoriaid eu heglwyfi, hynny y maent hwy yn eu gredu, ac a fynnant ei fod yn wirionedd : Am hynny nid ydynt yn arfwydo bychanu cyflyrau 'r blant bychain, y rhai a fyddo newydd ddyfod i'r byd oddi tan law eu gwneuthurwr perffaith, (yr hwn a wnaeth bob peth yn

yn dda, ac wrth ei fodd ei hunan) Ond
 y maent yn cyfri 'r plentyn yn Iddew
 neu ryw alltud anghymmeradwy, ni's
 yr elont ac ef at yr offeiriaid i gael ei
 gwneuthur (fel ac y maent hwy yn barnu)
 yn Griftion, ac yn gymmeradwy; ac os
 bydd marw 'r plentyn cyn ei fedyddio,
 nid ydynt yn barnu yn gymmwys moi
 gladdu ef fel Chrifftion yn ol trefn yr
 Eglwys; ond wedi iddo fod tan lawr 'r
 offeiriaid, os bydd efe marw cyn pechu,
 nid oes dim amheueth am ei jechyd-
 wriaeth ef. Beth gan hynny a feddylir
 wrth y pethau hyn, ai ni fedrei neu ni's
 galloi Duw gwneuthur mor plentyn wrth
 ei fodd ei hunan? Ond yr offeiriad
 fydd yn medru ac yn gallu gwneuthur
 y dyn wrth fodd yr Aglwydd: gan
 hynny mae hi yn bryd myned a'r plen-
 tyn at y offeiriad, yno mae yn rhaid
 cael meichiau i ymrwymo trosto, yn-
 gyntaf, ar fod iddo ymwrthod a diafol
 a holl weithredoedd, rhodres a gor-
 wagedd y byd anwir, a holl bechadurus
 chwantau 'r cnawd. Yn ail, bod iddo
 gredu holl byngciau ffydd Grift. Yn
 drydydd, bod iddo gadw gwynfydedig
 ewylllys

ewyllys Duw ai orchymmynion, a rhodio ynddynt holl ddyddiau ei fywyd.

Ac er eu bod hyw eu hunain yn barnu nas gallant hwy gyflawni mor addewidion yma, mae yn hawdd cael y meichnafon yma : Ond ped faent hwy yn myned i ymrwymo mewn addewidion ynghylch pethau 'r byd hwn, hwy a gymmerent fwy o ofal cyn ymrwymo, pa fodd y gallent gyflawni eu haddewidion.

Felly wedi cael ychydig ddwfr, mae 'r offeiriad yn myned i weddio a'r Dduw am iddo ef sancteiddio y dwfr hwnnw, fel ac y golcho ymaith bechod : Yna y dyn pechadurus yn myned i olchi y diniwed oddiwrth ei bechodau. Ond i ba beth y mae hyn yn dda ? Nid oes dim profiad na rheswm na yfscrythur, ond rhan o draddodiadau meirwon Eglwys Rufain am y fath beth : yna mae 'r offeiriad yn galw'r bobl yn dystion fel ac y mae 'r plentyn hwnnw, wedi ei wneuthur yn greadur newydd ; ac fel ac y mae wedi cael ei impio ynghorph Eglwys Christ. Felly y mae ef yn diolch i Dduw tros y plentyn am ei fod ef wedi ei adgynheddi.

hedlu trwy 'r Yspryd glan, ai dderbyn yn blentyn iddo ef ei hun, trwy y mabwysiad; ac yna y maent yn professu fod y plentyn yr awr honno, wedi ei wneuthur yn aelod i Grift, yn blentyn i Dduw, ac yn etifedd teyrnas nesoedd.

Ond y mae hwn yn waith mawr, ped fae ef ond bod mewn gwirionedd yn cael ei wneuthur, lle y byddeu angenrhaid am gyfnewidiad a newydd deb buchedd, ond hyn a ellir ei ganiadhau, fel bod y plentyn o'r blaen yn aelod i Grift, yn blentyn i Dduw ac yn etifedd teyrnas nesoedd, ac nad ydyw ef etto ddim gwaeth, na dim lle yw wneuthur ef yn well.

Ond os na wyr y bobl na'r offeiriad ddim gwell n'ar pethau hyn? Yr Arglwydd a oleuo arnynt; ond yr ydwy yn credu, fod llawer o honynt hwy yn gwybod nad ydyw hyn i gid, ond defod ac arfer, a thraddodiad yr Ewglwys; ac am hynny maent hwy yn barnu, fod yn ddyledswydd arnynt iw cyflawni. Ond y mae traddodiadau, defodau allanol yn myned yn llygredig wrth eu harfer, fel y dywedodd yr

yr Apostol Paul wrth y Coloffiaid.^e Am hynny os ydych wedi meirw gyd'a Christ oddiwrth wyddorion y byd, pa ham yr ydych megis pettych yn byw yn y byd, yn ymroi i ordeiniadau ? Y rhai ydynt yn llygredigaeth wrth eu harfer yn ol gorchymmynion ac athrawiaeth dynion, yr hyn bethau fydd ganddynt rith doethineb mewn ewyllys-grefydd.

Beth gan hynny onid iw y ffordd hon o fedyddio plant bychain, nid yn unig yn llygredig wrth ei harfer, ond wedi ei llunio yn y tywyll, ai ofod i fynu yn ol gorchymmynion ac athrawiaethau dynion, ai gario yn y blaen mewn ewyllys grefydd yn ol ordeiniadau ag egwyddorion y byd hwn, ac nid yn ol Christ ? Yn awr gan hynny, a gawn ni ystyried ychydig, pa anghenrhaid fydd am ddwfr allanol yn ei Bedydd ? Ond y rhai fydd am fedydd Ioan, mae yn rhaid iddynt wath ddwfr i drochi y bobl ynddo ; ond cynnifer ac a ddelo at Grift i gael eu bedyddio ganddo ef, y mae efe yn bedyddio a'r Yspryd glan : Canys Bedydd Christ ydyw bedydd yn

^e Colof. 2. 20. 22, 23.

Yspryd glan, yr hwn yw y fylwedd,
a Bedydd Joan (sef bedydd dwfr) oedd
yr Arwydd, neu 'r cyfod o hono.

Ond y mae llawer yn y dyddiau hyn,
a fynnant glymmu Bedydd Christ, a
Bedydd Joan ynghyd, ai gneuthur yn
un Bedydd, gan dywedyd y dwfr oddi
allan, yr hwn ydyw 'r arwydd, fydd yn
rhan, a'r gras ysprydol oddi mewn,
ydyw 'r rhan arall, fydd wedi ei glym-
mu wrtho. Ond dyma ffordd wedi ei
llunio yn gyfrwys i dwyllo dynion
tywyll, am jechydwriaeth eu henaidiau?
Canys mae yn rhaid coelio, ond iddynt
dderbyn neu gael yr arwydd, eu bod
hwy hefyd yn cael y fylwedd, sef Be-
dydd yr Yspryd glan; er nas gwyddant
hwy ddim pa fodd, ond yn unig coelio
eu bod wedi eu rhwymo wrth eu gi-
lydd: Felly mewn gwirionedd, nid
ydyw hyn i gid ond bodloni cnawd
a hunanol ddiben dyn, yr hwn a fyn
daeru fod iddo ef ran ynghrist er iddo
yw yn y cnawd, lle nis gellir rhyngu
bodd Duw, ac yn y cyfryw fyd, yr
hwn ni ddichon dderbyn mo yspryd y
gwtrionedd.

Ac lle y maent yn dywedyd fod y bedd
 sylwedd wedi ei glymmu wrth yr ar-
 wydd : y mae wyneb y byd presennol
 yn gymmylau o dystion yn y gwrth-
 wyneb : pan ydyw bywyd a buchedd
 miloedd o'r rhai fydd yn proffesu
 Christ, a chwedi eu bedyddio a dwfr
 yn waeth eu bywyd au buchedd na'r
 Twrcs, Indians, neu Paganiaid ; y rhai
 ni fedyddiwyd a dwfr : Ni a welwn
 wrth hynny fod y proffesswyr an-nuwid
 ac an-fucheddol, heb gael etto moi be-
 dyddio i fedydd Christ, yr hwn yw
 Bedydd yr Yspryd glan, yr hwn fydd
 yn glanhau oddiwrth y gweithredoedd
 meirwon, ac yn gwneuthur dyn yn
 greadur newydd, i fyw buchedd ddu-
 wiol. Wrth hyn y mae yn eglur ddigon
 fod bedydd yr Yspryd glan, a bedydd
 dwfr, yn ddau beth gwahanol.

Felly mae yn bosibl i'r dyn annianol
 gael ei fedyddio a dwfr, heb adnabod
 dim o fedydd yr Yspryd glan : Ond felly
 a eill dilynwyr Christ, gael eu bedyddio
 ganddo ef, a bedydd yr Yspryd glan
 heb ddwfr allanol. Er hynny hwy
 ddywedant, mae bedydd Joan i ganlyniad
 Bedydd yr Yspryd glan, oblegid y

oedd yr Apostolion yn bedyddio a dwfr,
 ac i'r oedd Christ gwedi ei roddi yn
 orchymmyn iddynt. Bod yr Apostolion
 yn bedyddio a dwfr, mae hynny wedi
 ganiadhau ; ond i Grift ei roddi yn
 orchymmyn iddynt, mae hynny etto
 heb ei wneuthur allan ; ond y maent yn
 barod i ddywedyd, oni orchymmynodd
 Christ iw Apostolion.^f Ewch gan hyn-
 ny, a dyscwch yr holl genhedloedd, gan
 eu bedyddio hwy, † I ENW'R TAD,
 A'R MAB A'R YSPRYD GLAN.
 Ond myfi a dybiwn yn gymmaint ac
 nad oes yma ddim son am ddwfr, fod i
 ni le i ystyried, pa un yr oedd Christ
 yn ei orchymmyn, ai ei fedydd ei hu-
 man, yr hwn oedd fedydd yr Yspryd
 glan, ynteu ai Bedydd Joan, yr hwn
 oedd y Bedydd dwfr ; ac yn gymmaint
 a bod y pryd hynny yr unig amfer, ym-
 mha un yr oedd gweinidogaeth yspry-
 dol Christ i gael ei gosod i fynu mewn
 awdurdod, gan ei thynnu oddi tan yr
 holl gyfcodau ac arwyddion ; ac mai
 gwaith Christ oedd, bedyddio a'r Yspryd
 glan, ai fod ef y pryd hynny i dywallt

Matt. 28. 19. † *eis to onoma*, into the Name.

oi Yspryd glan ar ei weinidogion, y danfon ar ei waith ei hunan. Pa reswm, gan hynny a ddywed i ni, idd ef ofod ei weision ar waith Joan (yr hwn nid oedd ond cyfcod allanol ym myned heibio) yn lle ei danfon ar ei waith ysprydol ef ei hunan, wedi idd eu llenwi hwy ai yspryd, au gwisgo a nerth o'r uchelder, yn gymmwys wneuthur y gwaith ysprydol hwnnw. Ond efe a ddywed y gwrth resymmwr.

Gwaith Christ ei hunan oedd bedyddio a'r Yspryd glan, ac nis gallei y Apostolion wneuthur mo hono ; oblegid nid oeddynt hwy ond dynion. Ma yn wir ddigon, mai gwaith Christ ydy bedyddio a'r Yspryd glan. Beth gan hynny, ai amhosibl oedd i weision Christ wneuthur dim oi waith ef, a iddynt dderbyn o yspryd Christ, fef y Yspryd glan, yr hwn oedd yn bedyddio ? Ond di ammau fod gweision Christ yn gwneuthur ei waith ef, trwy ei fod ef gyda hwynt yn cyd-weithio canys pryd y byddent hwy yn dyfod ac yn pregethu, lle y byddau 'r Aelwydd gwedi eu danfon ; yr oeddynt hwy yn offerynnau yn ei law ef, wneuthu

ywneuthur gwaith mawr, fef i droi 'r
 enhedloedd, o dywyllwch i oleuni, o
 feddiant Satan at Dduw, trwy ei fod
 yn cyd-weithio i agoryd calonnau
 dynion ; ac i hyn yr oedd Paul wedi ei
 ddanfon, ac nid i fedyddio a dwfr ;
 megis ac yr ym ni yn darllen, pryd yr
 oedd yr Arglwydd yn ei droi, ac yn ei
 alw, efe a ddywedodd wrtho.^s Cyfot
 a saf ar dy draed, canys i hyn yr ym-
 ddangofais i ti, i'th ofod ti yn weinidog,
 ac yn dyf o'r pethau a welaisf, ac o'r
 pethau yr ymddangosaf i ti ynddynt.
 Gan dy wared di oddiwrth y bobl a'r
 enhedloedd, at y rhai yr ydwyf yn dy
 danfon di yr awron : i agoryd eu llygaid,
 ac i'w troi o dywyllwch i oleuni, ac o
 feddiant Satan at Dduw, fel y derbyn-
 niont faddeuant pechodau, a chyf-ran
 ym-mysc y rhai a sancteiddiwyd, trwy
 y ffydd fydd ynof fi. Gwelwn gan
 ynnny y gwaith mawr yr oedd Paul
 wedi ei ddanfon i lasurio ynddo, yr
 awn oedd waith jechydwriaeth eneidiau
 dynion, a'r peth achubol, fef eu troi o
 dywyllwch i oleuni, o feddiant Satan

^s Aët. 26. 16.

at Dduw, i gael maddeuant pechodau
a chyf-ran ymmyfc y rhai a sancte
iddiwyd.

Dyma waith yr enedigaeth newydd
sef gwaith Christ ar eneidiau dynion
dyma hefyd fedydd yr Yspryd glan :
fel yr oedd yr Apostol Paul yn offeryn
yn llaw 'r Arglwydd, wedi ei anfon a
y gwaith yma ; felly trwy bregethu
gwir Efengyl yr oedd ef yn cyflawn
'r gorchymmyn, gan eu bedyddio hw
i enw 'r Tad, yr hwn ydyw 'r twr ca
darn ; ai troi hwy atto er, yr hwn yw
goleuni ; ai bedyddio i enw 'r Ma
yr hwn yw craig yr oesoedd, Jesu
achubwr, Christ yr eneiniog ; ffynno
y dyfroedd byw, yr hwn ddwfr fydd
yn golchi ymaith bechod ac anwiredd
fel y derbynnient faddeuant pechodau
gan eu bedyddio i enw yr Yspryd glan
yr hwn fydd yn sancteiddio, ac y
rhoddi iddynt ffydd Yngrist Jesu. Felly
yr oedd Paul yn dyfeu 'r cenhedloedd
ac yr oeddynt hwythau yn cael eu be
dyddio a'r Yspryd glan, tan ei dyfio
laeth ef, felly yr oedd y gorchymmyn
yn cael ei gyflawni.

Ewch a dyscwch yr holl genhedloedd,
gan eu bedyddio hwy i enw 'r Tad a'r
Mab, a'r Yspryd glan; ac nid oedd yr
Apostol yma, yr hwn oedd wedi ei
ddanfon i droi 'r cenhedloedd, ddim
wedi ei anfon i fedyddio a dwfr, megis
ac y tyftiodd ef ei hunan, pan welodd
ef fod y Corinthiaid wedi ymlygru,
gan wneuthur camddefnydd or bedydd
dwfr, a bod cynnenau yn eu plith hwy,
megis ac y gellir meddwl, fod rhai yn
dywedyd, yr wyfi yn eiddo 'r gwr am
bedyddiodd i; a minneu yn eiddo 'r
gwr am bedyddiodd inneu, yr hyn a
roes i'r Apostol achlysur i ddywedyd,^h
Yr ydwyf yn diolch i Dduw, na fe-
dyddiais i neb o honoch, ond Crispus a
Gaius: fel na ddywedo neb, fedyddio
o honofi yn fy enw fy hun. Mi a fe-
dyddiais hefyd dylwyth Stephanus: heb
law hynny ni's gwn a fedyddiais i neb
arall. Canys ni anfonodd Christ fi i
fedyddio, ond i efangylu. Ac yn gym-
maint mai hwn oedd yr Apostol, oedd
wedi ei anfon yn fwyaf pennodol i
ddyfscu ac i droi 'r cenhedloedd; ac

^h 1 Cor. 1. 14.

nad oedd ef wedi ei anfon i fedyddio
 dwfr : a bod y gorchymmyn hwnnw yn
 dywedyd. Ewch, a dyscwch yr holl
 genhedloedd, gan ei bedyddio i enwi
 Tad a'r Mab a'r Yspryd glan. Gan
 hynny, nid dwfr allanol, oed yma yn
 y gorchymmyn, i fyned ynghyd gyda
 thystiolaethau 'r Apostolion, ond dwfr
 bywiol, a'r gair tragwyddol, yr hwn
 ydyw cleddyf yr Yspryd, yr hwn fydd
 fel tan a gordd i ddrylio 'r calonnau
 caledion.

Felly bywyd a rhinwedd oedd yn
 canlyn eu pregethau hwynt, gan hynny
 pa un bynnag ai trwy offerynnau, ai
 heb offerynnau y byddo Duw yn gwe-
 ithio a'r galonnau dynion, gwaith yr
 Arglwydd ydyw, ar cyfryw rai ac fydd
 yn adnabod ei waith ef yn cael ei gario
 yn y blaen yn eu heneidiau eu hunain,
 nid yw y rhain yn gweled mor ang-
 henrhaid am yr arwyddion a'r cyfcodau,
 y rhai oedd i fyned heibio neu y maent
 yn myned yn llygredig wrth eu harfer,
 felly gwaith Duw ar galon dyn, ydyw
 bedydd yr Yspryd glan, yr hwn fydd
 yn gwneuthur dyn yn wir grifion.

Y chweched

Y chweched BENNOD.

Ymberthynas y Cymmun, neu Ymborth yr enaid.

FELLY yn gymmaint mai gwaith Duw, a'r eneidiau dynion, ydyw gwaith yr enedigaeth newydd, ac y mae yn perthyn i bob genedigaeth gael ymborth cyfatebol iw gyflwr, ai natu-
 iaeth; felly mae yn perthyn i blant yr enedigaeth newydd, y rhai fydd yn cael eu geni o'r yspryd, gael ymborth ysprydol i borthi eu heneidiau: fel ac y mae'r corph allanol, yn cael ei borthi ac ymborth allanol; yr ymborth ysprydol yma, ni's geill plant Adda yn y cwymp moi adnabod, nai ymgyffredd, na bod yn gyfrannogion o hono, ni's ir Arglwydd, mewn rhyw fefur, gym-
 meryd gafel ar eu calonnau, ai goleuo, a dangos iddynt eu cyflyrau, ai gwne-
 thur yn deimladwy o raid a diffyg eu heneidiau, a gadel ir dyn weled, fel y mae ef wedi myned oddi cartref, fel y Mab afradlon i'r wlad bell, yn ddieithr
 i dy

i dy ei Dad, lle y mae bara ddigon, a yntef yn barod i farw o newyn : yna enaid truan wedi cael golwg ar ei gyflwr, mae ef yn crio am dy ei Dad canys y mae ef wedi cael crendiniaeth fod yno fara ddigon i borthi ei enaid newynog ef, rhag iddo farw yn dragwydd.

Felly yr enaid fydd yn dyfod yn newynog ac yn fychedig am gyfiawnder ; mae addewid i'r cyfryw un o gael ei ddiwallu :ⁱ Canys mae'r Arglwydd yn paratoi danteithion hyfryd, i'r tlawd o Ysfryd, yr hwn a ddychwelo atto ei ai holl galon, ac a ddisgwyllo wrth ef mewn gwirionedd. Felly pan ddeir dyn i adnabod y pethau hyn, mae hwn mewn rhyw fefur, i gael ei gyfri yn blentyn yr enedigaeth newydd ; canys mae ef yn Crio am ymborth, ac y mae ymborth yn perthyn iddo : Ac mae ef yn barod i agoryd i Grist, yr hwn fydd yn curo wrth y drws, ac yn dywedyd Os clyw neb fy llais i, ac agoryd y drws, mi a ddeuaf i mewn atto ef, a swpperaf gyda'g ef, ac yntef gyda

ⁱ Math. 5. 6.

minneu ; felly mae Christ yn barod i gyfrannu, a'r enaid newynog yn barod i dderbyn lluniaeth : A dyma 'r swpper fydd yn rhoddi bywyd, maeth a chynnydd i eneidiau plant yr enedigaeth newydd.

Gan hynny pa fath bynnag o swpperau a wnelo dynion, heb agoryd i Grist, ai dderbyn ef iw calonnau, i swpperu gyd'a hwynt ? Nid yw eu swpper hwy ddim Swpper i Grist, na dim budd iw heneidiau hwythau :^{*} Canys efe ydyw bara 'r bywyd, yr hwn fydd yn dyfod i wared o'r nef, ac yn rhoddi bywyd i'r byd. Dyma 'r ymborth y mae Duw yn ei gyfrannu iw blant, y rhai fydd wedi eu geni, o'r anfarwol had drwy ei air ef, a derbyn yr Yspryd glan, yw tywys i bob gwi'rionedd, yr hwn fydd yn diddanu ac yn cyfuro, ac yn rhoddi maeth a chynnydd i'r eneidiau cystyddiedig a dychweledig : Gan hynny y rhai fydd wedi agoryd eu calonnau a derbyn Christ i mewn, i gymmeryd meddiant ac i lywodraethu ynddynt mewn awdurdod,

* Joan 6.

mae 'r cyfryw rai yn cael eu himpio yn y winwydden, ai henaidiau yn cael eu porthi o ffrwyth y winwydden, y hwn ydyw yr un peth a bara 'r bywyd yr hwn fydd yn dyfod i wared o'r nef fel y byddo i'r hwn a fwyttao o hono fyw yn dragywydd.¹ Ffrwyth y winwydden yma hefyd ydyw 'r gwin ysprydol a'r dwfr bywiol, neu 'r gwaed nefol y hwn y mae 'r canghennau yn cael yfed o hono, fel y byddo i'r enedigaeth ysprydol brisio a chynnyddu, drwy fod yn cael ymborthi a'r Grift, ac aros ynddo ef, yr hwn a ddywedodd.^m Fyngghnawd i fydd fwyd yn wir; a'r gwaed i fydd ddiod yn wir: Yr hwn fydd yn bwytta fyngghnawd i, ac yn yfed fynggwaed i, fydd yn aros yno, a minneu ynddo yntef. Gwelwn yma rhai fydd yn cael ymborthi a'r Grift maent hwy yn aros ynddo ef, ac ynteynddynt hwy, nid yn ei gorph ef, ond yn ei yspryd, a'i yspryd ef ynddyn hwythau, ac yn ysprydol y mae 'r undeb a'r cymmundeb rhwng Christ ai ddielynwyr, i maes o'r pethau allanol, fel

¹ Joan 6. 51.^m Joan 6. 56.

dywedodd efe wrth ei Ddiscybillion, y rhai oedd wedi ymrwystro wrth glywed ethau ysprydol; ond efe ai dehondodd iddynt, yr Yspryd yw 'r hwn fydd yn bywhau.ⁿ Y cnawd nid yw yn sefau dim, y geiria yr ydwyfi yn eu sefaru wrthych, yspryd ydynt a bywyd iddynt. Felly y rhai fydd yn aros yn y gwinwyden, mae ffrwyth a rhinwedd y gwinwydden, yn fywyd ac yn gynhaeth iddynt, fel y dywedodd efe hefyd. Fel yr anfonodd y Tad byw fi, ac yr ydwyfi yn byw drwy 'r Tad: Felly yr hwn fydd yn fy mwytta i, yntef a fydd yn byw trwofi.

Ac fel ac y mae y rhan ddaiarol yn ymborthi a'r ymborth daiarol, allanol a darfodedig; felly y mae y rhan ysprydol, yr ymborthi a'r ymborth ysprydol, sef y Manna cuddiedig, anweiddig a thragwyddol: Ac fe a wyr y cyfryw rai ac fydd yn ymborthi arno, o'r hwy le y maent yn ei gael, nad mewn dim allanol, ond yn yr ysprydol gymdeithas, gyda 'r Tad, a chyda 'r Mab Iesu Grifft, trwy adnabod eu hachubwr

ⁿ Joan 6. 63. 57.

yn fugail iddynt, iw harwain i'r por-
 feydd breifion, ger llaw 'r dyfroedd
 tawel, allan o'r byd ynddynt eu hunain,
 ac o bob rhesymmau cnawdol a dy-
 chymmygion cig a gwaed : mae e-
 hefyd yn fara beunyddiol, yr hwn fydd
 yn gynhaliaeth i'r gwir Gristion ; a
 ni's geill yr enaid byw mor bod un
 diwrnod hebddo, na byddo ef yn teimlo
 newyn, ac nid yw ddigon ganddo gae-
 bara a gwin allanol un waith yn y
 flwyddyn, yn lle bywyd ei enaid, a
 ymborth ysprydol, yr hwn fydd yn
 dyfod i wared o'r nef, bob dydd yn e-
 ddydd, i'r eneidiau newynog a fcyche-
 dig, y rhai fydd yn disgwyl wrtho ef.

Felly y mae 'r tlawd o yspryd, y
 ei dderbyn yn y dirgel, pryd na bydd
 ond eife a'r Arglwydd. Ond y rhai fydd
 yn gwarrio eu harian a'm yr hyn ni
 yw fara, ai llafur am yr hyn nid yw y
 digoni : Maent hwy yn dyfod at y
 offeiriad i fwytta pob un dammaid
 fara darfodedig, a phob un lymmaid
 win : ac y mae eu gwyddorion yn e-
 rhwymo i gredu, eu bod yn cael wrth
 gymmeryd hynny, ymborth iw hene-
 idiau, er nas gwyddant ddim pa fodd.

O ! m

O ! mor hawdd ydyw gan ddynion
 ymmeryd eu twyllo am fywyd tra-
 wyddol eu heneidiau, yr hyn ydyw
 dnabod y Tad a'r Mab yn preswyllo
 yn y galon, a chwedi ynnill y dyn i
 aru Duw, fel y byddo yn fwyd ac yn
 diod iddo, wneuthur ei ewyllys ef ;
 anys gwneuthur ewyllys Duw, ydyw
 r unig beth fydd yn gwneuthur i fynu
 r heddwch, ac yn gweithio undeb a
 hymmundeb rhwng y gwir gristion,
 Christ anwylyd ei enaid ; ac yno y
 hai a gyfylltir a'r Arglwydd, un Yspryd
 dynt, a dyma 'r cymmun, fydd yn
 gwneuthur y Sainc* yn un bara ac yn
 un corph, drwy fod yn gyfrannogion
 r un bara ; yr hyn nid yw bwytta
 bara a gwin yn gallu moi wneuthur,
 anys mae 'r dynion yn ei fwytta cyn
 nyned i dywallt gwaed eu gilydd.

Felly hefydd llawer a fu o ymryson,
 ac o ymbleidio, yr hyn oedd yn torri
 llan yn llid ac yn ymddial, rhyfeloedd,
 thywallt gwaed, ymhlith proffeswyr,
 cred, ynghylch y bara a'r gwin, pa fodd
 w drefnu, a pha bryd iw gymmeryd.

* 1 Cor. 10. 17.

M

Dyma

Dyma ddichell Satan, sef gyrru dy
 nion i ladd eu gilydd ynghylch traddo
 diad marw ; canys drwy hynny yr oedd
 ef yn eu tynnu bellach bellach oddi
 wrth Dduw, iw deyrnas dywyll ef e
 hunan fwy fwy dieithrach i'r bywyd a
 i'r sylwedd, sef y bara^p o'r nefoedd y
 hwn fydd yn rhoddi bywyd i'r byd
 Ond y gwyr doethion yn ymlid opi
 niwnau ynghylch y pethau meirwon, a
 heb allu byth mor cyttuno ; ac obleg
 eu bod hwy yn ddieithraid i'r Yfpryd
 a'r bywyd nefo!, yr oeddynt yn barnu
 fod yn rhaid iddynt, wrth gymmeryd
 bara a'r gwin, gael bwytta cnawd Christ
 yn gorphorol, yr hwn oedd wedi ei eni
 o Fair, a goddef a'r y groes, ai adgy
 fodi, ai dderchafu i'r nefoedd, i eistedd
 a'r ddehaulaw 'r mawredd.

Ond gan hynny hwy a dorrasant allan
 i dair o wyddorion, y cyntaf ydyw yr
 y Papist,* yr hwn fydd yn dywedyd
 am y bara a'r gwin, a'r ol i'r offeiriad
 ei gyffiegru (fel y galwant) nad yw ei
 ddim mwy yn fara nag yn win, ond
 corph a gwaed Christ, yn y sylwedd y

* R. B. 498.

^p Joan 6. 33.

wn a groeshoeliwyd gan yr Iddewon
 a dyma gyfeiliornedd blin, dynion yn
 cymmeryd arnynt wneuthur Christ, yn
 gorphorol ar y ddaiar, o ddefnydd lly-
 wedig, ai roddi i'r bobl iw fwytta am
 ei harian

Yr ail wyddor yw un y Lutherans y
 rhai a ddywedant fod sylwedd y bara yn
 bod os wedi ei gyffegru, ond bod yn y
 opara, a chyd a'g ef, neu dano, y corph
 on, a'w hwyd; felly fod yno sylwedd y
 legia, a chnawd a gwaed Christ, wedi
 ipryd a cymmyscu ynghyd, iw ddodi i'r
 arnau bobl iw fwytta am ei harian. Y rha-
 ryd yoriaeth fydd yma ydyw, mae y rhai
 Christ gyntaf yn cymmeryd arnynt wneuthur
 ei en Christ yn gorphorol a'r y ddaiar o fara
 adgyddo win darfodedig. Mae'r lleill yn
 fted cymmeryd arnynt, ddyfod ac ef i lawr
 r nef iw gymmyscu a'r bara a'r
 allan win.

Y drydydd wyddor, sef un y Calfi-
 nists, fydd yn gwadu'r ddwy gyntaf,
 eiriau a ddywedyd, nad yw Christ yn gor-
 w eithorol yn y bara a'r gwin;† ond er
 on ynni fod y ffyddloniaid yn ei dderbyn

† Yet so that it is only properly in heaven,
 B. p. 498.

ef, wrth gymmeryd y bara a'r gwir
 Ond pa fodd, neu pa ffordd y ma
 efe yno ni's gwyddant hwy ddim, a
 ni's medrant ddywedyd, ond yn uni
 rhaid i ni gredu ei fod ef yno. On
 mewn gwirionedd, er bod yr wyddo
 yma, mewn rhai pethau, yn haws e
 chyd-ddwyn; etto mae yn ansicr iawn
 Nid oes dim, ond rhaid i ni gredu.

Ac os rhaid i ni gredu fod ein hene
 idiau ni yn cael ymborthi a'r fara
 bywyd, a'n bod ni yn gyfrannogion
 swpper Christ, er na byddom ni ddi
 yn ei adnabod ef gwedi dyfod i mewn
 i'n calonau, i swpperu gid'a nyni,
 ninneu yn cael swpperu gyda'g yntef
 Dyma 'r ffordd i ni ein twyllo ein hu
 nain yn dragywydd. Dyma hefyd a
 wydd marwolaeth; canys fe a wyr y
 eneidiau byw (fel Dafydd) pa bryd
 byddont yn cael gorfoledd ei hiechyd
 wriaeth: a'r pryd y byddo 'r Arglw
 ydd, ai hael Yspryd yn eu cynnal, a
 heneidiau hwy yn cael eu diddanu gan
 yr Yspryd glan: A hwy a allant rodd
 at eu fel eiriau 'r Apostol.^a Fy mrody

^a Jac. 1. 16, 17.

gwin awyl, na chyfeiliornwch. Pob rho-
 y ma diad daionus, a phob rhodd berffaith
 m, a ddi uchod y mae, yn discyn oddiwrth
 uni ad y goleuni, gyd a'r hwn nid oes
 On yfnewidiad, na chyfcod troedigaeth.
 yddo ond yn y nos o dywyllwch, yr hon a
 rws eithiodd Satan ymhlith proffesswyr
 iawn cred, ei waith ef, ai ddichell ydyw, ac
 a. fu twyllo dynion, ai gosod hwy a'r
 hene waith, i dwyllo 'r naill y llall, i'r diben
 ara 'r pwrpas iw cadw hwynt yn anghy-
 ion nabyddus, ac yn llwyr ddieithraid i'r
 ddiwir fugail, yr hwn fydd yn rhoddi
 newa wydd tragywyddol iw ddefaid ei hun,
 ni, rhai fydd yn ei adnabod ef, ac yn ei
 tef ddilyn.

a hu Pryd i'r oedd efe gyd'a ei Ddiscyblion
 d ar yn bwytta 'r swpper hwnnw, neu 'r
 yr y pasc diweddaſ cyn ei fradychu, Efe a
 yd y dywedodd wrthynt, Mi a chwenychais
 hyd yn fawr fwytta 'r pasc hwn gyd'a chwi
 glw yn dioddef o honof. Canys yr ydwyfi
 , a yn dywedyd i chwi, Ni fwyttaf fi
 ga nwyach o honaw, hyd oni chyflawner
 odd yn nheyrnas Dduw. Cyflawniad y Pasc
 ody hwnnw, a'r peth yr oedd ef yn ei

† Luc. 22. 15.

arwyddo, ynghyd ac arwyddion eraill
 oedd dyfodiad teyrnas Dduw, sef Duw
 i breswyllo yn ei bobl, iw dyscu hwynt
 ei hunan, iw porthi hwynt ei hunan
 canys mae teyrnas Dduw oddi mewn,
 Christ oddi mewn yn ddiddanudd, yn
 swpperu ac yn porthi eneidieu plant yn
 enedigaeu newydd. * Ac gwedi iddo
 gymmeryd y cwppan, a rhoddi diolch
 efe a ddywedodd, Cymmerwch hwn
 a rhennwch yn eich plith. Canys y
 ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfai
 o ffrwyth y winwydden byd oni dde
 teyrnas Dduw. 'Ac nid yw teyrnas
 Dduw fwyd a diod, ond cyfiawnder, a
 rhangneddyf, a ilawenydd yn yr Yspryd
 glan. "Ac wedi iddo gymmeryd bara
 a rhoi diolch, efe a'i torrodd, ac a
 rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Hwn
 yw fy nghorph, yr hwn yr ydys yn ei
 roddi trofoch : Gwnewch hyn er cof
 am danaf.

Yr oedd Christ wrth wneuthur hynny
 yn dangos yw Ddiscyblion, ei fod e
 yn myned i roddi ei gorph i oddef tro-

* Luc. 22. 17, 18.

' Rhuf. 14. 17.

" Luc. 22. 19.

stynt ; a bod iddynt hwythau, pryd y byddent yn bwytta ac yfed, gosio am dano ef. Ac mae 'r apostol Paul yn dywedyd ymhellach, Gwnewch hyn, cynnifer gwaith bynnac ac y gwnelech, er coffa am danaf.

Canys cynnifer gwaith bynnac y bwyttaoch y bara hwn, ac yr yfoch o'r cwppan hwn, y dangoswch farwolaeth yr Arglwydd oni ddelo. Felly 'r cwbl a'r a ellir ei gasclu oddiwrth y pethau hyn, pryd y byddeu i'r Discyblion fyned ynghyd i dorri bara, yr oeddynt i feddwl ac i gosio am Grist, ai farwolaeth, ai ymadawiad oddi wrthynt y nos hono, a hynny mewn parch yw enw ef, hyd oni ddeuau teyrnas Dduw i gael ei helaethu yn eu calonau, a'r Brenin i seistedd yn ei deyrnas mewn modd yfprydol, i Swppera, ac yw roddi ei hunan yn fywyd ac yn ymborth yw heneddiau hwy. Yr ym ni yn darllen hefyd am yr apostolion, eu bod hwy yn parhau yn gyttun yn y Demel, ac yn torri bara o dy i dy, gan gymmeryd eu lluniaeth mewn llawenydd a fymledd calon. Ac yr oeddynt hwy yn bwytta mewn ffordd grefyddol, gan gyd - baratoi, a dyfod ynghyd

ynghyd i fwytta : A hyn oedd yn arwyddo eu hundeb au cariad tua'g at eu gilydd. Yr oeddynt hwy hefyd yn bwytta i gyflawn angenrheidiau eu cyrph.

Beth gan hynny, onid oedd yr Apostolion, pryd y deuent hwy ynghyd yn y cariad ac yn yr undeb, yn cael yr Arglwydd yn agos attynt yw cyfuro ac yw diddanu, ac i adeiladu eu heneidiau ? Ond nid yn y bwyd yr oeddynt hwy yn cael yr Arglwydd ond yn eu nefad hwy yn eu hyfprydoedd at ei Yspryd ef, ac at eu gilydd yn ei gariad ef.

Y ffordd hon o draddodiad a lygrodd yn fuan wrth ei harfer gan ddynion, megis ac y gwelir yn Eglwys y Corinthiaid,^w mae 'r Apostol yn cwyno yn eu herbyn, pan fyddent hwy yn dyfod ynghyd i fwytta 'r swpper hwnnw, yr oeddynt hwy yn ei alw yn supper yr Arglwydd ; ac yn lle ei gyflawni i'r Arglwydd mewn modd cymmeradwy, eu bod mewn perygl o fwytta ac yfed barnedigaeth iddynt eu hunain.

^w 1 Cor. 11. 17.

Felly yr oedd y rheini oedd yn cyfarfod ynghyd er gwaeth, heb gyrraedd, m'or adnabyddiaeth o'r ymborth ysprydol ac anweledig, yr hwn fydd yn dyfod o'r nef, i adnewyddu ac i ddiddanu eneidiau 'r Sainc yn eu cynnilliadau ; nid oeddynt y chwaith yn cyflawni mor swpper hwnnw oddiallan, ond mewn modd llygredig, fel ac yr oedd llygredd yn dyfod i mewn i'r Eglwys, yr oedd y bobl yn myned fwy fwy am y traddodiadau allanol, gan eu gwneuthur fwy fwy llygredig, gan eu gosod i fynu yn lle 'r sylwedd, ac yn lle teyrnas Dduw, dyfodiad pa un oedd i roi diwedd arnynt.

Y Seithfed B E N N O D.

Ymberthynas Gwrthodedigaeth.

TRugaredd y Duw holl-alluog oedd ac fydd mewn mesur mawr a helaeth tu a'c at blant dynion, gan ddanfôn ei gennadon i gynnyg iddynt ammodau heddwch, er eu bod beunydd yn gwrthryfela yn ei erbyn, a'r gennadwri

dwri yr hon a roddes ef yngenau ei Brophwyd oedd. * Fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, nid ymhoffaf ym marwolaeth yr annuwiol, onid troi o'r annuwiol oddi wrth eu ffordd a byw : Dychwelwch, dychwelwch oddi wrth eich ffyrdd drygionus ; ^y Canys (ty Israel) pa ham y byddwch feirw ? Canys felly y carodd Duw y byd, fel y rhoddodd efe ei unig-anedig Fab, fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, onid caffael o honaw fywyd tragywyddol. Oblegid ni ddanfonodd Duw ei Fab i'r byd, i ddamnio 'r byd, ond fel yr achubid y byd trwyddo ef.

Felly 'r oedd yr Apostolion gwedi derbyn gweinidogaeth y cymmmod, gan dystio, ^z Fod Duw yn Ghrifft yn cymmodi y byd ag ef ei hun, heb gyfrif iddynt eu pechodau. Ag wedi gosod ynom ni air y cymmmod. Am hynny yr ydym ni yn gennadau tros Grifft, megis pe byddei Duw yn deisyf arnoch trwyddom ni ; yr ydym yn erfyn tros Grifft, cymmoder chwi a Duw. Ond

* Ezec. 33. 11.

^y Joan 3. 16, 17.

^z Cor. 5. 18, 19, 20.

yn y gwrthwyneb i'r pethau hyn, mae
rhai yn dal allan, fod Duw wedi ordeinio
rhan fwyaf o ddynol ryw i gollediga-
eth; a'r rhan arall i gadwedigaeth, a
hynny er y dechreuad, neu cyn dechreu'r
greadigaeth; felly nad oes dim possi-
blirwydd i'r un o'r rhai cadwedig gael
byth eu colli; nac i'r un o'r rhai colle-
dig gael byth moi cadw.

Ped fae hyn yn wir, fe fyddau yn
ladymchwel yr holl addewidion a'r
cymmodau heddwch, y rhai y mae Duw
gwedi danfon ei gennadon yw cyhoeddi,
trwy'r holl yscrythyrau; ac yn gwadu
r cymmod, yr hwn y mae Duw yn ei
gynnyg i'r byd, trwy Grift.

Mae hyn yn dywedyd hefyd, na
ddanfonodd Duw ei Fab i'r byd, i
chub y byd, ond yw ddamnio ef; mae
hyn hefyd yn gwneuthur Duw yn
n-rugarog, yr hwn y mae ei drugar-
eddau yn rhagori ar ei holl weithre-
doedd; os darfu iddo ef ordeinio y
rhan fwyaf o ddynion i golledigaeth,
eb drefnu iddynt yr un dalent, na dim
gras, na dydd ymweliad, ond eu hor-
deinio i bechu ac i weithredu pob dry-
ioni, fel y byddeu iddo ef eu cospi
hwynt

hwynt yn dragywydd, am wneuthur y peth yr oedd efe gwedi ei ordeinio iddynt hwy yw wneuthur : Wrth hyn nid oes le i drugarhau wrth y rhan fwyaf o ddynol ryw. Mae hyn yn wrthnebol i'r holla ddewidion, a'r gwahoddion, a'r cynghorion, y rhai y mae yr Scrythur yn llawn o honynt, o'r dechreu hyd y diwedd ; gan alw dynion i droi ac i ddychwelyd at Dduw, oddiwrth eu ffyrdd annuwiol, a hynny a'r ammodau siccr, fod drws gwedi ei agoryd iddynt, yn Ghrift eu prynnwr, yr hwn a fu farw dros bawb. Ond hwynt hwy a ddywedant, na bu Chrif farw, ond tros yr etholedigion, sef yr ychydig hynny oedd gwedi eu hordeinio yn gadwedig o'r dechreuadd.

Mae hyn yn y gwrthwyneb i'r Scrythyrau sydd yn dywedyd, fod Chrif gwedi marw dros bob dyn, megis ac y gwelir, * Sef bod Duw yn ewyllysio bod pob dyn yn gadwedig, a'i dyfod i wybodaeth y gwirionedd, canys un Duw sydd, ac un Cyfryngwr hefyd rhwng Duw a dynion, y dyn Chrif Jesu : Y

* 1 Tim. 2. 4, 5, 6, 7.

hwn ai rhoddas ei hunan yn bridwerth dros bawb, iw dyftiolaethu yn yr amse- roedd priawd. I'r hwn (ebr Paul) i'm gofodwyd i yn bregethwr ac yn Apo- stol. ^b Felly mae yr un Apostol yn dywedyd, fod Christ gwedi marw dros bawb. Fe a brofodd farwolaeth tros bob dyn. Efe yw 'r iawn tros ein pe- chodau ni : Ag nid tros yr eiddom ni yn unig, eithr tros bechodau yr holl fydd. Felly efe a gyhoeddodd yr Angel i'r bugeiliaid, ddyfodiad Christ. Yn newiddion da o lawenydd mawr i'r holl bobl : ac i'r oedd lliaws o lu nefol yn canu gogoniant i Dduw yn yr uchelder, ac a'r y ddaiar tangneddyf, ac ewyllys da i ddynion.

Ac mewn gwirionedd, mae fy mha- pyr yn rhy fyr i gynnwys, ond ychydig o lawer o'r cymhellion a'r gwahoddion y mae Duw yn eu cynnyg i bechadu- riaid. ^c Dewch attafi bawb ac y fydd yn flinderog, ac yn llwythog ; ac mi a esmwythaf arnoch. Dyma 'r gennadwri i'r oedd, ac i mae Duw ym mhob oes

^b 2 Cor. 5. 15. Heb. 2. 9. ¹ Joan 2. 2.

Luc. 2, 10. 13. ^c Matth. 11. 28.

N

yn

yn danfon ei weinidogion arni, i alw
 pechaduriaid i gymmodi ac ef drwy
 Grift yr hwn yw'r goleuni, yr hwn a
 oleuodd bob dyn a'r a ddaeth i'r byd
 ac a brofodd farwolaeth dros bob dyn.
 Ac efe a roddwyd yn oleuni i'r cen-
 hedloedd, ac yn jechydwriaeth hyd
 eithafoedd y ddaiar.

Dyma ddrws jechydwriaeth, gwedi
 ei agorydd i holl ddynol ryw, y rhai a
 ofynnant ac a geisiant, ac a gurant, hwy
 a gant ddyfod i mewn, ai derbyn gyd a
 llawenydd. Hefyd mae gras Duw yn
 hwn fydd yn dwyn yr jechydwriaeth,
 gwedi ymddangos i bob dyn.

Wrth y pethau hyn ny ni a allwn
 gredu fod dydd ymweliad oddiwrth
 Dduw, drwy y gras, a'r goleuni, gwedi
 ei drefnu i bob dyn a'r wyneb yr holl
 ddaiar : Canys nid oes un dyn cyn-
 belled, yn un cwrr i'r byd, nad yw Duw
 yn agos atto ef, os bydd iddo ei geisio
 ef. Pa le hefyd y mae yr un pechadur
 na's adnabu a'r amseroedd argyhoeddi-
 ad oddiwrth y goleuni yn ei galon ai
 gydwylbod, yn galw am edifeirwch a
 gwellhad buchedd, gan addo heddwch
 iddo, os gwnaf ef ddaioni : hefyd gan

alw ei fygwth a rhyw gofpedigaeth am ei
drwyddrygioni.

Felly yr hyd y byddo 'r goleuni yn
byd ywynnu, a'r gras yn ymddangos, a
dyn Duw drwy ei yspryd yn ymryson a'r
cenachadur, mae yn bosibl iddo gael ei
hyddachub, a hynny gan yr Arglwydd, a
thrwyr ei fawr drugaredd ef; canys mae
wedd a'r gras a'r goleuni yn llwyr ddigonol
ai a achub, ac i waredu pob dyn a roddo
hwydd fydd dod iddo, pa wybodaeth bynnag
yddiallan i mae ef yn fyr o hono; mae
v yr gras, yr hwn fydd yn dwyn yr je-
eth, chydwrriaeth, yn dyfscu i'r dyn ei holl
ddyledswyddau. ^d Canys trwy ras yr
lwn dydych yn gadwedig. Hefyd mae 'r
vrth goleuni yr hun a oleuodd bob dyn a'r
vedid ddaeth i'r byd (yr hwn ydyw Christ,
holl ei y dywedodd ef ei hunan, Goleuni y
cyn byd ydwyfi: Yr hwn am dilynno i ni
Duw rodia mewn tywyllwch, eithr efse a gaiff
eifio oleuni y bywyd) yn llwyr ddigonol i
dur arwain i jechydwrriaeth, bob un a'r a
ddi- wrandawo arno tra y byddo ef yn curo;
n ai a'r rhai a ddychwelant wrth ei gerydd
h a ef, mae ef yn addo rhoddi oi yspryd

^d Tit. 2. 12. Eph. 2. 8. Joan 8. 12.

iddynt, ac yspysu ei eiriau iddynt. Ond y rhai fydd yn gwrthod yr ymweliadau yma, mae yr Arglwydd yn eu gadel, ac y mae eu gwaed hwy ar eu pennau eu hunain. ^e Hefyd yn gymmaint ac i mi eich gwahodd, ac i chwithau wrthod, i mi estyn fy llaw, a neb beb ystyried: Am hynny mae Duw yn rhoddi pechaduriaid i fynu i gymmeryd eu ffyrdd eu hunain: yna y mae dydd eu hymweliad yn myned tros eu pennau, a'r Arglwydd yn eu gadel. A'm hynny nid oes neb ai gweryd hwynt yn nydd cyfyngder.

Mae hyn yn gyfattebol a geiriau yr Apostol Paul, yn y lle y mae rheini yn ceisio craffu rhyw beth i ddadleu dros wrthodedigaeth. ^f Beth os Duw yn ewyllysio dangos ei ddigofaint, a pheri adnabod ei allu, a oddefodd drwy hirymaros, lestri digofaint, wedi eu cymhwyso i golledigaeth? Mae y gair hirymaros yn arwyddo fod iddynt ddydd ymweliad, ond iddynt hwy wrthod: Am hynny yr oedd Christ yn wylo tros Gaersalem, gan ddywedyd, ei bod hi

^e Diba. 1. 23, 24. ^f Rhuf. 9. 22.

y dinistrio, ai gwneuthur yn gyd-
 astad a'r llawr : ^g O herwydd nad
 dnabuoft amser dy ymweliad. Felly
 olledigaeth dyn fydd o hono ef ei hun,
 jechydwriaeth fydd o'r Arglwydd :
 n Ghrift i mae yr etholedigaeth yn
 fydd ; a'r cyfryw rai a gaffo eu himpio
 n y winwydden, ac a orchfygo y byd
 Satan ai demtasiwnau, hwy a gant
 wytta o'r manna cuddiedig, a rhoddir
 ddynt garreg wen, ag ar y garreg henw
 ewydd wedi ei scrifennu, yr hwn nid
 dwyn neb, ond yr hwn fydd yn ei
 derbyn : ^h Dyma yr agraph nefol, ac
 wau yr etholedigon, yr hwn fydd yn
 scrifennedig yn llyfr bywyd yr Oen.
 Ond rhyfygus ydyw dynion, ahunanol ?
 Nid oes dim a gymmer fwy o afel ar-
 ynt, na'r peth y byddont gwedi ei
 derbyn oddiwrth ei heglwys eu hunain
 rwy draddodiad, bydded mor gyfei-
 lornus ac y mynno, hwy a fynnant ei
 fod ef yn wirionedd efangyledd, dywe-
 ded Duw a Christ a'r Scrythur y peth a
 ynnont ; ond y peth a ddywedo yr

^g Luc. 19. 44.

^h Dat. 2. 17.

ⁱ Dat. 21. 27.

Eglwysfwr, a'r gynlleidfa y byddo dyn yn ei berchennogi, a fyn efe e gredu a'i ddilyn; a chyfri yn gyfeiliornedd ym-mhawb eraill, oni chredan yr un pethau, megis ac y gwelir mewn amryw o wyddorion ceimion, y rhai ddaeth i mewn i blith Cristianogion y nos o dywyllwch, pryd yr aeth y Eglwys i'r anialwch, a'r gau Eglwys (sef y Buttain, Babilon) i eistedd a'r bobloedd.

Felly yn yr achos hyn mae Duw yn dywedyd. * Nid ymhoffaf ym marwolaeth yr annuwiol: Ac nid oes ewylls genif i farwolaeth y marw: Ond rhain a dywedant, fod Duw gweddymnnu ac ordeinio y rhan fwyaf o ddydol ryw, i bechu ac i farw yn dra gywydd. Mae Duw yn galw yr annuwiolion, gan ddywedyd, Dychwelwch dychwelwch, pa ham y byddwch fairw. Dychwelwch gan hynny a byddwch fyw. Maent hwythau yn dywedyd, Fod Duw yn dal yr annuwiolion dan ei ordeinhau o wrthodedigaeth, n'as gallant lai na phechu yw damnedigaeth.

* Ezek. 18. 32

Fen. 33. 11.

Mae 'r Apostol yn dywedyd, fod Duw yn ewyllysio bod pob dyn yn gadwedig, ai ddyfod i wybodaeth y gwirionedd. Ond hwy a ddywedant, Duw a ewyllysiodd, fe a fynnodd ac a wnaeth y rhan fwyaf i golledigaeth ; ai fod ef yn cadw oddiwrthynt bob gwir wybodaeth, a phob moddion jechyd-wriaeth, fel na's gallant gael dim gafel arno.

Ped fawn ni yn myned yn y blaen yn y modd hwn, mi a allwn gasclu rhan fawr o'r Scrythyrau, i ddangos mor wrthnebol ydyw 'r athrawiaeth yma yn erbyn Duw, yn erbyn ei drugareddau, ai gariad, ai ewyllys da tua'c at holl ddynol ryw : hefyd mae hyn yn erbyn Christ, gan wneuthur ei ddyfodiad ef, ai farwolaeth, ai brynnedigaeth yn ddi-fydd i'r rhan fwyaf o ddynion, ond yn hytrach i chwanegu at eu damnedigaeth : Mae hyn yn gwadu 'r cymmod y mae Duw yn ei gynnyg i'r byd drwy Grift ; mae yn gwadu yr Efengyl, yr hyn yw 'r newyddion da o lawenydd marwr i'r holl bobl ; Mae yn bodloni dynion, na wiw gofyn, na wiw ceisio, na wiw curo, yn groes i eiriau Christ, pryd

pryd yr oedd efe yn pregethu i'r torfeydd. ¹ Mae y rhain yn dywedyd hefyd, na's geill pechod mor bod yn foddion i golli yr un o'r rhai fydd gwedi eu hethol, ac na's geill y rhai gwrthodedig wneuthur dim a fyddo yn foddion at en hachub: wrth hyn ni wiw i ddynson a'm grefydd. O! mor groes ydyw hyn i eiriau 'r Arglwydd trwy 'r Prophwyd, yn y Bennod a nodwyd o'r blaen oi dechreu hyd ei diwedd.

Wele, yr holl eneidiau, eiddo fi ydynt: yr enaid a becho, hwnnw a fydd marw. ^m Cyfiawnder y cyfiawn a fydd arno ef; a drygioni y dygionus a fydd arno yntef. Gwelwn o'r, 20 wers hyd ddiwedd y Bennod, yn gymmwys i'r un pwrpas, ac hefyd yn y Bennod, 33. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19. Lle y mae yn dangos yn eglur, mai pechod fydd yn gwahanu rhwng dynion ai gwneuthurwr; ac mai eu dychweliad hwy atto ef fydd yn gwneuthur eu cymmod. Credwn gan hynny fud yn bosibl i'r dyn annuwiol, trwy drugaredd, ddychwelyd at yr Arglwydd, tra y byddo ef

¹ Mat. 7. 7, 8.^m Ezek. 18. 4.

fe- yn galw, yn gwahodd, ac yn cymmell,
yd, yn estyn ei law, ac yn curo wrth ddrws
ion y galon.

Dymma 'r ammod a roddwydd i Cain,
eu yn foreu o'r greadigaeth. ⁿ Os da y
dig gwnai, oni chai oruchafiaeth? Ac oni
at gwnai yn dda, pechod a orwedd wrth y
dyn drws. Yr ammodau yma fydd yn can-
lyw lyn trwy 'r Scrythyrau ou dechreu hyd
ro- eu diwedd. ° Mae yr Yspryd a'r brio-
o'r das-ferch yn dywedyd, Tyred : a'r hwn
nt: fydd yn clywed, dyweded, Tyred : A'r
rw. hwn fydd a fyched arno deued ; a'r hwn
ef; fydd yn ewyllysio, cymmered ddwfr y
yn- dywyd yn rhad. Gan hynny coeliwn
ddi- yr Arglwydd, credwn ei addewidion ef,
un gobeithiwn yn ei drugareddau ; hy-
II, derwn yn Ghrift a'i aberth, yr hwn a'n
mae prynnodd ni, ac a dalodd drosom, gan
fydd ei roddi ei hun yn bridwerth dros be-
neu- chodau yr holl fyd.

Hefyd rhown ufydd-dod i'r gras a'r
hwy goleuni, yr hwn a roddwydd i ni yn
nod. talent, i'n harwain i'r jechydwriaeth yr
i'r non y mae efe gwedi ei baratoi i ni wrth
ych- yn prynnu.

ⁿ Gen. 4. 7.

• Datt. 22. 17.

Ym-mhellach

Ym-mhellach mae y rhain yn dal allan, mai yr Arglwydd a ordeiniodd i Adda gwympo, ac mai efe fydd yn gyrru ac yn peri i'r annuwiolion bechu, ac yn eu dal yn eu pechodau, fel y byddo ganddo achos cyfiawn yw cospi hwy yn dragywydd am eu pechod: hefyd mai Duw a ordeiniodd bob peth a'r fydd yn dyfod i ben.

Gwelwn yma mae y rhain yn gwneuthur Duw yn awdwr pob drygioni; ac hefyd yn fwy anghyfiawn, creulon ac an-nrhugarog, na'r rhai creulona o ddynion, a'r a glywsom ni eirioed fon am danynt: Canys pa le y mae nag y bu yr un Brenin neu Dwyflog, yr hwn a rwymau ei bobl a chadwynau heira mewn carcharau tywyll cyn iddynt wneuthur dim, yw anfodloni, ac yno eu cadw tan y fath gloeau, a barriau, na byddau byth bosibl iddynt ddyfod allan: a dyfod a'r amserau, au galw hwynt i'r maes i weithio ei ganhaiaf, ac eifieu iddynt ddyfod allan, ei cospi hwy a'r fath greulona o gospedigaeth.

O! pwy a gyfrifai hyn i'r Duw hwyr-frydig i ddig, a mawr ei drugaredd, ac edifeiriol a'm ddrwg. Pa le gan hynny
y mae

ymae 'r athrawiaeth gyfeiliornus yma,
yn caniadhau fod i ddial ddim llaw yn-
ngholledigaeth dynion, ae n'as geill ef
dwylllo, na chael neb, ond y cyfryw y
ymae Duw gwedi eu ordeinio, au paratoi
iddo.

Beth a ddywedwn ni wrth hyn ? Ai
ni's gwyddau Petr, pa beth i'r oedd efe
yn ei ddywedyd ? Un ai ffol ac ynfyd
oedd diabol, yr hwn oedd mor draffer-
thus, ^p Megis llew rhuadwy, yn rhodio
yddi-amgylch, gan geisio y neb a allo
ei lyngou ? Ond efe a wyr Satan yn
well na hyn, nad ydyw Duw yn gw-
neuthur dynion, o bwrpas iddo ef ; ac
nad yw ef yn cael neb ond a ddalio yn
ei faglau, ai rwydau, trwy ei dwyll, ai
bwyd.

Efe ydyw gelyn dynion, a gelyn y
wirionedd : efe a hauodd yr efrau yn
maes, efe fydd yn twyllo ac yn llygru
dynion, gan eu gwneuthur yn blant i'r
drwg ; megis ac y dywedodd Christ,
A'r efrau yw plant y drwg : A'r ge-
lyn yr hwn a'u hauodd hwynt y diabol.
Gelyn yma a dwyllodd y dynion

^p 1 Pet. 5. 8.

^q Mat. 13. 38, 39.

cyntaf i bechu yn erbyn ewyllys Duw
ai orchymmynion : Ac efe fydd yn
gweithio ym-mhlant yr anufyddod, ac
yn dal pechaduriaid yn gaeth wrth ei
ewyllys, yn ei garcharau tywyll.

Ond mae Christ gwedi i'r Tad ei
ddanfon, 'A'i enoinio i efangylu i'r
rhai llariaidd, i rwymo y rhai yffig eu
calon, i gyhoeddi rhydd-did i'r caethi-
on, ac agoriad carchar i'r rhai fydd yn
rhwym. 'Satan a aeth allan i dwyllo y
cenhedloedd fydd ym-mhedair congl
ddaiar, Gog a Magog, iw casclu hwy
ynghyd i ryfel, rhif y rhai fydd fel
tywod y mor. 'Ond Christ a roddwyd
Yn oleuni 'r Cenhedloedd, ac yn je-
chydwriaeth hyd eithafoedd y ddaiar.
I agoryd llygaid y deillion, i ddwyn
allan y carcharwr o'r Carchar, a'r rhai
a eisteddant mewn tywyllwch, or car-
chardy. I gymmodi rhwng Duw a
dynion, i ddattod gweithredoedd dia-
fol, yr hwn a wnaeth y gwahanniaeth.

Dyma yr jechydwriaeth gyffredin a
bwrcafodd Christ, i holl ddynol ryw a'

^r Esay 61. 1. Luc. 4. 18. ^s Dat. 20. 8.

^t Esay 49. 6. Esay 42. 7.

werthfawr

Duw werthfawr waed ei hun ; a'r help a
 d yn roddes efe iddynt, pryd i'r addawodd
 l, ac ef y cai had y wraig figo pen y farph.
 th ei Ac fel y daeth y clwyf marwol, trwy
 ad ei bechod ac anufydd-dod Adda, ac a re-
 u i'r dodd dros y cwbl, ac i bob cwrr o'r
 g eu byd : Felly trwy Grift ai aberth, yr
 ethi hwn a ordeiniwyd i farw e'r dechreuad
 d yn y greadigaeth, hwn yw 'r ymddiffyn
 llo y fydd gwedi ei roddi i ganlyn y clwyf
 ngl y cyn belled ac y mae gwedi myned.

I'r Duw Tragwyddol, yr hwn y mae
 hwy ei drugareddau yn rhagori ar ei holl
 d fel weithredoedd, y byddo parch ac ufydd-
 wyd, dod, anrhydedd, a gogoniant, yr hwn
 n je fydd yn deilwng byth ac yn ddi-
 laiar ddiwedd.

Mae caingc arall o'r un athrawiaeth,
 lwyn lle maent yn dywedyd, y rhai a gaffo
 rhai unwaith ras gan Dduw, mae yn am-
 car- mhossibl iddynt byth gwympo oddiwrth
 w a y gras, na cholli eu hiechydwrriaeth.

Mae hyn hefyd yn wrthnebol i'r scry-
 eth. thyrau a henwyd o'r blaen, lle i'r ydis
 lin yn dywedyd yn helaeth, Mai pan ddy-
 w a' chwelo y cyfiawn oddiwrth ei gyfi-
 . 8. awnder a gwneuthur anwiredd, ni chofir
 afaw ei gyfiawnder mwyach iddo ; ond am y

pechod a wnaeth, efe a fydd marw.
 "Hefyd mai Christ ei hun yn dywedyd
 mai efe, ydyw 'r wir win-wyddden, a'i
 Dad yw 'r llafurwr. Pob cangen ynddo
 ef heb ddwyn ffrwyth, y mae 'r Tad
 yn ei thynnu ymmaith. Ac medd
 Christ, Onid erys un ynosi, efe a da-
 flwyd allan megis cangen, ac a wywodd,
 ac y maent yn eu casclu hwynt, ac yn
 eu bwrw yn tan, a hwy a loscir. Felly
 mae yn bosibl i ganghenau, a fyddo
 unwaith gwedi eu himpio yn y win-
 wydden gael eu torri ymaith, o herwydd
 an-ffyddlondeb.

Mae hyn hefyd yn wir cyfattebol a
 geiriau 'r Apostol, pryd i'r oedd ef yn
 scrifennu at y rheini yr oedd ef yn eu
 cyfri yn etholedigion ; ai bod gwedi eu
 himpio yn y wir win-wyddden : Mae efe
 yn eu rhybuddio, gan ddiwedyd. * Gwel
 am hynny, ddaioni a thofter Duw, sef
 i'r rhai a gwmpasant, tofter ; eithr
 daioni i ti, os arhosi yn ei ddaioni ef :
 os amgen, torrir ditheu hefyd ymmaith.

Mae hyn yn rhedeg yn gyflon gyd'a
 ffrwd yr scrhythrau, i rybuddio 'r Chri-

* John 15. 1.

* Rhuf. 11. 22.

ffion i ymgadw a'r ei wiliadwriaeth, rhag mewn un modd, megis ac y twyllodd y farph Efa, iddo ynteu gael ei dwyllo ; canys mae 'r un *Apostol yn dywedyd am y rhai a oleuwyd unwaith, ac a brofasant y rhodd nefol, ac a wnaethbwyd yn gyfrannogion or Yspryd glan, ac a brofasant ddaionus air Duw, a nerthoedd y byd a Ddaw. Pan syrthieu y'r rhain drachefn, fod yn amhosibl iddynt adnewyddu edifeirwch, am eu bod yn ail groeshoelio, iddynt eu hunain Fab Duw.

Am hynny mae efe yn annog y Sainc ymhlith y Galatiaid, gan ddywedyd, y Sefwch gan hynny yn y rhydd-did a'r hon y rhyddhaodd Christ ni, ac na ddalier chwi drachefn dan iau caethiwed. Ac i mae yr Apostol ^z Petr yn tyftio yn helaeth i'r un pwrpas. Ni welaf fi mor gymmaint achos i gasclu llawer o scrythyrau, i wirio fod yn bosibl i ddynion lithro a chwympo oddiwrth gyflwr gras ; a chwedi eu golchi, ymdreiglo yn y dom : Yn gymmaint na's gwn i pa le y

* Heb. 6. 4, &c. Pen. 10. 26. y Gal. 5. 1.

^z Pet. 2. 20, 21, 22.

mae 'r un scrythur yn dywedyd, neu yn gwirio, ei fod yn amhosibl ; canys fe a gwmpodd rhai o'r ^a Angelion gan adel eu trigfannau ; fe a gwmpodd Adda, ac fe a fyrthiodd miloedd o'r pererinion i faglau Satan, gwedi iddynt gael adnabyddiaeth o Yspryd Duw i'w harwain ai goleuo.

Mae hyn yn annogaeth i holl weision Duw, i fod yn ofalus, yn ffyddlon, ac yn wiliadwrus, rhag pan ddel eu Harglwydd, iddo eu cael yn cyfscu, a'r gwaith heb ei wneuthur.

Yr Wythfed BENNOD.

Ymberthynas Erlidigaethau.

MEWN gwirionedd, mawr yw dirgelwch anwiredd yr hwn a weithiodd, ac fydd yn gweithio, yn nhywyllwch calonnau dynion ymhob oes o'r byd, yr hen Satan yr Yspryd cyfrwys, tywyll, yr hwnsydd yn gweithio yn y nos, ac yn troi y gwinllanno-

^a Pet. 2. 4.

Jud. 1. 6.

edd y rhai a blannodd Duw, i ddwyn
grawn gwylltion : Ac efe a ddechreu-
odd weithio yn yr Eglwys yn foreu
o'r Gristianogaeth, gan ymddangos yn
Angel goleuni : Ac fel ac yr oedd
Christ yn danfon Apostolion, yr oedd
Satan yntef yn danfon Apostolion, y
rhai oedd yn ymrithio yn Apostolion i
Grist, ac yn weinidogion cyfiawnder :
etto er hynny yr oedd Duw yn carrio ei
waith yn y blaen ; a'r wir Eglwys, ai
gweinidogion oedd yn llwyddo, a'r
Christianogion yn amlhau, am hynny y
diafol, a lidiodd, ac a ymddangosodd
eilwaith yn ei liw ei hunan, yn llew
diniuriol, ac a aeth i mewn i galon
Nero l erlid, ac i garcharu, i ladd, i
losgi ac i labyddio, wyn a defaid, Christ.

Ac er hynny yr oedd gwaed y Chri-
tianogion yn had i'r Eglwys, er mer-
thyru llawer etto i'r oedd y Christian-
ogion yn amlhau. Felly efe a ganly-
nodd, ddeg o erlidigaethau tyrmion ar
y Christianogion tan yr Ymmerodron
Paganaidd Rhufain, er hynny yr oedd-
ynt yn amlhau.

Ond y ffordd i'r oedd Satan yn gorch-
fygu fwyaf, oedd trwy oeri 'r carriad, a

gadel i ddynion derbyn y broffess
 Grist a Christianogaeth ; ac o oes
 oes tywyllwch yn tewhau, anwired
 yn amlhau, ymbleidiau ac ymrysonnau
 yn dyfod i mewn : llai o'r Yspryd ac
 o'r Gras, ac o'r ysprydoliaeth nefol
 Ond gosod i fynu fwy fwy o ordeinia-
 dau, a defodau ; a rhoddi fwy fwy o
 bwys arnynt, ac yno syrthio allan ou
 plegid, pa fodd yw harfer au trefnu, y
 naill a fynnu y naill ffordd, ar llail
 ffordd arall, yno torri allan yn ffyrch
 ac yn ganghennau, yn amryw Schismau
 ac impinniwnau, herisiau dynistriol, ym-
 ladd, a thywallt gwaed eu gilydd yn
 erlid ac yn lladd Christianogion yng-
 hylch eu crefydd.

Dyma Satan gwedi cael yr orucha-
 fiaeth trwy wneuthur Christianogaeth yn
 dywyllwch ac yn anialwch, a'r Eglwys
 yn gau Eglwys, sef yn Buttain, i eistedd
 mewn awdurdod, a'r bobloedd, a thor-
 feydd, a chenhedloedd, ac jeithoedd.
 Hi a gasodd eistedd hefyd ar y bwyfifi
 yr hwn oedd yn bennau ac yn gyrn, sef
 y gallu daiarol, yr hwn oedd elyn i'r
 wir Eglwys ; ^b A'r wraig oedd wedi ei

dilladu a phorphor ac yscarlad, ac wedi ei gwychu ag aur ac a main gwerthfawr a pherlau, a chanddi gwppan aur yn ei llaw, yn llawn o ffeidd-dra ac aflendid ei phutteindra. Dyma fel i'r oedd y Buttain wedi ymdrwissio a defodau a thraddodiadau allanol, ac ordeiniadau Eglwyfig, gan ymrithio yn ogoneddus yngolwg y bobloedd y rhai i'r oedd hi yn eistedd arnynt, ac yn eu twyllo, gan ddal y gwppan aur, sef proffess o Gristianogaeth, a phob gau ymddangosiad, twyll a rhagrith, ond pob bydreddi o'r tu fewn : er hynny efe a welodd Joan, ar ei thalcen ; henw wedi ei scrifennu, dirgelwch ' Babylon fawr, Mam Putteiniaid, a ffeidd-dra 'r ddaiar. Efe a welod hefyd y wraig yn feddw gan waed y Sainct, a chan waed merthyron Jesu, ac efe a ryfeddodd a rhyfeddod Mawr.

Yr Yspryd gelynol yr hwn oedd yn y Paganiaid yn erlid Christ a'i Eglwys, gwedi myned i mewn i'r bobl, y rhai oedd yn dal proffess e Gristianogaeth. Felly y daeth Eglwys Rufain yn waedlyd ac yn erlidgar i ladd, i losci ac i

' Dat. 17. 5, 6.

ferthyru

ferthyru y rhai a ddanfonaau yr Arglwydd attynt, neu a gyfodau, ef yn eu plith, i ddwyn tyftiolaeth yn erbyn eu llygredigaeth ai drwg fucheddau, a'r coel grefyddau yn eu mysc hwynt.

Gwedi iddynt fel hyn ymadel a'r gwirionedd, a cholli y golwg a'r Grift, yr hwn, yn y wir Eglwys, oedd yn ben, ac yn llywodraethwr yn ei Sainct ai ddilynwyr, Yna y gosodasant Efcob Rufain i fod yn ben i'r gau Eglwys; ac wedi hynny nid y peth a ddywedau Christ oedd i gymmeryd sylw o hono, ond y peth a ddywedau y Pab a'r Eglwys. Arglwydd y cynhaiaf a ddywedodd wrth ei weision, peidiwch athynnu yr efrau, gadewch iddynt gydytyfu a'r gwenith hyd amser y cynhaiaf: Ond y Pab a'r Buttain y rhai fydd yn galw'r gwenith (sef plant y gras) yn efrau, a ddywedant tynnwch hwn i gid; ac felly Satan a fynneu ddiwreiddio y gwirionedd a chrefydd bur allan o blith dynion. Yspryd tywyll, llidiog, ymddialgar, anghristianogol, ydyw Yspryd erlidigaeth, ymha ddynn bynnag, neu ymha bobl bynnag y byddo yn ymddangos, gelyn y gwirionedd ydyw'r
natur

natur filain, felldigedig, a ddechreuodd
ymddangos yn amser Cain; a'r Ddinas
fawr hono sef Babylon a ddechreuodd
osod ei sylfeini ynghalonnau dynion yn
forau o'r greadigaeth; canys fe a ddy-
wedpwyd am dani, Mae ynddi hi y
caed gwaed prophwydi a Sainct, a
phawb a'r a laddwydd a'r a ddaiar.

Felly yr Yspryd a'r Natur ddrwg, a
fy yr achos i ladd y Prophwydi ac i
erlid y bobl dduwiol ymhob oes; canys
i'r oedd, ac y mae gelyniaeth yn yr
Yspryd farphedd yn erbyn Christ, ac
yn erbyn ei Sainct ef: Felly yr oedd yr
Arglwydd yn danfon ei gennadon, fel
wyn, ym-mysc bleiddiaid, i gael eu
herlid au dwyn ger bron brawdleoedd
yw lladd, yw merthyru, er mwyn ei
enw ef, yr hwn i'r oedd y byd yn ei
gafau.

Gan hynny yr hen ddiadol, gelyn pob
daioni, fydd yn cynhyrfu ei weision i
erlid y rhai diniweid, ac mae yn per-
thyn i erlidiwr gael dau beth iw gy-
mhwyso at erlidigaeth, cael mwgwd y
fagddu a'r eu lygaid, fel na's gwelo pa
beth y mae ef yn ei wneuthur. Canys
efe a ddywedodd Christ wrth ei Discy-
blion

blion, ^a Hwyl a'ch bwriant allon o'r
Synagogau ; ac y mae'r awr yn dyfod
y tybia, pwy bynnag ach lladdo ; ei fod
yn gwneuthur gwafanaeth i Dduw. Mae
yn perthynu iddo hefyd, gael ferio ei
gydwybod a haiarn poeth, rhag iddi
ddolurio, a gwaedu wrth ladd ac arte-
ithio yr wyn, a'r rhai diniweid.

Ond yn y dallineb yma a'r creulon-
deb, y bydd yr erlidwyr yn ymgyngh-
ori ynghyd, Deuwn ni wyn a defaid
Christ, gadewch i ni ladd y bleiddiaid.
Pa le y clywsom ni fod y defaid yn
lladd y bleiddiaid ? Nid oes yr un Scry-
thur, na dim Siamplau, nag un rheswm
a ddywed i ni'r fath beth : Ond mae'r
erlidwyr yn eu dangos eu hunain yn
fleiddiaid, a'r rhai y byddont hwyl yn eu
herlid, yn Ferthyron Jesu.

Felly dallineb a'c anwybodaeth, creu-
londeb, llid, cynfigen a chafineb i bob
daioni, a fydd yn eistedd yn farnwyr
ymrawd-leoedd Babylon, pryd y byddo
dilynwyr Jesu, yn cael eu barnu i ddi-
oddef dros ei enw ef, ac yn y llysoedd
yma, ni wiw l neb ofyn, pa ddrwg a

ynaeth y perererin, ond ymaith a'r cy-
 ryw un, croger, llofcer, croes-hoelier,
 croes-hoelier ef. * Dyma 'r triniad a
 afodd Christ ei hunan, Blaenor y mer-
 ayron, yn y frawd-le Fabyloaidd.
 Si bu gwiw i Pilat yn ei lys ei hunan,
 dadleu dros yr Jesu; eu hachwyn
 wynt yn ei erbyn ef, oedd, ei fod ef
 yn gwyrdroi 'r bobl, ac yn dyscu trwy
 oll Judea: Am hynny, hwy a fyn-
 ent ei groes-hoelio. Ond Pilat a ddy-
 wedodd, Nid wyfi yn cael dim bai a'r
 dyn hwn, Efe a ddadleuodd drachefn,
 fod ef wedi ei holi ef; a Herod
 wedi i holi ef; ac na chawsent ddim
 ai ynddo, na dim yn haeddu marwo-
 eth; am hynny efe ai ceryddei ef, ac
 gollyngei ymmaith. Yno yr holl
 awa a leasant a'r unwaith, gan ddy-
 wedyd, bwrw hwn ymmaith, a gollwng
 ni Barrabas yn rhydd: yr hwn oedd
 yn rhwym am lofruddiaeth. Am hynny
 Pilat a ddywedodd wrthynt drachefn,
 an ewyllysio gollwng yr Jesu yn rhydd.
 Ith hwy a leasant arno, gan ddywe-
 d, Croes-hoelia, croes-hoelia ef. Ond

* Luc. 23. 2, 5. 21.

Pilat a ddadleuodd, gan ddywedyd Canys pa ddrwg a wnaeth efe ? N Chafais i ddim achos marwolaeth ynddo, am hynny mi ai ceryddaf ef, ac a'i go llyng af yn rhydd. Hwyrthau a fuan daerion a llefau uchel gan ddeifyfu e groes-hoelio ef : a'u llefau hwynt a' Archoffeiriaid a orfuant.

Dyma 'r triniad a gafodd y Meistr yr hwn a dorrodd y brisc iw Sainc a Ferthyron, gan ddangos iddynt siamplau nefol, efengylaidd, pa fodd iw ddilid ef trwy erlidigaeth, gan ddangos e athrawiaeth ai natur bur yn ei ddiodde faint, yr hwn a ddywedodd, Cerwch eich gelynion, bendithiwch y rhai a'ch melldithiant : Gwnewch dda i'r saw a'ch casant, a gweddiwch tros y rhai a wnel niwed i chwi, ac a'ch erlidiant.

Felly pan arweiniwyd ef iw groe hoelio, a'r gelynion creulon yn cure hoelion drwy ei gnawd ef, efe a doftu riodd wrth ynt. Dymma 'r Natur nefol yr hon fydd yn yr oen, a'r Yfpryd efengylaidd, yr hwn i mae efe yn e gyfrannu iw ddilynwyr yn eu ddio ddefiadau. Yna efe a weddiodd dro stynt, gan ddywedyd, O Dad, madder iddynt

iddynt : Canys ni wyddant pa beth y
maent yn ei wneuthur. A'r un cyntaf
a ddilynodd ei Feistr mewn merthyrdod,
oedd Stephan, yr hwn oedd gwedi der-
byn o'r un Yspryd, Gras a rhinwedd,
iw gymhwyso i oddef am ei dystioleth,
pryd i'r oedd y dynion yn filain, ac yn
gythreulic, yn ei guro ef a meini, iw
farwolaeth, ^f Efe a oftyngodd ar ei lini-
au, ac a lefodd a llef uchel, Arglwydd,
na ddod y pechod hyn yn eu herbyn.
Dymma 'r Natur Efengylaidd, druga-
rog, faddeugar, yr hon nid iw yn casau
neb, yn cynfigennu wrth neb, nag yn
chwennych drygu neb, ond daioni pob
dyn. Tyftiolaeth cennadon Duw ym-
hob oes, oedd y gwirionedd ; ac am
ddywedyd y gwir, y byddent hwy yn
cael eu casau, au herlid.

Am ddywedyd y gwir y rhoddwyd
^g Michea yn y carchar-dy, iw fwydo a
bara cystudd, ac a dwfr blinder. Am
ddywedyd y gwir, y bwriwyd ^h Jeremi
i'r daiar-dy dyfn, Am ddywedyd y gwir
y cafodd dilynwyr Jesu eu casau, au

^f Acts 7. 60. ^g 1 Bren. 22. 27.

^h Jerem. 38. 6.

herlid gan yr Yspryd creulon ymhob oes o'r byd. Nid oedd wiw i'r Chrifftianogion yn y brif Eglwys, ddadleu eu di niweidrwydd o flaen y Paganiaid; nid oedd dim ond eu merthyru am dyftiolaeth Jesu, ac am na's addolent eu gau Dduwiau hwynt.

Nid oedd wiw i'r Protestaniaid ac amryw eraill, pryd y'r oeddynt yn adferu crefydd, ddadleu mou di-niweidrwyd yn llys Escobion Rhufain; na gofyn, Pa ddrwg a wnaethom ni? Ond am eu tyftiolaeth yn erbyn llygredigaeth, a choel-grefydd y Papiſtiaid; nid oedd dim ond eu difetha a phob dihenydd creulon.

Nid oedd wiw i'r Cwakeriaid yn lloegr Newydd, o flaen y frawd-lehonno, ofyn, Pa ddrwg a wnaethom? Pa gyfraith a dorrasom? Ond am eu dyfod hwy yno i ddwyn eu tyftiolaeth yn erbyn llygredigaeth, nid oedd dim ond eu crogi hwynt.

Felly ar yr un achos i'r oedd Chrifft, ai Brophwydi, ai Apostolion, ai holl gennadon, ymhob oes yn goddef, fef am eu tyftiolaeth i'r gwirionedd, yn hwn ni's gallei y byd moi dderbyn:

Canys

Canys nid oeddynt hwy yn llefaru a'r
 geiriau a ddyfscir gan ddoethineb ddynol,
 ond a ddyfscir gan yr Yspryd glan.
 Ond dysceidiaeth yr Yspryd glan, fydd
 allan o gymmeriad ymmyfc doethion y
 byd hwn ; canys ynfydrwydd ydyw yn
 eu golwg. Christ ydyw r' maen yr hwn
 a wrthododd yr adeiliad-wyr ymhob
 oes, fef doethion y byd hwn ; am hynny
 fe a gyfrifodd Duw ddoethineb y byd
 hwn, yn ynfydrwydd ; am eu bod yn
 derchafu doethineb a dysceidiaeth ddy-
 nol, o flaen yr un ysprydol : Ac am eu
 bod yn gwrthod y maen gwerthfawr,
 craig yr oesoedd, ffynnon y dwfr byw,
 ac yn ei gasau ef, ai gennadon, ai
 gennadwri : Beth gan hynny ydyw 'r
 gennadwri, y mae Christ ai gennadon
 yn ei hadroedd ymhlith plant y byd
 hwn, i beri iddynt ddigio a llidio
 wrthynt, ond efengyl yr jechydwriaeth,
 fef galw dynion oddiwrth Satan at
 Grist, o deyrnas y tywyllwch i deyrnas
 Mab Duw, ac iw oleini ef : maent
 hefyd yn galw allan o Fâbylon bobl yr
 Arglwydd, fel na byddont gydgyfran-

¹ 1 Cor. 2. 13.

P 2

nogion

nogion oi phechodau hi, ac na dder-
 bynniont oi phlaau hi, gan alw pawb
 i'r dyfroedd, ac i brynnu gwin a llaeth
 heb arian ac heb werth ; yn erbyn hyn
 mae Satan yn cyffroi rhag colli ei ddei-
 liaid, ac yn cynhyrfu trigolion y ddaiar
 y rhai a feddwasant gan win putteindra
 y ddinas fawr ; hefyd ei marchnatta-
 wyr, rhag colli eu helw, ai gwyr
 mawrion y rhai a fuant fyw yn foethus
 ynddi, gan borthi eu trachwantau, hwy
 a gyttunant i ryfela yn erbyn yr Oen,
 ac yn erbyn ei Sainc ef ; ond arfau
 milwriaeth gweision i Grift, nid ydynt
 gnawdol, ond ysprydol, ac yn yr Yspryd
 addfwyn, gwedi iddynt adnabod ofn
 Duw, maent yn ^k perfwadio, eraill gan
 eu cynghori mewn cariad ac ewylllys da
 iw cyrph au heneidiau, gan ddymuno
 arnynt eu cymmod a Duw ; gan ddan-
 gos iddynt ymarweddiad a fiamplau da,
 ymmynedd, a dioddefgarwch tua'g at
 eu hynnill, fel y dywedodd yr Apostol
 Jaco, ¹ Pwy fydd wr doeth a deallus
 yn eich plith dangosod drwy ymarwed-
 diad da, ei weithredoedd mewn mw-

^k 2 Cor. 5. 11. ¹ Jac. 3. 13, 14, 15, 16. 17.

yneidd-dra doethineb. Eithr od oes gennych genfigen chwerw, ac ymryson yn eich calon, na fyddwch ffrost-wyr, a chelwyddog yn erbyn y gwirionedd. Nid yw y doethineb hyn yn descyn oddi uchod ; ond daiarol, anianol, cythreulig yw. Canys lle mae cenfigen ac ymryson, yno y mae terfysc, a phob gweithred ddrwg. Eithr y doethineb fydd oddi uchod yn gyntaf, pur ydyw, wedi hynny heddychol, boneddigaidd, hawdd ei thrin, llawn trugaredd a ffrwythau da, di-duedd, a diragrith.

Dyma 'r ddoethineb a ynnill ar gallonnau dynion tua'c at eu troi at Dduw, nid eu gyrru drwy drais, a nerth braich ac arfau cnawdol. Mae yn bosibl ddi-gon i aelodau o'r wir Eglwys gael eu twyllo gan Satan, i ddal allan ryw byngciau cyfeilliorus, na's geill yr Eglwys oddef monynt.

Pa beth gan hynny a wneir i'r cyfryw rai ? Ond ar ol perŵadio a chynghori, onis gellir eu hynnill, eu troi o undeb yr Eglwys, ac yno eu gadel gyd'a 'r rhan arall o ddynol ryw, i sefyll neu i syrthio iw meistr eu hunain ; beth gan hynny, pan yw yr Eglwys mewn awdurdod,

durdod, a'r Penaithiaid a'r Swyddogion yn aelodau o honi, ai nid yw yn gyfreithlon, i'r Swyddogion arfer cerydd, megis pridwerth a charcharau tua'g at droi y rhai cyfeiliornus i'r ffordd ?

Mewn gwirionedd nid erlidigaeth, fef eu yspeilio, au carcharu, a ddaw byth a dynion i garu crefydd y rhai a fyddo yn eu herlid ; ond mae hynny yn rhoddi y fantais iddynt, yw siccrhau, au cryf-hau yn eu ffordd, au cyfri eu hunain yn goddef erlid er mwyn Christ, au cydwybod ; gan edrych ar eu herlidwyr, eu bod yn greulon, ac yn anhrugarog : Canys peth creulon ydyw erlidigaeth, yngolwg pawb ac fydd yn goddef dano, ond mae yn naturiol, ac yn digwydd yn rhy gyffredin ymblith proffesiwyr Cred, pan elont i fewn awdurdod, i gyfodi erlid yn erbyn y rhai a fyddo heb allu uno a hwynt mewn crefydd ; mae hyn hefyd yn groes i Natur Christ, ac yw orchymmynion, yw gyfraith ef, ai deyrnas nefol, yr hon nid yw o'r byd hwn, ac nid yw ei weision ef i ryfela am dani ac arfau cnawdol, megis ac y gwelir yn ei athrawiaeth, pryd i'r oedd trei y Samariaid

wedi

wedi gwrthod derbyn Christ, ^m Ei Ddiscyblion ef Jaco ac Joan, pan welfant, a ddywedafant, Arglwydd, a fynnei di ddywedyd a honom, am ddyfod tan i lawr o'r nef, a'i difa hwynt, megis y gwnaeth Elias? Ond efe a drodd ac a'u ceryddodd hwynt, ac a ddywedodd, ni wyddoch o ba Yspryd yr ydych chiwi. Canys ni ddaeth Mab y dyn, i ddestrywio Eneidiau dynion, ond iw cadw.

Gwelwn belled oddiwrth yr Jesu, oedd dychwelyd dim ymddial, er bod gallu yn ei law ef; ai fod ef yn ceryddu yr Yspryd hwnnw yn ei Ddiscyblion, ac yn ei lwyr amherchennogi, fel peth gwrthnebol iw Natur ef, ai deyrnas, ai Efengyl: A chanfod yn anghyfreithlon ac yn wrthwynebol i ffordd Christ, alw am dan o'r nefoedd, i ddifetha y rhai ni fynnent dderbyn mo hono ef: Pa faint mwy anghyfreithlon ydyw cynneu tan ar y ddaiar i ddifa y rhai a fyddo yn credu ynddo, oblegid na's gallant, o ran cydwybod, wnio moi crefydd yn gymmwys wrth lewis y Swyddogion, a chredu, a dywedyd pob peth fel nhwy-

▪ Luc. 9. 54, 55, 56.

thau

thau ? Ac os rhaid i bobl ddilyn crefydd y rhai a fyddo mewn awdurdod ? Ofer iddynt chwilio yr Scrythyrau, a cheisio profi beth fydd dda i'r diben tua'c at ei ddilyn ; canys mae yn rhaid iddynt gymmeryd crefydd y Swyddogion, neu ymadel a'r wlad, neu ymroi i farw dros eu crefydd.

Mae 'r erlidwyr wrth erlid, a dadleu dros eu gwaith, yn cyfiawnhau yr holl erlidwyr creulon, a melldigedig, ymhob oesoedd, oedd yn erlid pobl Dduw ; ond mae yn bosibl, hwy a ddywedant, rhai drwg oedd y rheini gynt, a'r rhai da i'r oeddynt hwy yn eu herlid, ond nid felly y mae y pryd hyn, ond nyni ydyw 'r bobl dduwiol fydd yn y ffordd, ac yr ydym ni yn ceisio troi y rhai cyfeiliornus i'r iawn, ac i ddychwelyd attom ni.

Ond dyma 'r ddadl ar escus oedd gan yr holl erlidwyr yn yr oesoedd gynt, geisio eu hefcusodi, au cyscodi eu hunain, a chyfiawnhau eu hachos ? Wrth hynny gan fod erlid-wyr pob oes, o'r un lais, pa faint mwy o wirionedd, fydd yn yr escusion yma yngenau 'r erlidwyr diweddar, mwy na rhai cyn-
nar ?

nar? Ofer iddynt ddywedyd, nyni ydyw
 'r wyn, erlidwin a'r ol y bleiddiaid,
 oblegid hyd yn hyn o'r byd, yr wyn a
 gafodd ddiodef, fel y dywedodd yr
 Apostol, Pawb a'r fydd yn ewyllysio byw
 yn dduwiol yn Ghrift Jesu, a erlidir.

Pan fyddo 'r gwir Gristion wedi llwyr
 fwriadu cadw gorchymmynion Christ,
 a'r Swyddogion yn gorchymmyn yn y
 gwrthwyneb, mae 'n rhaid i'r ffyddlon
 oddef tros ei grefydd, doed a ddelo, a
 dywedyd fel ⁿ Petr ac Joan, A'i cyfiawn
 yw, ger bron Duw, wrando arnoch
 chwi, yn hytrach nag a'r Dduw? Ber-
 nwch chwi.

Mae 'r oesoedd diweddaf hyn, yn
 gwirio 'r un pethau; gwrthyn ydyw
 adrodd gymmaint a ddiodefodd y bobl
 a elwir Cwaceriaid yn Lloegr, ac mewn
 lleoedd eraill, a'am nas gallent dyngu
 er mwyn cadw gorchymmyn Christ, yr
 hwn a ddywedodd, Na thwng ddim;
 ond hwynt hwy a ddywedent tyngwch;
 ond mae Christ gwedi rhoddi 'r gor-
 chymmyn allan mor eglur a chyflawn,
 Na ddichon holl blant Adda lygredig

ⁿ Actan. 4. 19.

moi

moi ddiddymmu, pryd i'r oedd Christ yn dangos y rhagoriaeth, oedd rhwng ei gyfraith ef ei hunan, (sef cyfraith y cyfammod newydd) a chyfraith Moses, Ebr ef, ° Clywsoch ddywedyd gan y rhai gynt, Na thwng anudon : eithr tal dy lwon i'r Arglwydd. Ond yr ydwyfi yn dywedyd wrthych chwi, Na thwng ddim. Dyma ef yn y lle cyntaf, yn gorafyn tyngu i'r Arglwydd, yr hyn oedd, dan yr hen gyfraith, yn orchymynedig : Hefyd Nag i'r Nef, canys gorfeddfa Duw ydyw : Nac i'r ddaear, canys troedd-faingc ei draed ef ydyw, nac i Jerusalem, canys dinas y brenin mawr ydyw. Ac na thwng i'th ben, am na elli wneuthur un blewyn yn wynn neu yn ddu. Eithr bydded eich ymadroedd chwi, Ie, Ie ; Nag'e, Nag'e : Oblegid beth b nnag fydd tros ben hyn, o'r drwg y mae. Gwelwn fod Christ yma wedi gorafun pob math a'r lwon, ac hefyd gorchymmyn, Na thwng ddim.

Ond mae llawer o'r rhai fydd yn cymmeryd arnynt fod yn Gristianogion

• Mat. 5. 33, 34.

da, yn yr oesoedd hyn, heb weled mor anghenrhaid, am gadw gorchymmyn Christ ; am hynny hwy a ymdrechant i gasclu llawer o resymau, i geisio taflu i lawr, a diddymmu gorchymmyn, ac athrawiaeth Jesu : Ond pan fwyaf a gasclo 'r dyn doeth yn ei olwg ei hun, o ddadl, ac o resymau, i wrth sefyll Christ, mwyaf y mae 'r dyn yn ei wneuthur ei hun, yn elyn ac yn wrthwynebwyr iddo ; canys efe ydyw Awdwr y cyfammmod newydd, a'r gwir ofodwr cyfraith ; a'r Prophwyd mawr, yr hwn y mae pob un i wrando arno, tan boen eu torri ymaith : I ba le i'r eiff y dyn gan hynny, i hela, neu i gasclu dadl i sefyll dros ei waith yn tyngu ? Os eiff ef i gyfraith Moses, mae Christ wedi newid honno, nid oes i ti ddim yno, o ni's mynni fod yn Iddew.

Ond o's deui di i chwilio 'r Testament Newydd, tydi a gei weled yno fod yr Apostol Jaco, o'r un lais ai Feistr, gan ei rododi yr orchymmyn eglur, na byddeu iddynt dyngu, gan ddywedyd, ^p Eithr o flaen pob peth, fy

mrodyr, Na thyngwch, nac i'r nef, nac i'r ddaiar, nac un llw arall : Eithr bydded eich ie chwi yn ie, ach nag'e yn nag'e, fel na fyrthioch i farnedigaeth.

Gwelwn ymma 'r ddwy dystiolaeth hyn o eiddo Christ ai Apostol, yn cydreddeg mor gyffon, yn cau allan bob math a'r lwfon ; yr oedd yr Apostol ymma hefyd yn ei orchymmyn o flaen pob peth, oblegid iddo ddyfod oddiwrth ei Feistr mawr ef, sef Arglwydd yr Arglwyddi, a Brenin y Brenhinedd ; ac hefyd dan y fath berygl, rhag iddynt fyrthio i farnedigaeth.

Ond mae 'r bobl yn ceisio dal allan, na ddarfu i Grist, n'ar Apostol gorafyn tyngu o flaen swyddogion, mewn ffordd o fod yn dystion ar achefion. Ond mewn gwirionedd, mae 'r dystiolaethau yma o eiddo Christ ai Apostol, gwedi eu gweithio yn fodrwy mor gyfangadarn, nad oes dim lle i amser, nac achos i dorri i mewn iddi.

Ond beth, pan alwer y cyfryw rai fydd am gadw 'r gorchymmyn ymma, i ddyfod o flaen Swyddogion yn dystion a'r ryw achos, pa beth a ddywedant ? Onid ydyw Christ wedi dywedyd iddynt,

id dynt, a rhoddi 'r gair yn eu genau ?
 Sef, Eithr bydded eich ymadrodd chwi,
 ie, ie, nag'e, nag'e : Oblegid beth
 bynnag fydd tros ben hyn, o'r drwg y
 mae. A'r Apostol hefyd, Bydded eich
 ie chwi yn ie, a'ch nag'e yn nag'e, fel
 na syrthioch i farnedigaeth. Ond mewn
 gwirionedd, mawr ydyw 'r rhagoriaeth
 fydd rhwng llais yr Apostol, a llais y
 byd presennol, lle y mae ef yn dywe-
 dyd, O flaen pob peth, Na thyngwch
 ddim.

Hwythau a ddywedant, o flaen pob
 peth, mae yn rhaid i chwi dyngu. Ni
 chaniadhant hwy neb yn weinidog yn
 yr Eglwys, heb iddo yn gyntaf dyngu,
 I dorgorchymmyn Christ, megis ped
 faent yn barnu, Nad yw dyn yn gym-
 mwys i wasanaeth yn y byd, heb iddo
 yn gyntaf dyngu.

Ond ni byddeu ond gweddol i'r bobl
 fydd yn cyfaddef Christ, onid allent
 beidio a thyngu, adel llonydd i'r rhai a
 fo yn chwennych peidio, o ran cadw 'r
 gorchymmyn. Dad tragwyddol, Ar-
 glwydd nef a daiar, Goleua di a'r blant
 dynion ; tyn hwy allan o Babylon y
 ddinas dywyll, lle mae 'r llid ar gynfi-
 gen,

gen, y balchder a'r ymryson, a'r ymddial, a'r rhyfeloedd, a'r tywallt gwaed; fymmyd hwynt i Jerusalem newydd, lle y mae'r Goleuni, lle mae'r cariad, lle mae Tangnheddyf, Undeb, Heddwch, Cymdeithas au gilydd, ac a'r Tad a'r Oen, ymhlith yr holl Ddinasyddion.

Y Nawfed B E N N O D.

Ymberthynas Angbrist, Dymchweliad Babylon, y Bwystfil a'r gau Brophwyd.

Y Gennadwri yr hon yr oedd gweision Duw gwedi ei derbyn ganddo ef, ac yn ei hadrodd i eraill, Mai goleuni ydyw Duw, ac ynddo ef nid oes dim tywyllwch; a'r gwaith i'r oedd Duw yn eu gosod hwy arno oedd, Troi dynion o'r tywyllwch i'r goleuni, a feddiant Satan at Dduw, sef o'r deyrnas dywyll, lle y mae diafol, yr Yspryd tywyll, yn rheoli, i'r deyrnas oleu yr hon y mae'r Arglwydd Dduw yn oleuni iddi; ac i'r Ddinas honno, yr hon

hon ¹ nid rhaid iddi wrth yr haul na'r
lleuad i oleuo ynddi : Canys gogoniant
Duw ai goleuodd, ai goleuni hi ydyw
yr Oen. A chenhedloed y rhai cadwe-
dig a rodiant yn ei goleuni hi. ² Ni
bydd yr haul it mwyach yn oleuni y
dydd, a'r lleuadd ni oleua yn llewyrch
i ti : Eithr yr Arglwydd a fydd i ti
yn oleuni tragwyddol, a'th Dduw yn
ogoniant it. Dyma orchwyl y gwir
Apostolion, sef galw pobl at Dduw, yr
hwn fydd oleuni, gwedi goleuo pob dyn,
ai galw hwy at Grist, yr hwn yw
goleuui 'r bywyd ; a'r goleuni yma
(yr hwn ydyw y Tad a'r Mab) a oleu-
odd bob dyn a'r a ddaeth i'r byd : ³ A
hon yw 'r ddamnedigaeth, ddyfod go-
leuni i'r byd, a charu o ddynion y
tywyllwch yn fwy na'r golenni : Canys
yr oedd eu gweithredoedd hwy yn
ddrwg. O herwydd pob un a'r fydd
yn gwneuthur drwg, fydd yn casau y
goleuni, ac nid yw yn dyfod i'r go-
leuni, fel nad argyoedder ei weithre-
doedd ef. Ond yr hwn fydd yn gw-

¹ Dat. 21. 23, 24.² Esay 60. 19.³ Jo. 3. 19.

neuthur gwirionedd, fydd yn dyfod i'r goleuni, fel yr eglurhaer ei weithred-oedd ef, mai yn Nuw y gwnaed hwynt.

Felly y rhai fydd yn casau 'r goleuni ynddynt eu hunain, maent yn casau Duw, am ei fod yn eu hargyoeddi am eu pechodau : Ac lle y maent yn caru 'r tywyllwch ynddynt eu hunain, y maent yn caru diafol, yr hwn fydd yn llefaru heddwch iddynt ; er iddynt rodio yn ol chwantau eu calonnau eu hunain.

Felly mae 'r gweinidogion y mae Duw a Chrïst yn eu danfon, yn cael eu casau gan y byd, am eu bod yn dywedyd yn erbyn drwg mewn dynion : Am hynny i'r oedd yr Jesu yn cyfuro ei Ddiscyblion, gan ddywedyd, ' Os yw 'r byd yn eich casau chwi, gwybyddwch gasau o honaw fyfi o'ch blaen chwi. Pe byddech o'r byd, y byd a garei 'r eiddo : Ond oblegid nad ydych o'r byd, eithr i mi eich dewis allan o'r, byd, an hynny mae 'r byd yn eich casau chwi.

Felly yn gymmaint ac nad oedd y byd yn gallu derbyn, na bodloni i'r

' Jo. 15. 18, 19.

cyfryw

cyfryw fath a'r weinidogion, a'r rhai i'r
 oedd Christ yn ei danfon ; am hynny
 oedd, ac i mae 'r byd, yn darparu
 ac yn cymhwyso gwienidogion iddynt
 eu hunain, wrth eu bodd eu hunain, y
 rhai a ddywedant yr hwn a fyddo yn eu
 bodloni ; felly hwy a bentyrrant iddynt
 eu hunain athrawon (gan fod eu clu-
 stiau yn merwino) y rhai a fyddo yn
 mawrhygu eu hwynebau hwynt er
 mwyn budd. Mae 'r byd yn cymhwy-
 so ei weinidogion drwy ei Yspryd ai
 ddoethineb : Ac fel y dywedodd Joan,
 " Hwylt-hwy o'r byd y maent : Am
 hynny y llefarant am y byd, a'r byd a
 wrendy arnynt. " Ac megis y clywsoch
 y daw Anghrist, yr awron hefyd y mae
 Anghristiau lawer, wrth yr hyn y gw-
 yddom mai yr awr ddiweddaf ydyw.
 Oddi wrthym ni yr aethant hwy allan,
 eithr nid oeddynt o honom ni, canys pe
 buasent o honom ni, hwy a arhofasent
 gyd'a ni : eithr hyn a fu fel yr eglurid
 nad ydynt hwy oll o honom ni.

Dymma 'r gau Brophwydi y rhai y
 dywedodd Christ am danynt, eu bod

° Joan. 4. 5.

° 1 Joan. 2. 18, 19.

hwy i ddyfod iw plith hwynt, yngwis-
coedd defaid, y rhai oedd yw gochelyd,
ac yw hadnabod wrth eu ffrwythau.
*A'r gau athrawon ymma a ymlyscasant
i mewn i'r Eglwys, yn nyddiau yr Apo-
stolion, y rhai oedd yn dwyn eu tyftio-
laethau yn eu herbyn hwynt, megis
ac y gwelir, 2 Cor. 11. 12, 13, 14, 15.
Judas 4. 8. 10, 11, 12, 16. 19. ac
amryw leoedd eraill : Felly llygrediga-
eth a dyfodd ymhlith dyscawdwyr yr
Eglwys, yr Escobion yn myned yn wyr
mawrion, i gael anrhydedd yn y byd ;
yna myned i gybyddu a'r ol parch a
blaenoriaeth. lleoedd uchel, ac awdur-
dod, ac Arglwyddiaeth dros yr Eglwys,
a thros y naill y llall : yna'r oedd yn
rhaid cael elw mawr a chyfoeth, yw
cynnal mewn anrhydedd : hefyd yr oedd
yn rhaid iddynt ddyfod yn yr ycolion,
raddau, jeithoedd e doethineb ddynol,
yw cymhwyso i fod yn weinidogion yn
yr Eglwys.

Felly drwy fod llygredigaeth ymma
yn prifio o oes i oes, fe a ofodwyd bar-
riau o flaen y rhai tlodion, an-llythren-

* Math. 17. 15.

nog

nog ac an-nyfcedig, yw cau allan, na byddeu iddynt ddim rhan yn y we-inidogaeth : Yna Yspryd Jesu ai lywodraeth a gaewyd allan o'r Eglwys, ond llywodraeth, a doethineb, ag anrhydedd ddynol, a ofodwyd i fynu yn ei le ef : rhyfygu awdurdod i wneuthur eu gweinidogion yn ol eu hewyllys, a'u ffordd eu hunain, a ficcrhau arnynt gyfoeth ac anrhydedd y byd hwn, yna yr oedd pob un i wynebu ar ol ei ffordd ei hunan, ac i edrych a'r ol ei elw, yn y cwr a'r lle, y byddei yr elw gwedi ei drefnu iddo. Dyna 'r fath wiliedyddion oedd yn y dyddiau gynt, y rhai ni wyddent ddim. ¹ Ie cwn gwangcus ydynt, ni chydabyddant, ai digon, a bugeliaid ydynt ni fedrant ddeall. Dyma 'r fath fugeiliaid i'r oedd Duw yn cyhoeddi gwae yn eu herbyn, Y rhai oedd yn eu porthi eu hunain, ac nid y praidd, gan ddywedyd, ² Y brasder a fwyttewch, a'r gwlan a wisfwch, y bras a leddwch, ond ni phorthwch y praidd. Ni chryfhasoch y rhai llefc, ac ni feddiginiaeth-
ofoch y glaf, ni rwymasoch y glaf, ni

¹ Esay 5th. 10, 11. ² Ezec. 34. 2, 3, 4.

rwymasoch y ddrylliedig y chwaith, a'r gyfeiliornus ni ddygasoch adref; a'r golledig ni cheifiasoch, eithr llywodraethasoch hwynt a thrais ac a chreulondeb. Yr un cwyn oedd trwy 'r Prophwyd Jeremi, yn erbyn Prophwydi Jerusalem, y rhai oedd yn cynorthwyo dwylo y rhai drygionis, fel na ddychwel neb oddi wrth ei ddrygioni. ^aY rhai a ddywedant wrth fy nirmygwyr, yr Arglwydd a ddywedodd, bydd i chwi heddwch; ac wrth bob un fydd yn rhodio wrth amcan ei galon ei hun, y dywedant, ni ddaw arnoch niwed. Ni hebringais i y Prophwydi hyn, etto hwy a redasant: Ni leferais wrthynt, er hynny hwy a brophwydasant. A phe safasant yn fy nghyngor, a phe traethasant fy ngeiriau i'm pobl: Yna y gwnaethent iddynt ddychwe!yd oi ffordd ddrwg; ac oddiwrth drygioni eu gw-eithredoedd. Y rhai a hudant fy mhobl a'i celywaddau, ac a'i gwagedd, a mi heb eu gyrru hwynt, ac heb orchym-myn iddynt: Am hynny ni wnant ddim lles i'r bobl hyn, medd yr Arglwydd.

^a Jer. 23. 17, 21, 22, 23.

Hefyd

Hefyd trwy Micah, ^b Fel hyn y dywed yr Arglwydd am y Prophwydi fydd yn cyfeiliorni fy mhobl, y rhai a frathant ai dannedd, ac a lefant, heddwch : A'r neb ni roddo yn eu pennau hwynt, darparant ryfel yn ei erbyn. Eu pen-naithiaid a roddant farn er gwobr, au au hofferiaid a ddyfiant er cyflog, a'r Prophwydi a ddewiniant, er arian : Etto wrth yr Arglwydd yr ymgynhaliant, gan ddywedydd ; onid yw 'r Arglwydd i'n plith ? Ni ddaw drwg arnom.

Ac mewn gwirionedd er bod gau athrawon yr amser diweddaf hyn, wedi cael eu gwychu a thlysfau 'r Buttain : a'c er iddynt ddal y gwppan aur, er hynny mae 'r un gwreiddin yn dwyn allan yr un ffrwythau : Ac fel ac y nododd Christ hwynt, ^c Bleiddiaid rheibus ydynt. Wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt. Felly 'r oedd yr Apostol Petr yn rhoddi yr un nodau, ar y gau athrawon ; yr oedd ef yn dywedyd am danynt, eu bod i ddyfod i blith y Christianogion, y rhai ^d mewn cybydd-dod a wnant farfandiaeth o ho-

^b Mic. 3. 5. 11. ^c Mat. 7. 15, 16.

^d 2 Pet. 2. 3. 14.

noch; barnedigaeth y rhai er ystalm, nid yw segur, au colledigaeth hwy nid yw yn heppian, A llygaid ganddynt yn llawn goddineb, ac heb fedru peidio a phecod: Yn llithio eneidiau anwadal, a chanddynt galon wedi ymgynnefino a chybydd-dra, plant y felldith: Wedi gadel y ffordd uniawn, hwy a aethant ar gyfeiliorn, gan ganlyn ffordd Balaam, yr hun a garodd wobr anghyfiawnder.

Yr Yspryd cybyddus yma, a ddaeth i mewn i galonnau rhai, yn Eglwys y Corinthiaid, yr hyn a barodd i'r Apostol Paul fod mor gaeth, na's gallei gymmeryd dim gan neb o honynt, i ateb ei angenrheidiau, rhag rhoi achlysur iddynt. * Fel ac y mae ef yn tyftio yn helaeth, fel y buasei ef mewn eisieu yn pregethu iddynt Efengyl Duw yn rhad. A'r gweinidogion cybyddus hynny a gyfrifodd ef, yn gau Apostolion, gweithwyr twyllodrus, wedi ymrithio yn Apostolion i Grist. Ac mewn gwirionedd mawr yw 'r rhagoriaeth fydd rhwng gweinidogaeth, a gweinidogion Christ, a gweinidogion a gweinidogaeth

* 2 Cor. 11, 9. 12, 13.

Anghrist, mae mor annhebyg ac ydyw dwfr a than, goleuni a thywyllwch. Yr oedd Christ yn galw ei Ddiscybillion, o wyr anllythrennog, ac yn ei cymhwyso trwy ei ras ai yspryddoliaeth. Ond mae yn rhaid i Anghrist gael yfcolheigion, ai cymhwyso a doethineb ddynol.

Yr oedd Christ yn cyfrannu iddynt yn rhad, oi ddonniau ysprydol, gan orchymmyn iddynt roddi yn rhad, fel y derbynniasent. Ond nid yw gweinidogion Anghrist yn cael yn rhad, mae yn boen a thrafel fawr iddynt, a thrael llawer o arian ; am hynny mae yn goftus i'r neb a dderbynnio oddiwrthynt. Yr oedd cennadon Duw yn galw pobl at Ghrift, ffynnon y dwfr byw, fel y byddau iddynt gael yfed o ddwfr y bywyd yn rhad, a phrynnu, gwin a llaeth, heb arian ac heb werth ; ond mae marchnattawyr Babylon, yn galw pawb i w sioppau hwynt, fel hyn, dewch at tom ni a phrynnwch, ac oni phrynnwch telwch, ac oni thelwch, Ni a ryfelwn a chwi : Ond yr oedd yr Apostol Paul yn dywedyd, ^f Arian, neu aur, neu wisc

^f Act. 20. 33, 34.

neb,

neb, ni chwennychais. Ie chwi a wyddoch eich hunain ddarfod i'r dwylo hyn wafanaethu i'm cyfraidiau i, ac i'r rhai oedd gyd'a mi. Ond y mae'r marchnadyddion ymma, yn ormod gwyr i weithio au dwylo, hwynt hwy a fynant arian neu aur, yd, gwlan, ac wyn, a rhan o bob cynnydd a fyddo yn eiddo'r bobl.

Yr oedd yr Apostol yn dywedyd, Anghenrhaid a osodwyd arnaf am bregethu yr Efengyl, ac i mae gwae i mi onis gwnaf. Ond nid oes ar y rhain ddim anghenrhaid am bregethu dim i neb, ond lle caffont y cyflog mwyaf. Nid oedd yr Apostol yn peri iddynt gredu dynion, ond Duw, gan ddywedyd, Neu a ydwyfi yn ceisio rhyngu bodd dynion? Canys pe rhyngwn fodd dynion etto, ni byddwn was i Ghrift. Ond mae y rhain am ryngu bodd dynion; am hynny nid ydynt weision Christ. Drachefn medd yr un Apostol, *Yr ydwyf yn yspysu i chwi, frodyr, am yr Efengyl a bregethwyd gennifi, nad yw hi ddynol. Canys nid gan

* Gal. 1. 10, 11, 12.

ddyn y derbynniais i hi, nac i'm dys-
fswyd : Eithr trwy ddatcuddiad Jesu
Ghrift. Ond y mae y rhain yn prege-
thu athrawiaeth (yr hon a alwant yn
Efengyl) wedi ei derbyn ai dyscu oddi-
wrth ddynion, ac nid trwy ddatcud-
diad Jesu Ghrift : Canys maent hwy
yn gwadu datcuddiad ysprydol, yn y
dyddiau hyn medd yr un Apostol,
Nyni a dderbynniasom, nid Yspryd y
byd, ond yr Ysprya fydd o Dduw. Y
rhai yr ydym yn eu llefaru hefyd, nid
ar geiriau a ddyscir gan ddoethineb
ddynol, ond a ddyscir gan yr Yspryd
glan.

Ond nid yw y rhain yn proffesu eu
bod gwedi derbyn Yspryd Duw, na'r
pethau y maent yn ei bregethu, wedi
ei rad-roddi iddynt hwy gan Dduw ;
na chwaith eu bod yn llefaru 'r geiriau
a ddyscir gan yr Yspryd glan, ond y
rhai a ddyscir gan ddoethineb ddynol.

Bellach mae hi yn llawn bryd i
ddynion ddeffroi o gwsc a cheilio allan
o Babylon am eu bywyd ; canys y llef

^a 1 Cor. 2. 12, 13.

R

or

or nef yn galw, ⁱ Deuwch allan o hon
 hi, fy mhobl i, fel na byddoch gyd-
 gyfrannogion oi phechodau hi, ac na
 dderbŷnioch o'i phlaau hi : oblegid ei
 phechodau hi a gyrhaeddafant hyd y
 nef, a Duw a gofiadd ei hanwireddau
 hi. Am hynny mewn un dydd y daw
 ei phlaau hi, fef marwolaeth, a galar,
 a newyn, a hi a lwyr loscir a than;
 oblegid Cryf yw yr Arglwydd Dduw
 yr hwn fydd yn ei barnu hi. Ac wyl
 am dani, a galaru trosti, a wna brenhin-
 oedd y ddaiar, y rhai a butteiniafant, ac
 a fuant fyw yn foethus gyd'a hi, pan
 welont fwg ei llofciad hi : gan sefyll o
 hirbell, gan ofn ei gofid hi : a dywe-
 dyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno,
 Babylon, y ddinas gadarn, oblegid mewn
 un awr y daeth dy farn di. A march-
 nattawyr y ddaiar a wylant, ac a ala-
 rant trosti, oblegid nid oes neb mwyach
 yn prynu eu marfiandiaeth hwynt : Sef
 marfiandiaeth o aur, ac arian, a meini
 gwerth-fawr, a pherlau.

Dymma 'r gwychder y mae 'r Buttain
 wedi ei wisco, fef pob math o ym-

ⁱ Dat. 18. 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12. 20.

ddanghosiadau euraid, pob rhith o gre-
 fydd, pob math o flisc a chibau, pob
 math o draddodiadau, defodau, ac or-
 deiniadau, pob llun o addoliad, gwa-
 fanaeth a dyledswyddau : Hefyd gan
 wychu ei gweinidogion, ac aur, ac ari-
 an, gwobrau, ac elw mawr, parch, a
 blaenoriaeth, ac awdurdod i reoli trwy
 holl heolydd y ddinas fawr ; felly hwy
 a gyfoethogwyd drwy 'r sarfiandiaeth
 yma.

Ond mewn gwirionedd, mae 'r amser
 ger llaw, y bydd i'r Arglwydd ddwyn
 i ben y brophwydoliaeth hon, sef fyr-
 thiad Babylon, ac yno marchnattawyr
 y pethau hyn, y rhai a gyfoethogwyd
 ganddi, a safant o hirbell, oddi wrthi,
 gan ofn ei gofid hi, gan wylo a galaru ;
 ac nid heb achos, y bydd y rhain yn
 wylo ac yn galaru : Ond am golli 'r
 cyfoeth a'r anrhydedd, ac nad oes neb
 mwy a bryno o'r sarfiandiaeth : Hefyd
 gan ofn ei gofid hi, ai phoenau, ai
 lloscfeydd tragwyddol ; oblegid iddynt
 fyw yn foethus ynddi, a bod yn gyfran-
 nogion o'i phechodau hi ; am hynny
 mae ei phlaau hi i ddefscyn arnynt.

Ond mae 'r lleferydd yn dywedyd llawenha oi phlegid hi y nef, a chwist Apostolion Sanctaidd a Prophwydi, o blegid dialodd Duw arni trosoch chwist Canys, pan agorodd yr Oen y bummed fel, fe a welodd Joan, * Tan yr allor, eneidiau y rhai a laddefid, am air Duw, ac am y dystiolaeth oedd ganddynt : A hwy a lefasant a llef uchel, gan ddywedyd, Pa hyd Arglwydd, sanctaidd a chywir, nad ydwynt yn barnu, ac yn dial ein gwaed ni, ar yr rhai sy yn trigo ar y ddaiar ? A gynau gwynion a roed i bob un o honynt-a dywedpwyd wrthynt ar iddynt orphywys etto ychydig amser, hyd oni chyflawnid rhif eu cydweision a'u brodyr, y rhai oedd i gael eu lladd megis ac y cawsent hwythau.

Ac mewn gwirionedd, mae y Sain yn y nefoedd, ac a'r y ddaiar, yn cydlefain at yr hwn sydd yn eistedd a'r yr orfeddfaingc, Am iddo bryfuro yn ei daith, yn erbyn gallu y tywyllwch, a dymchwelyd Babylon, y bwyft-fil a'r gau Prophwyd, a derchafu ei enw mawr ; ac i mae eu gwaedd hwynt yn

* Dat. 6. 9, 10.

myned i mewn i glustiau yr Holl allu-
 og ; ac y mae ef yn darparu i estyn,
 ac i noethi ei fraich cadarn, i ddial
 gwaed y Sainct ai brophwydi ar y
 ddinas fawr ; ac ar ei thrigolion, ei
 marchnattawyr, ai gwyr mawrion, y
 rhai a butteiniasant gid'a hi, a'r rhai fy
 yn trigo ar y ddaiar, ac a feddwasant
 gan win ei phutteindra hi.

Yn awr mae 'r dydd yn dechreu go-
 leuo, ac mae 'r Arglwydd yn danfon, a
 chwedi danfon ei gennadon, i bregethu
 y wir Efengyl ; etto er bod llawer o
 ddynion wedi cael eu goleuo, mewn
 mesur helaeth, i weled y rhith ar eulyn
 o addoliadau, sydd ymhlith plant y byd,
 y rhai fydd etto yn eu cnawd, yn cy-
 flawni eu chwantau ; er hynny, mae
 gallu 'r tywyllwch, ac Yspryd y byd
 mawr, yn rhygadarn ganddynt i wrth-
 nebu ; gan hynny mae yn rhaid i'r
 Arglwydd ddanfon etto un fyddin o
 filwyr dewrion, yn erbyn Babylon, y
 rhai a safant yn y tan poetha, ac o flaen
 y faethau llymmaf, ar gelynion mwyaf
 creulon o eiddo Satan, a hynny heb
 droi moi hwynebau at gynorthwy nag
 ymddiffyn, ond ymddiried yn gwbl yn

yr Arglwydd, a sefyll yn yr arfogaeth nefol, fel wyn ymysc bleiddiaid hyd oni chyflawner rhyfedi 'r Merthyron : Ac yna pan gyflawner rhif cyd weision a brodyr y rheini fydd tan yr allor yn aros am danynt ; yna gwaed Sainc a phrophwydi ni thywelltir gan y Buttain mwy ; canys yr Arglwydd a noetha fraich ei allu mawr, i ymddangos gyd'a ei weision, i ddiffodd angerdd y tan, i gau safnau 'r llewod, i ddiplannu nerth y laethyddion, i daro gwerfyll yr Assyriaid, i agoryd y carcharau, ac i ddryllio 'r rhwymau : Felly yr Arglwydd a deifl i lawr ac a ddryllia holl gestyll ac ymddiffynfeydd Babylon ; efe a chwychei wynt nerthol ar ei holl goedydd ai holl brenniau teg, yw gwywo ai diplannu.

Ac mewn gwirionedd, mae 'r pethau ysprydol, ar prophwydoliaethau, y rhai a ddatcuddiodd Duw i Joan, (pryd i'r oedd ef yn yr Yspryd, a'r ddydd yr Arglwydd) wedi dyfod mewn mesur mawr i ben : Mae yr Eglwys yn dyfod i fynu o'r anialwch, a'r efengyl yn cael ei phregethu yn rhad mewn amryw wledydd ; a'r haul ysprydol yn dechreu tywynnu ar y byd, ac onid ydyw y mil,

mil, dau cant, a'r triugain o ddyddiau, yn helaeth, wedi moned heibio er pan aeth yr Eglwys i'r anialwch ? Ac onid ydyw y ddau fis a deugain, sef yr amser a roddwyd i'r bwystfil awdurdod i weithio ynddo, yn barod i fyned heibio ? Canys mae y rhyfedi a henwyd or blaen, o fewn ychydig i ddau fis a deugiain : Ond fe alleu y deongla rhai fel hyn, y Pab ydyw 'r bwystfil, ac wrth yr amser y daeth ef, ac wrth y rhyfedi yma, mae iddo ef etto, ynghylch cant a hanner flynyddoedd i reoli : Ond haws gennifi feddwl, mae Satan a diafol, oedd y bwystfil cyntaf, yr hwn a welodd Joan, yn codi o'r mor, sef o cyflawnder a dyfnder llygredigaeth, yr hwn oedd wedi cael briw gan gleddyf, yn amser Christ ai Apostolion : Ond yn awr gwedi dadebru, a chael gan y Ddraig allu i weithio ddau, fis a deugain, ac awdurdod ar bob llwyth, ja th achenedl ; ac mae 'r ¹ Pab oedd yr ail fwystfil, yr hwn a gododd o'r ddaiar, i wneuthur gwafanaeth y bwystfil cyntaf, ac i beri i drigolion y ddaiar, addoli diafol, a

¹ Dat. 13. 11, 12. 16, 17.

gwneuthur delwau . iddo, ai anrhyde-
 ddu, a derbyn ei nodau uffernol ef, ar
 eu dwylo, neu ar eu talcennau fel y
 gallent brynnu a gwerthu ; ac felly bod
 dinistr Babylon wrth y drws, ai holl
 ogoniant i gael ei ofod yn y llwch, ai
 holl sioppau, ai chyloeth, ai marfiandi-
 aeth, i gael eu llosgi gan dan digofaint
 yr hwn fydd yn eistedd ar yr orfedd-
 faingc, ac yn byw yn dragywyddol ;
 ac mewn gwirionedd, fe a gyfododd yr
 Arglwydd dystion iddo ei hun, yn yr
 oesoedd diweddaſ hyn, i bregethu 'r
 wir efengyl, ac i gyhoeddi yn erbyn
 Babylon, ond nid lle yr oedd yr ym-
 ddiffynfeydd mwyaf cadarn, a'r milwyr
 mwyaf creulon o eiddo 'r bwyfſfil ; ond
 gwedi iddynt oddef llawer yn lloegr a
 lleoedd eraill, o yspail a charcharau, a
 cholli o rai eu bywyd, fe welodd Duw,
 'n dda feddalhau calonnau pennaiithi-
 aid ; a dwylo yr erlidwyr a wanhaodd,
 a rhydd-did cydwybod mewn mesur
 helaeth a ganiadhawyd, ac yna y gwaith
 mewn rhan a safodd ; gan hynny mae
 yn rhaid bod etto un cynnwyr, ac un
 frwydr danbaid rhwng yr Oen ar ddraig ;
 ac yr wyfi yu credu fod rhai wedi eu
 geni,

geni, o filwyr y frwydr honno : Am hynny gweddied pob gwir Gristion at ei Dad nefol, am iddo bryfuro yn ei daith, i dderchafu ei enw mawr, ac i waredu dynion, allan o dywyllweh Babylon, au dwyn i Jerufalem newydd, i fyw yno tan ei adenydd ef, ac yn ei oleuni ef mewn heddwch a sancteiddrwydd. Amen.

Y Ddecfed BENNOD.

Yn dangos y gwir Addoliad.

Y Duw Holl-alluog yr hwn a wnaeth ddyn, ar ei lun ai ddelw ei hun, ac ai cynhyfcaeddodd a deall a gwybodaeth ; gan rhoddi iddo awdurdod i lywodraethu ar yr holl greaduriaid, mae yn ddyledus iddo gael parch ac ufyddod a darostyngeddwrwydd, yr hyn ydyw sylwedd gwir addoliad ; canys addoliad ydyw 'r peth y mae 'r byd yn gwneuthur fwn mawr am dano, a llawer o ymrafaelio oi blegid ; llawer ffordd ofodedig wedi ei dychymmygu, gan amcanion dyn a chan resymmau cig a gwaed, i'r diben i geisio bodloni yr
 Arglwydd

Arglwydd heb ufydd-dod . Ond addoliadd ysprydol, y mae Duw yn ei ofyn, oddiwrth ei bobl, pa le gan hynny, y mae 'r addoliad yma i gael ei gyflawni? Ond yn yr Yspryd, fel ac y dywedodd Christ, Yspryd ydyw Duw, a rhaid i'r rhai, ai haddolant ef, addoli mewn Yspryd a gwirionedd; dymma 'r addoliad nid edwyn y byd mo hono, na'r lle i addoli.

Ond fe a ddywed dynion, mae yn rhaid i ni addoli Duw yn yr Eglwys; etto mae llawer mor ddi-wybod, na's gwyddant pa beth yw yr Eglwys, na pha le y mae hi: Gan hynny yr Eglwys ydyw pobl Dduw, y rhai fydd yn addoli yn yr Yspryd, sef yn Nuw, yr hwn fydd yn preswyllo yn ei bobl ac yn ei gwneuthur hwy yn deml iddo ei hunan.

Ac er nad oes ond un Eglwys, etto mae hi mewn dau fath a'r gyfiwr, yn y rhan oddi allan; canys y wraig a welodd Joan, yn ffoi i'r diffaethwch, oedd yr Eglwys, yr hon y mae Duw yn ei maethu yno, oddiwrth wyneb y Sarp; y rhai hyn ni's geill yr erlidwyr moi chwilio allan, mae y rhai hyn ar

walcar,

wasgar, drwy holl gyrrau 'r byd, rhai o bob proffess, rhai o bob cenedl, llwyth ac jaith, y rhai fydd yn ofni Duw, ac yn cilio oddiwrth drygioni : Canys fe a welodd Joan, ^m Angel yn chedeg ynghanol y nef ar efengyl dragywyddol ganddo, i efangylu i'r rhai fy yn trigo ar y ddaiar, ac i bob cenedl, a llwyth, ac jaith, a phobl ; gan ddywedyd, a llef uchel, Ofnwch Dduw, a rhoddwch iddo ogonant, oblegid daeth awr ei farn ef : Ac addolwch yr hwn a wnaeth y nef, a'r ddaiar, a'r mor, a'r ffynhonnau dyfroedd. Ac mewn gwirionedd fe a aeth llef yr Angel ymma, i holl gyrrau 'r byd ; ac y mae tyft ymhob dyn, yn dywedyd iddo, y dylau ef ofni Duw, a rhoddi iddo ogoniant ; canys mae ei farn ef oddifewn, ar galon y pechadur, am ei ddrygioni : Hefyd, mae 'r nef, a'r ddaiar, a'r mor, a'r ffynhonnau dyfroedd, a holl waith rhyfeddol y greadigaeth, o flaen golygon dynion, i ddangos iddynt fawredd a gallu, yr hwn a wnaeth y cwbl ; mae hyn yn dangos iddynt, y dylau ddyn ymdda-

^m Dat. 14. 6, 7.

roftwng

roftwng o flaen creawdwr pob beth, a rhoi addoliad ac ufydd-dod iddo : Hefyd hwy a oleuwyd a'r goleuni yr hwn fydd yn goleuo pob dyn, a'r a ddaeth i'r byd, yr hwn yw goleuni 'r bywyd : A'r gras yr hwn fydd yn dwyn yr jechydwyaeth, wedi ymddangos iddynt, i ddyfscu iddynt, ofni Duw, a chilio oddiwrth ddrygioni, fel y byddont yn gymmeradwy.

On d pa le, neu pa fodd y mae y rhain yn addoli, yn gymmaint ai bod hwy etto, heb ou casclu i addoli wrthynt eu hunain? Y mae 'n debyg fod rhai o honynt yn perthyn i bob ma'th o'r eulyn addoliadau fydd ymhlith plant y byd ; ond nid yw eu haddoliad hwy yn sefyll, yn y pethau a wel eu golygon, neu 'r pethau y mae eu Clustiau hwy yn ei glywed, ond yn narostyngiad eu calonnau, au heneidiau, au hysprydoedd yn y dyn oddi mewn, o flaen Duw Holl-alluog ; ac nid yw yr addoliad ymma, wedi ei rwymo wrth ddyn, nag wrth le, nag wrth amser, ond pan drothont hwy i mewn iddynt eu hunain, ac i'r Arglwydd dorri ar eu calonnau, mewn ystyriaeth oi drugareddau ai waredigaethau

waredigaethau, ei gariad ai ymgeledd
 tna'g attynt ; ac yn yr ifelder ymma a'r
 tlodi ysprydol, mae eu calonnau hwynt,
 yn cael eu tyneru, ai heneidiau ai yf-
 prydoedd yn cael eu cyd-tyneru : Ac
 dymma 'r addoliaid, y mae Duw yn
 ei dderbyn yn gymmeradwy, oddiwrth
 bob un yn neilltuoll, pryd y bydd y
 dyn heb neb ond efe a'r Arglwydd :
 Dymma gyflwr yr Eglwys wafcaredig,
 ai haddoliadd, yr hwn fydd yn yr
 Yspryd, allan o olwg dynion ; o'r
 fath hyn oedd y faith mill, oedd gan
 yr Arglwydd yn niddiau Ahab : Ond
 y lle, a'r pryd, y byddo i rhain ddy-
 fod i adnabod eu gilydd, ac i'r Arglw-
 ydd gafclu rhai o honynt, at eu gilydd,
 i gyd-addoli yr un yw yr addoliad, ac
 yn yr un tlodi ysprydol y maent yn
 addoli : Canys addoliad tlawd, yw yr
 hwn y mae Duw yn edrych arno. Ca-
 nys, ⁿ Gwyn eu byd y tlodion yn yr
 Yspryd : Canys eiddynt yw teyrnas ne-
 foedd ; Canys a'r cyfryw yr ymwel yr
 Arglwydd fef a'r tlawd, a'r truan, a'r
 eystuddiedig o Yspryd, yr hwn fydd yn

ⁿ Matth. 5. 3.

S

crynnu

crynnu wrth fy ngair i, medd yr Arglwydd: ° Felly y mae ei addewid ef, lle y byddo dau neu dri, wedi ymgynnill yn fy enw i, myfi a fyddaf yn eu canol hwynt. Mae 'r addoliad ymma, yn dlawd; oblegid nid oes gan y rhai tlodion hyn, ddim gwedi ei fwriadu, nai ddarparu ymlaenllaw, yw ddywedyd, nag yw wneuthur, ond disgwyl wrth yr Arglwydd, am iddo ef baratoi aberth iddynt, yr hwn a fyddo yn gymmeradwy yn ei olwg ef; canys mae efe gwedi addo rhoddi oi Yspryd iw bobl, ai dyscu hwynt ei hunan, ac ymlygu iddynt, pa beth iw ddywedyd ac iw wneuthur.

Ac dymma 'r rhagoriaeth, fydd rhwng y wir Eglwys, yr hon y mae Christ yn ben iddi, yn flaenor ac yn dywyflog, ac Eglwyfi eulyn addolgar, y rhai fydd wedi eu trwffio eu hunain a ffurf oso-dedig o wasanaeth ac addoliad; parhddelont ynghyd mae pob peth gwedi ei wneuthur yn barod, mae digon o her weddiau yw darllen, i lenwi Clustiau bobl; a pha rai o honynt fydd yn per-

thyn yw darllen heddyw, a pha rai 'r
 dydd addoliad nefaf, a pha cyn lleied
 o'r Scrythyrau, fydd yw darllen a'r
 bob dydd addoliad : Mae hefyd bregeth
 wedi ei bwriadu ai threfnu o'r blaen
 trwy ddoethineb ddynol ; felly nid oes
 arnynt eisieu dim, oddiwrth yr Arglw-
 ydd, mae pob peth yn barod ; nid oes
 dim ond myned ar y gwafanaeth, yn
 eu hamfer eu hunain, ac yn eu hewyllys
 eu hunain, ac yn eu gallu eu hunain,
 heb ddisgwyl wrth yr Arglwydd, am
 help a chynorthwy, nag am yr Yspryd
 glan, yw diddanu, ac yw cyfuro, ac i
 fod gyd'a hwynt, yn fywyd ac yn ole-
 uni, yw harwain ac iw tywys yn eu
 gwafanaeth : Canys heb y goleuni (sef
 Christ) ni's gallwn ni wneuthur dim
 afyddo yn gymmeradwy ; ond y gwir
 addolwyr, pan ddelont hwy ynghyd,
 achos a pherthynas pob un yn neilltuol
 ydyw, troi i mewn, i roddi ei galon ai
 feddwl, i ddisgwyl wrth yr Arglwydd,
 am ei bresenoldeb i adnewyddu eu he-
 neidiau, ac y mae eu gweddiau hwynt
 yn y dirgel, at eu helpwr, am iddo ef
 ymddangos yn ei deml, i fwrw allan y
 prynnwyr ar gwerthwyr, fel y byddo
 S 2 iddynt

iddynt adnabod gwir ddiſtawrwydd, yn y dyn oddi mewn, oddiwrth bob fwn cnawdol, a rhesymmau cig a gwaed, fel y gallont yn y tawelwch a'r ammynedd feddiannu eu heneidiau, au hymchwelyd eu hunain i law eu Tad nefol, fel y clai yn llaw y crochenydd, fel y byddo iddo ef gymhwyſo pob un i'r gwafanaeth y byddo ef wedi ei ddarparu iddo.

Felly yn y wiliadwriaeth ddiſtaw ymma, mae en nerth hwynt yn cael ei adnewyddu, fel y mae yn ſcrifennedig, y fawl a ddiſgwyliant wrth yr Arglwydd, hwy a adnewyddant en nerth. Yn y gwir ddiſtawrwydd ymma, maent yn eistedd tan ddysceidiaeth yr eneiniad, yr hwn y maent yn ei dderbyn oddiwrth y ^p ſanctaidd hwnnw, yr hwn yw Yſpryd y gwirionedd, yr hwn fydd yn tywys i bob gwirionedd, ac fel ac y mae hwn yn aros ynddynt, nid oes arnynt eifieu neb yw dyscu, ond mae'r un eneiniad yn dyscu iddynt bob peth. ^q A'r pryd y gwelo Duw yn dda, roddi gair ynge-nau neb o honynt, mae hwnnw i ddy-

^p 1 John 2. 27.

^q 1 Joan 14. 24. 26.

wedyd, y peth y byddo 'r Arglwydd wedi ei ddatcuddio ai ddyfscu iddo ; felly mae ef i roddi allan ya eglurhad yr ^r Yfyryd, ai nerth, ac yn y rhinwedd a'r bywyd, fel y byddo er adailiadaeth yn yr eglwys ; canys mae dyfnder yn galw a'r ddyfnder a bywyd yn cyrraedd at fywyd, ar gynlleidfa yn cyd-fyned i'r dyfroedd, i yfed yn rhad ; Ac os datcuddir dim i'r un a fyddo yn eistedd ger llaw, mae 'r cyntaf i ddistewi, oblegid mae 'r ffrwd honno o ddawn ysprydol, yn cael ei throï at olwyn y dyn arall ; Canys mae 'r rhydd-did ysprydol hwnnw, yn y wir Eglwys, i bob un, i lefaru megis ac y cynhyrfer hwy, gan yr Yspryd glan ; ac fel y tywallto yr Arglwydd arnynt Yfpryd gras a gweddi, maent i weddio a'r Yfpryd ac yn yr Yspryd, fel y byddo Duw yn datcuddio iddynt ddiffyg ac anghenion y gynlleidfa : ^s Felly dymma 'r Eglwys, yr hon fydd yn dyfod i fynu o'r anialwch, ai phwys a'r ei hanwylyd ; dymma 'r Eglwys, yr hon fydd yn dyfod i fynu o'r anialwch, ai phwys a'r

^s Psal. 42. 7.^s Can. 8. 5.

ei hanwylid ; dymma hefyd yr addolwyr, a'u haddoliad ; ac fel y mae Yspryd Jesu Grift, yn arweinydd iddynt yn eu addoliad, efe hefyd fydd yw trefnu yn eu bywyd au hymarweddiad, ai holl achosion, gan ddyfscu iddynt garu eu gilydd a gofalu dros ei gilydd, am fod pob aelod yn cadw ei le ei hunan, ac yn dyscu gan ei Athro, i wneuthur y gwasanaeth, y mae efe wedi ei gymhwyso ef iddo, ac yn ei ofod ef arno ; ac am y byddo pob un yn byw bywyd a buchedd lan, mewn diniweidrwydd a fymrlrwydd calon, ai olwg ar ei feistr.

Nid yw lle yr un i wthio neu yrru y llall yn y blaen, ar yr un gorchwyl o eiddo yr Arglwydd, cyn iddo ef ei gymhwyso at y gwaith, ai ddangos iddo, a dal ei oleuni oi flaen ef, i oleuo ei lwybrau ; gan hynny, fel y mae pob gwir Griftion, i gael ei drefnu ai dywys ymhob peth, gan Yspryd y gwirionedd ; felly ni's dylau ddim lywodraethu yn Eglwys Christ, ond Yspryd Christ.

Ac yn gymmaint nad oes yr un dyn, yn wir Griftion, nac yn eiddo Christ, ond yr hwn y mae ganddo ei Yspryd ef,

ef, nid oes yr un gynlleidfa, yn wir Eglwys, nae yn ddefaid iddo, ond y rhai fydd yn ei adnabod ef, yn gwrando ar ei lais ac yn ei ddilyn, i'r cyfriw y mae ef yn ben ac yn fugail, yn frenin, ac yn llywydd, yw trefnu wrth ei orchymmyn, ai harwain i'r porfeydd breifion, ai diodi a dwfr bywyd, fel y byddont fyw yn dragywyddol, gida'r Tad a'r Oen, a rhodio yn y gwiscoedd gwynion, o flaen yr orfedd-faingc, i ganu Aleluia i'r hwn fydd yn byw yn dragywydd, i ba un y mae ufydd-dod, parch ac anrhydedd, yn deilwng ac yn ddyledus, i ba un y byddo yn cael ei ddychwelyd, o'r pryd hyn, byth ac yn dragywydd.

D I W E D D.

